

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 9

FÖRSTA KAMMAREN

1966

24 februari—2 mars

Debatter m. m.

Torsdagen den 24 februari

Sti.

Meddelande ang. enkla frågor:

- av herr Isacson ang. förstörande av och ersättning för bekämpningsmedel som förbjudits av statens giftnämnd 5
- av herr Lundström ang. tull å materiel för gränsbro över Torne älv 6

Fredagen den 25 februari

Meddelande ang. enkla frågor:

- av fru Hamrin-Thorell om ratificering av den av UNESCO den 14 december 1960 antagna konventionen mot diskriminering inom undervisningsväsendet 8
- av herr Schött ang. avsaknaden av en terminal i Stockholms centrum för inrikesflyget 8

Tisdagen den 1 mars

Svar på interpellation av herr Kaijser ang. avvecklingen av hjälpen till det skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea 9

Interpellationer:

- av herr Sundin ang. den västeuropeiska handelspolitikens återverkningar på det svenska näringslivet, m. m. 14
- av herr Nilsson, Yngve, ang. viss ifrågasatt minskning av antalet sysselsatta inom jordbruket 15

Onsdagen den 2 mars		Sid.
Om redovisningsskyldighet för bidrag till politiska partier	17	17
Kollektivanslutning till politiskt parti	19	19
Om visst statsbidrag till föreläsungsverksamhet	20	20
Tidpunkten för ikraftträdandet av vissa tullåttnader	21	21
Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	22	22
Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål	26	26
Om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård	33	33
Riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.	36	36
Planeringsråden i länen	57	57
Om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter	61	61
Om angivande å motion av motionärs partitillhörighet	62	62
Om befrielse från skyldigheten att ingiva bouppteckning i vissa fall	63	63
Om inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg	69	69
Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall	69	69
Motverkande av konkurrensbegränsning inom näringslivet	72	72
Användande av halvljus å motorfordon	76	76
Om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar	78	78
Om reserabatt åt handikappade	82	82
Meddelande ang. enkel fråga av herr Nilsson, Ferdinand, ang. likalönsprincipen	86	86

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 2 mars

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, om utredning angående utformningen av ett partistöd	17	17
— nr 15, om utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.	17	17
— nr 16, om ändrad ordning för väckande av motioner	19	19
— nr 17, ang. formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation	19	19
Statsutskottets utlåtande nr 30, om visst statsbidrag till föreläsungsverksamhet	20	20
— nr 31, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	21	21

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 3, ang. ändring i tulltaxan ..	21
— nr 4, ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	22
— nr 5, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål och om andra åtgärder för att stimulera sådana gåvor	26
— nr 7, om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård	33
Bankoutskottets utlåtande nr 8, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	36
— nr 9, ang. planeringsråden i länen	57
— nr 10, om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter	61
— nr 11, om angivande å motion av motionärs partitillhörighet ..	62
Första lagutskottets utlåtande nr 7, om sänkning av myndighetsåldern	63
— nr 8, om ökning av möjligheterna att adoptera utländska barn	63
— nr 9, om befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall	63
— nr 10, om ersättning ur dödsbo för viss vård	68
Andra lagutskottets utlåtande nr 6, om rätt till änkepension för vissa sammanboende	69
— nr 7, om inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg ..	69
— nr 8, om viss partiell kalenderreform	69
— nr 9, ang. sjukförsäkringsavgifter för värnpliktig	69
— nr 10, om undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde	69
— nr 11, om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsboerd i vissa fall	69
Tredje lagutskottets utlåtande nr 4, ang. ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet	72
— nr 5, om skyldighet att i vissa fall använda halvljus å motorfordon	76
— nr 6, om skyldighet för gående att i mörker bära reflexanordning eller tänd lykta	77
— nr 7, ang. stopplikten vid huvudled	77
— nr 8, om höjning av maximihastigheten för bil med släpvagn	77
Jordbruksutskottets utlåtande nr 4, ang. försäljning av viss staten tillhörig mark	78
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, ang. användningen av engångsförpackningar samt angående åtgärder mot nedskräpning	78
— nr 4, om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar	78
— nr 5, om reserabatt åt handikappade	82
— nr 6, ang. statens järnvägars rabattresor för värnpliktiga	86

Torsdagen den 24 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har i dag utdelats en preliminär plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under mars—maj 1966. Planen har uppgjorts på grundval av uppgifter som av talmanskonferensen infordrats från utskotten och har i dag av talmanskonferensen godkänts att ligga till grund för det fortsatta utskottsarbetet under våren. Planens genomförande är beroende av bl. a. om aviserade propositioner avlämnas å tid som preliminärt uppgivits från departementen. För maj månad är planen ofullständig och torde få kompletteras senare.

Såsom framgår av planen har utskotten planerat sitt arbete så att det såvitt på utskotten ankommer skall finnas goda möjligheter att hålla arbetsbelastningen under senare delen av maj månad under kontroll bättre än tidigare år. Det är min förhoppning att det arbete utskotten genom sina presidier och sekreterare i samråd med talmanskonferensen nedlagt på planeringen av arbetet till fullföljande av organisationsutredningens intentioner skall medföra det av oss alla önskade resultatet, d. v. s. färre och kortare kvällsplena i maj.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad ledamot av riksdagens första kammare anhåller härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet un-

der tiden den 1—den 10 mars 1966 på grund av utlandsvistelse.

Stockholm den 23 februari 1966

Einar Dahl

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 13 maj 1921 (nr 227) om ackordsförhandling utan konkurs;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser om ersättning av allmänna medel till vittnen, m. m.; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse, m. m.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor framställts, nämligen

den 23 februari av herr *Isacson* (h) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »När avser Kungl. Maj:t att ta ställning till frågan om sätet för förstörande av de bekämpningsmedel som av statens giftnämnd blivit förbjudna för vidare användning samt

Meddelande ang. enkla frågor

fråga om ekonomisk gottgörelse till de näringsutövare som drabbas av sådant förbud beträffande lager av sådana bekämpningsmedel?»; samt

den 24 februari av herr *Lundström* (fp) till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Vilka åtgärder avser svenska regeringen att vidtaga för att förhindra att, då gränsbro bygges över Torne älv mellan Finland och Sverige, tull utkräves för materiel, som

levereras från det ena landet men som ingår i den del av bron vilken formellt står på det andra landets territorium?»

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 16.03.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Fredagen den 25 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 77, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 30 juni 1948 (nr 495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 34, angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m.; och

nr 37, med förslag till godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradio-sändningar från stationer utanför nationella territorier, m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motion om utredning angående utformningen av ett partistöd;

nr 15, i anledning av motioner om utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.;

nr 16, i anledning av motion om ändrad ordning för väckande av motioner; samt

nr 17, i anledning av motion angående formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation;

statsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om visst statsbidrag till föreläsningsverksamhet; samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av

vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av väckta motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.;

nr 5, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål och om andra åtgärder för att stimulera sådana gåvor; samt

nr 7, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 9, i anledning av motioner angående planeringsråden i länen;

nr 10, i anledning av motioner om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter; samt

nr 11, i anledning av motioner om angivande å motion av motionärs partitillhörighet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om sänkning av myndighetsåldern;

nr 8, i anledning av väckt motion om ökning av möjligheterna att adoptera utländska barn;

nr 9, i anledning av väckta motioner om befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall; samt

nr 10, i anledning av väckta motioner om ersättning ur dödsbo för viss vård;

Meddelande ang. enkla frågor

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om rätt till änkepension för vissa sammanboende;

nr 7, i anledning av väckta motioner om inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg;

nr 8, i anledning av väckt motion om viss partiell kalenderreform;

nr 9, i anledning av väckta motioner angående sjukförsäkringsavgifter för värnpliktig;

nr 10, i anledning av väckta motioner om undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde; samt

nr 11, i anledning av väckta motioner om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet;

nr 5, i anledning av väckta motioner om skyldighet att i vissa fall använda halvljus å motorfordon;

nr 6, i anledning av väckt motion om skyldighet för gående att i mörker bära reflexanordning eller tänd lykta;

nr 7, i anledning av väckta motioner angående stopplikten vid huvudled; samt

nr 8, i anledning av väckta motioner om höjning av maximihastigheten för bil med släpvagn;

jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner angående användningen av engångsförpackningar samt angående åtgärder mot nedskräpning;

nr 4, i anledning av väckta motioner om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar;

nr 5, i anledning av väckta motioner om reserabatt åt handikappade; samt

nr 6, i anledning av väckt motion angående statens järnvägars rabattresor för värnpliktiga.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av fru *Hamrin-Thorell* (fp) till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet: »Ämnar Herr Statsrådet framlägga förslag för riksdagen om ratificering av den konvention mot diskriminering inom undervisningsväsendet, som antagits av UNESCO den 14 december 1960 och som har ratificerats av bl. a. Norge och Danmark?»; samt

av herr *Schött* (h) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Har Statsrådet uppmärksammat den brist i våra kommunikationer som avsaknaden i Stockholms centrum av en terminal för inrikesflyget utgör och vilka åtgärder avser i så fall Statsrådet vidtaga för att avhjälpa denna brist?»

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.06.

In fidem

W. Stenwall

Tisdagen den 1 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 22 och den 23 nästlidne februari.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom civildepartementets verksamhetsområde; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående inrättande av tjänster samt anvisande av anslag till avlöningar.

Ang. avvecklingen av hjälpen till det skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea

Statsrådet fru LINDSTRÖM, som tillkännagivit, att hon hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Kaijser*s interpellation angående avvecklingen av hjälpen till det skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea, erhöi ordet och yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammaren herr *Kaijser* har i en interpellation bett mig redogöra för den

plan enligt vilken avvecklingen av den skandinaviska hjälpen till undervisningssjukhuset i Korea kommer att ske. Till besvarande av interpellationen får jag anföra följande:

Det avtal mellan de tre skandinaviska länderna och republiken Korea om ett skandinaviskt undervisningssjukhus i Seoul, Korea, — National Medical Center — (N. M. C.), som utgick den 30 september 1963, är förlängt på fem år, d. v. s. till den 1 oktober 1968. Det förlängda avtalet skiljer sig från det ursprungliga huvudsakligen i två avseenden. Dels stipuleras att en successiv avveckling av den skandinaviska verksamheten skall ske, dels utfäster sig de skandinaviska länderna att medverka till uppförande och drift av ett provinssjukhus om ca 100 sängar, vilket skulle förläggas till Taejon i provinsen Chum Chum Namdo ca 180 kilometer söder om Seoul. Detta sjukhus har i dagarna invigts för sin uppgift.

Den överenskomna avvecklingen har pågått och pågår planenligt. Allt fler tjänster bland personalen — läkare, sjuksköterskor m. fl. — besättes med koreanska innehavare, i allmänhet utbildade vid N. M. C. När den skandinaviska personalen var som störst omfattade den 93 personer, av vilka 24 läkare och 44 sjuksköterskor. Vid årsskiftet 1965—66 var det reducerade antalet 43 personer, varav 11 läkare och 14 sjuksköterskor, vartill kommer 8 personer (2 läkare och 3 sjuksköterskor) i Taejon. Avvecklingen underlättas genom att såväl läkare och sjuksköterskor som administrativ koreansk personal beretts och beredes tillfälle genom stipendier att komplettera sin utbildning i Europa, främst i Skandinavien.

Ang. avvecklingen av hjälpen till det skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea

Sjukhusets skandinaviska styrelse undersöker f. n. möjligheterna av att låta de besparingar, som väntas uppkomma inom budgeten, ställas till sjukhusets förfogande för att detta vid överlämnandet skall vara i förstklassigt skick och för att säkerställa dess underhåll under den närmaste tiden efter det koreanska övertagandet.

Till specialister utbildade koreanska läkare och sjuksköterskor, som kan successivt överta återstående verksamhet, finnes. Skulle det på någon punkt anses lämpligt att vid övergången förlänga förordnandet av skandinavisk personal torde den skandinaviska styrelsen kunna avgöra behovet härav. Det ankommer i så fall på styrelsen att göra erforderlig framställning till de tre skandinaviska regeringarna.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag vill till statsrådet fru Lindström framföra ett tack för det svar som jag fått, och jag vill särskilt tacka för statsrådets älskvärdhet att anpassa tiden för svarets avgivande efter mina förhållanden.

Jag hade inte någon som helst polemisk avsikt när jag framställde interpellationen. Den byggde enbart på det intresse som jag har för detta koreanska sjukhus sedan den tid då jag själv var verksam därute. Jag hade tillfälle att se sjukhusvården inte bara inom vårt sjukhus utan även inom både flyktingsjukhus och de reguljära sjukhus som fanns på platsen. Det må kanske tillåtas mig att med några få ord belysa bakgrunden till mitt intresse för saken.

På ett av flyktingsjukhusen alldeles utanför Pusan deltog utsända från vårt sjukhus i arbetet. Det var ett intressant arbete. Man var rätt uppskärnad över hur det såg ut där, men ännu värre var det vid ett flyktingsjukhus utanför Seoul, där sjuka låg i långa rader på halmmattor tvärs över golvet i en lada. På en skylt vid de tre raderna till hö-

ger stod det: »Contagious diseases», och på en skylt vid de fem eller sju raderna till vänster stod det »General diseases», och där låg alltså de som inte hade smittsamma sjukdomar.

Bland de ordinarie sjukhusen fanns det ett i själva Pusan som vi också arbetade på, men alldeles särskilt hade jag intryck från ett sjukhus i Masan, en stad inte långt därifrån. Jag har fortfarande en fotografisk bild av en patient liggande på sin vårdplats i sjukhuset. Den skulle kunna sättas upp som en verkligt skrämmande bild.

Nå, det var ju krig i Korea på den tiden, och det har kanske hänt mycket sedan dess, men det var naturligt att jag under vistelsen där deltog i det arbete som redan hade börjats av mina företrädare på att planera för en mera varaktig skandinavisk hjälp åt sjukvården i Korea.

Jag var också gärna med i det arbetet när jag kom tillbaka hit till Sverige — det var långt innan fru Lindström blev statsråd, och ärendet hörde på den tiden under försvarsdepartementet. Jag var med på ett sammanträde, men sedan fick jag en rätt tydlig vink om att jag inte längre var behövlig. Jag har ju också fått annat att göra, så jag har inte själv kunnat fara ut, men jag har med fortsatt intresse följt verksamheten på avstånd.

I våras hade vi besök här i riksdagen av en koreansk parlamentarisk delegation. I delegationen ingick såsom läkare en dr Kim, som hade vistats här i Sverige i ungefär ett halvår för fortsatt utbildning. Han frågade mig om jag inte på något sätt kunde åstadkomma att den skandinaviska hjälpen till sjukhuset i Korea kunde fortsätta längre än avtalet angav. När jag i samband med remissdebatten talade något om u-landshjälpen, påpekade jag också att när man hade startat någon verksamhet av någon art gällde det att se till att det fanns medel att driva den verksamheten i fortsättningen, om den svenska eller skandinaviska hjälpen upphörde. Även

Ang. avvecklingen av hjälpen till det skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea här borde den principen kunna gälla. Det borde vara angeläget att se till att det finns medel att bedriva verksamheten vid sjukhuset i Korea. Ur den synpunkten var det för mig mycket intressant och mycket glädjande att läsa och höra det sista stycket i statsrådets svar som lyder på följande sätt: »Skulle det på någon punkt anses lämpligt att vid övergången förlänga förordnandet av skandinavisk personal torde den skandinaviska styrelsen kunna avgöra behovet härav.» Inte minst glädjande är det att läsa vad som säges i den allra sista meningen: »Det ankommer i så fall på styrelsen att göra erforderlig framställning till de tre skandinaviska regeringarna.» Jag tycker att detta är ett mycket tillfredsställande svar.

Under den senaste tiden är det emellertid en annan fråga som har uppmärksamrats beträffande sjukvården i Korea. Den gäller exporten från Korea och importen till Sverige av utbildade sjuksköterskor. Mot bakgrunden av mina erfarenheter av verksamheten där ute — och det är av den anledningen jag har velat omnämna detta — verkar det inte precis så särskilt ändamålsenligt att utbilda sjuksköterskor i Korea, avsedda för Korea, och att sedan importera dem till Sverige för att klara vår situation här i landet. Vi har det ju mycket bättre här än vad man har i Korea. Det har också kommit till min kännedom att det varit fråga om att exportera ytterligare sköterskor till Tyskland. Det skulle vara mycket intressant att få höra vad statsrådet har att anföra i denna fråga och vilka upplysningar statsrådet kan ge oss om hur det förhåller sig i detta avseende. Detta har naturligtvis en viss betydelse för hur man skall ställa sig till frågan om fortsatt hjälp. Emellertid är det ju inte bara sköterskor som utbildas vid sjukhuset i Korea, utan även läkare. Det har sagts att det har varit mycket svårt att rekrytera svenska läkare till sjukhuset. Jag skulle också bra gärna vilja höra vilka ytterligare upplysningar statsrå-

det kan ge oss beträffande den frågan — det skulle som sagt vara mycket intressant att få höra dem.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av vad dr Kim från Korea yttrade till herr Kaijser och herr Kims fråga om möjligheten av en förlängning av avtalet beträffande sjukhuset — som herr Kaijser vidarebefordrade — vill jag säga att jag i mitt interpellationssvar framhållit att en förlängning redan skett och att två och ett halvt år nu återstår av den period som är avsedd att bli den sista. Jag kan alltså inte ställa i utsikt för herr Kim — jag förstår att herr Kaijser inte väntar sig det av mig — någon ytterligare förlängning, men jag kan upprepa vad jag säger i slutet av interpellationssvaret, nämligen att det finns möjligheter till en jämkning i avvecklingsskedet av anställningstiderna för en och annan bland den skandinaviska personalen, om koreanska ersättare inte skulle vara på plats just i skarven.

Jag tror inte heller att det skulle vara lämpligt och i linje med det skandinaviska sjukhusets syfte att hjälpa den koreanska sjukvården att uppnå en god standard och att vidmakthålla den på eget ansvar, om de nordiska länderna skulle ta ansvar för verksamheten länge till. Sydkoreas regering måste själv bedöma utbildningsbehovet av läkare och av sjuksköterskor i förhållande till vad den vill och kan investera i sjukvårdens rent lokalmässiga utbyggnad och utrustning. Nu har man redan, och det är den andra frågan herr Keijser kom in på, ett överskott på sjuksköterskor, av vilka de bäst utbildade dras till utlandet, till västerlandet, i stället för att användas i Koreas utvecklingsplaner eller alternativt för andra u-länders behov. Jag kan liksom herr Kaijser ifrågasätta det ändamålsenliga i en utbildning av sjuksköterskor som resulterar i en sådan avtappning, ett sådant utflöde av arbetskraften.

Ang. avvecklingen av hjälpen till det skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea

Jag påpekade i interpellationssvaret att stipendier utdelas för vidareutbildning i utlandet. Det är klart, att när det är fråga om fortbildning utomlands under begränsad tid och sedan återvändo till hemlandet för att där göra kunskaperna fruktbärande, då har vi ingenting att invända. Men om det är fråga om ren arbetskraftsexport respektive arbetskraftsimport, förfelas ju mening- en med u-hjälpen.

Det är riktigt, som herr Kaijser säger, att det har förekommit en rekrytering, ett inflöde av koreanska sjuksköterskor både till Norden och till Västtyskland — till Västtyskland i betydligt större utsträckning. Stockholms stad har prövat på att ta hit några dussin koreanska sjuksköterskor och har haft eller har ytterligare ett antal i åtanke. Även Oslo stad har rekryterat koreanska sjuksköterskor. Jag tror dock att myndigheterna i Stockholm är medvetna om problematiken och lojalt beredda att lägga utbildningsaspekter på en eventuellt fortsatt rekrytering. De nordiska länderna har genom ett beslut i Oslo den 7 februari i en gemensam framställning informerat Koreas regering om sin syn på denna sak.

Till sist frågade herr Kaijser om det har varit svårt att rekrytera svenska läkare till sjukhuset i Korea. Jag skulle vilja vända på frågan och säga att det har varit lättare att rekrytera norska och danska läkare till detta sjukhus, eftersom lönesättningen i nivå med den för FN-experten gällande inte är lika attraktiv för den svenska läkarkåren i förhållande till vad den lönemässigt får ut här hemma. Men det är ju ett skandinaviskt sjukhus, och vi ser inte på om läkarna är svenska, danska eller norska. Vi är glada att vi alltid haft en mycket god uppsättning läkare i Korea.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för de ytterligare svar som jag fått av stats-

rådet och som jag också tycker var intressanta. Låt mig bara säga att jag har väldigt svårt att förstå hur man kan få överskott på sjuksköterskor i Korea. Detta hänger naturligtvis samman med hur sjukvården är organiserad där. När man sett förhållandena och funnit att det inte finns några möjligheter över huvud taget att fylla behovet, kan man tycka att det är egendomligt att det skall föreligga ett överskott. Jag kan dock förstå att detta är de uppgifter statsrådet har fått. Det var intressant att höra om den hänvändelse som gjorts i denna fråga i de olika huvudstäderna i Norden för att minska borttagandet av väl utbildad arbetskraft från det land som så väl behöver behålla den.

Jag vill också säga att jag tycker att sista stycket av interpellationssvaret in- nefattar för mig så pass mycket att jag gärna skall säga att jag är tillfreds- ställd med svaret. Jag hade kanske inte tänkt mig så mycket mera. Jag är dock alltid litet orolig över hur det blir när verksamheten lämnas ut att skötas på egen hand och man inte har något vakande öga över den längre. Det kan hända att den ramlar ned ifrån den standard som man skulle önska att den fick behålla. Måhända är förhållandena i Korea nu ändrade så pass mycket sedan den tid då jag var där, att man inte behöver riskera att standarden sjunker.

Att jag sedan sade några ord om svårigheterna att rekrytera läkare beror på att jag har en viss erfarenhet av att det enligt min mening inte har skötts alldeles lyckligt ifrån NIB:s eller SIDA:s sida när man har fått hand om läkare som har önskat komma i tjänst i ett u-land. Jag har här en korrespondens mellan en kollega, som hade skaffat sig utbildning i tropisk medicin, och SIDA eller kanske det var NIB. Han skrev att han från hösten 1966 gärna skulle kunna tänka sig att under en tioårsperiod vara anställd i u-lands- hjälp. Han hade alltså förberett sig genom att i England genomgå en kurs i

Ang. avvecklingen av hjälpen till det skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea tropiska sjukdomar. Han skrev till SIDA och fick svar efter två månader där man talade om sitt stora intresse för saken och bad honom säga om han hade lust att vara med i Världshälsorganisationens arbete. Det påpekades att man hade överlämnat ärendet till den befattningshavare inom byrån som närmast svarade för rekryteringen av personal. Ja, sedan hörde han ingenting av detta på tio månader, och så kom det ett stencilerat papper med uppräknade av de befattningar som var tänkbara, sådana där det var omedelbart tillträde och sådana där det var tillträde om två månader. Han hade alltså ställt frågan ett och ett halvt år i förväg för att kunna få tillfälle att i tid planera för sig.

Jag tycker inte riktigt att det är på detta sätt som man skall ta vara på den som söker till denna verksamhet. Denne unge man, som faktiskt är mycket duktig, fann visserligen godtagbara förklaringar. Han hade kanske inte så mycket utbildning som han skulle ha, men han hörde ingenting av SIDA på dessa tio månader, och sedan kom det inte ett personligt brev utan bara en stencilerad uppgift. Jag tycker inte att detta förfaringsätt är riktigt personalvårdande.

Jag kan kanske också säga att när vi skulle resa ut med första avdelningen av statsutskottet till Ostafrika, fick vi instruktioner av en medicinsk expert i hur man skulle bete sig för att skydda sig mot tropiska sjukdomar. Denne expert var 73 år gammal, alltså betydligt äldre än de som över huvud taget anses få inneha förtroendeuppdrag. Han var nu expert åt SIDA inom ett helt annat område än där han hade fungerat under sin aktiva verksamhet, då han hade varit kirurg och som sådan utträttat ett mycket framstående arbete.

Jag måste säga att jag då fick den känslan att om experterna i SIDA är av den karaktären så är de kanske inte så mycket att hänga i julgranen.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Kaijser var förundrad över att det fanns ett överskott på sjuksköterskor i Korea, och det kan man naturligtvis vara. Jag förmodar emellertid att han redan på sin tid därute iakttog förekomsten av många sorters sjuksköterskeskolor, en del som ger en mycket elementär, kanske rudimentär utbildning som inte är jämförlig med utbildningen vid de sjuksköterskeskolor där personal utbildas för National Medical Centre, och vi kan väl säga att det föreligger ett underskott i fråga om sjuksköterskor som utbildats enligt den standard vi eftersträvar, medan det finns ett överskott på sjuksköterskor för övrigt.

Den fråga herr Kaijser sist tog upp ligger ett bra stycke vid sidan av den interpellation vi behandlar, och jag kan inte ge någon förklaring till det enskilda fall inom biståndsverksamheten som herr Kaijser talade om. Beskrivningen tyder på att det rör sig om ett försök som SIDA gjort att rekrytera denna läkarkraft för Världshälsorganisationens räkning, och vår erfarenhet säger oss att FN:s specialorgan använder vid pass ett år eller mera vid uttagning av sina experter. Det kan därför gå så till att det blir en lång tids tystnad, medan olika experter prövas, innan det kommer ett besked. Detta är inte tillfredsställande, och det brukar vi påpeka i de FN-organ där vi är representerade, men det är faktiskt inte fråga om någon dålig personalpolitik från det svenska biståndsorganet. Det kan tyckas att det svenska biståndsorganet borde lägga beslag på en sådan kraft, som den herr Kaijser talat om. Om jag får uppgift om namnet på honom efteråt, skall jag undersöka hur det kommer sig att man inte tagit vara på honom. För övrigt går man ut och talangscoutar överallt i det svenska samhället.

Interpellation ang. den västeuropeiska handelspolitikens återverkningar på det svenska näringslivet, m. m.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber bara att ytterligare få tacka för de uppgifter jag fått av statsrådet. Jag har intet mer att tillägga.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34, angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåg anslag under åttonde huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 37, med förslag till godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 14—17, statsutskottets utlåtanden nr 30 och 31, bevillningsutskottets betänkanden nr 3—5 och 7, bankoutskottets utlåtanden nr 8—11, första lagutskottets utlåtanden nr 7—10, andra lagutskottets utlåtanden nr 6—11, tredje lagutskottets utlåtanden nr 4—8, jordbruksutskottets utlåtande nr 4 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 3—6.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammarerna överlämnade proposition nr 36, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter.

Interpellation ang. den västeuropeiska handelspolitikens återverkningar på det svenska näringslivet, m. m.

Herr SUNDIN (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Den allmänna ekonomiska politiken och de handelspolitiska förändringarna i Västeuropa under det senaste decenniet har givetvis påverkat förutsättningarna för olika delar av det svenska näringslivet. För näringsgrenar, som kunnat tillgodogöra sig tullfördelar inom EFTA, har förändringarna till övervägande del varit positiva medan vissa hemmamarknadsnärningar av motsvarande skäl fått sämre förutsättningar relativt sett. En sådan utveckling kan ses som en naturlig följd av en handelspolitik, vilken bl. a. syftar till att genom raserande av handels hinder befrämja konkurrensen och till att olika länder främst skall inrikta sig på sådan produktion, som de är bäst lämpade för. Det är emellertid av största vikt att olika länders näringsliv och företag härvidlag arbetar under i stort sett likartade förutsättningar. Om så inte sker kan avsevärda snedvridningar uppkomma.

Flera svenska näringar är för närvarande utsatta för en besvärande konkurrens utifrån. Så är bl. a. fallet för läder- och skoindustrien, textilindustrien och glasindustrien. För dessa branscher har konkurrensen lett till en situation som måste betecknas som synnerligen allvarlig. Även andra branscher, som visserligen inte hamnat i någon direkt katastrofsituation, har stark känning av den internationella konkurrensen. I och för sig är internationell konkurrens eftersträvsvärd och bör i största möjliga utsträckning befrämjas. Det vill emellertid synas som om den konkurrens, som förekommer, inte är grundad på sådan likhet i förutsättningar som är önskvärd. I fråga om storlek på företag, branschstruktur och graden av teknisk utveckling torde de svenska industribranscher, som nu är hårt drabbade, inte vara mindre ändamålsenliga än vad som allmänt gäller i Västeuropa. Tvärtom torde många av branscherna vara bättre rustade i dylika avseenden än motsvarande

Interpellation ang. viss ifrågasatt minskning av antalet sysselsatta inom jordbruket
branscher i de länder, som nu utövar en hård priskonkurrens på den svenska marknaden.

Vissa industrigrenar tycks ha fått enbart nackdelar genom de handelspolitiska förändringarna. De fördelar, som förändringarna skulle ha medfört på exportmarknaden, synes till övervägande del ha gått om intet. Till detta bidrager omständigheter som det inte varit möjligt för svenska företagare att råda över. Utan att Sverige vidtagit effektiva motåtgärder har handelsavtal brutits, så att avtalsbrytande land kunnat införa 15-procentiga tullhöjningar, som drabbat svenska varor. Dessutom synes det som om subventionering av exportindustrier förekommer i vissa länder. Omfattningen av sådan subventionering bör på ett klagörande sätt redovisas för den svenska opinionen så att den handelspolitiska situationen blir allsidigt belyst. Det mest tydliga exempel på sådan subventionering torde finnas inom varvsindustrien. Även om den för närvarande inte befinner sig i någon krissituation har lönsamheten minskat. Vilka ytterligare branscher som har avställningsproblem av samma orsak har inte redovisats.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet ställa följande frågor.

1. Vill statsrådet lämna en redogörelse för hur de handelspolitiska förändringarna påverkat konkurrensförhållandena för olika delar av det svenska näringslivet?

2. Vill statsrådet lämna en redogörelse för de åtgärder som vidtagits eller planeras i anledning av att andra länder vidtagit tullhöjningar som på ett kännbart sätt drabbat svenskt näringsliv?

3. Vill statsrådet redogöra för i vilken omfattning, genom exportpremier eller på annat sätt, subventionerade varor införes i vårt land?

4. Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga i syfte att förbättra förutsättning-

arna för de svenska näringsgrenar som särskilt hårt drabbats av utländsk konkurrens av ovan nämnt slag?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørgsmål finge framställas.

Interpellation ang. viss ifrågasatt minskning av antalet sysselsatta inom jordbruket

Ordet lämnades på begäran till herr NILSSON, YNGVE, (h), som yttrade:

Herr talman! Utformningen av den svenska jordbrukspolitiken har sedan mycket lång tid varit föremål för utredning inom 1960 års jordbruksutredning. Enligt utredningsdirektiven skulle utredningen varit klar under 1963, men av skilda anledningar har den avsevärt försenats. Då man nu från utredningens sida signalerat, att slutbetänkandet kan beräknas komma under försommaren 1966 samt att utredningens ordförande, landshövding Netzén, redan 14 mars i ett anförande kommer att presentera huvudlinjerna i utredningsbetänkandet är det naturligt att intresset är särskilt stort för jordbruksfrågorna just nu. Med hänsyn till jordbrukets ekonomiska situation är det fullt naturligt, att jordbrukarna med största intresse följer dessa frågors behandling inom utredningen samt att man känner en viss oro för antydningar från regeringspartiet om att jordbruket anses som den stora syndabocken när det gäller prisstegringen.

Sveriges kommunikationsminister, statsrådet Olof Palme, har i en intervju i den välkända franska tidningen Le Monde Diplomatique gjort uttalanden, som inom jordbrukarkretsar väckt den största uppmärksamhet. I översättning lyder statsrådet Palmes uttalande enligt följande:

»För 70 år sedan uppgick Sveriges jordbrukarbefolkning ännu, liksom på medeltiden, till 80 %. I dag återstår 9 %. Detta är fyra procent för mycket.

Interpellation ang. viss ifrågasatt minskning av antalet sysselsatta inom jordbruket

Vi är anhängare av fritt handelsutbyte. Vi vill inte uppresna några tullmurar under förevändning av att skydda vår ekonomi. De företag som inte är räntabla bör försvinna eller inrikta sig på annan verksamhet.

På samma sätt förhåller det sig med jordbruket. Just nu är våra jordbruksprodukter inte konkurrenskraftiga. Vi måste alltså uppmuntra jordbrukarna att lämna sina jordbruk dels för att minska arbetskraften, dels för att minska den odlade arealen. Om vi endast behåller de verkligt rika jordarna med en reducerad arbetsstyrka, som disponerar de allra modernaste tekniska hjälpmedel så att avkastningen blir maximal, har vi ändå vad som behövs för att föda våra städer, och den utländska konkurrensen kommer icke att besvära våra jordbrukare.»

Det framstår som synnerligen angeläget att klarlägga huruvida ett uttalande av detta slag är att betrakta såsom uttryck för regeringens uppfatt-

ning i jordbruksfrågan eller om det är enskilda statsrådsspekulationer.

Med anledning härav får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställa följande frågor.

1. Delar herr statsrådet statsrådet Palmes uppfattning om nödvändigheten av att med nära 50 % minska antalet i jordbruk sysselsatta?

2. Är dessa av herr statsrådet Palme framförda synpunkter i överensstämmelse med regeringens linje i jordbruksfrågan?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.37.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 2 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne februari.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 36, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motion om utredning angående utformningen av ett partistöd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om redovisningsskyldighet för bidrag till politiska partier

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner om utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.

Till gemensam behandling hade konstitutionsutskottet förehaft

1) de likalydande motionerna nr 145 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Werner* samt nr 198 i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.*, ävensom

2) motionen nr 325 i andra kammaren av herrar *Haglund* och *Hammarberg*.

I motionerna I: 145 och II: 198 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till lagstiftning angående redovisningsskyldighet för penningbidrag till de politiska partierna.

I motionen II: 325 hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning beträffande partiernas inkomster och utgifter i den del, som icke täcktes av det statliga bidraget.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna

- 1) I: 145 och II: 198 samt
- 2) II: 325

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **WERNER** (k):

Herr talman! Utskottet säger i sitt utlåtande att förslag om att politiska partier skall åläggas att offentligt redovisa sina inkomster och utgifter har prövats vid ett flertal tillfällen under de senaste decennierna. De motioner som väcktes åren 1934, 1935, 1945 och 1946 och i vilka begärdes utredning huruvida och under vilka förutsättningar politiska partier borde åläggas att bokföra sina inkomster och utgifter samt att offentligen redovisa sina räkenskaper avslogs samtliga.

Vid 1949 års riksdag återupptogs frågan på nytt efter det att spørsmålet om partiernas inkomster och finansiering diskuterats mycket livligt under 1948 års valrörelse. De socialdemokratiska motionärerna ville den gången ha en utredning som skulle gälla partiernas intäkter och möjligheten att göra bidragen offentligt kända. Folkpartiet förordade en utredning om eventuell lagstiftning om valpropagandans kostnader. Det dåvarande bondeförbundet accepterade att frågorna skulle utredas, medan högern röstade emot. Denna gång beslöt emellertid riksdagen att begära utredning av frågan om att poli-

Om redovisningsskyldighet för bidrag till politiska partier

tiska partier borde åläggas bokföringsplikt och skyldighet att offentligt avge redovisning. Men sällan har väl en utredning, som anser att statsmakterna ingenting skall göra, varit så framgångsrik som partifinansieringssakkunniga som i december 1951 nära nog satte stopp för vidare diskussioner i detta ämne. Man sade visserligen att principiellt kunde det vara värdefullt att få veta vem som stödjer viss propaganda men drog samtidigt fram mängder av invändningar mot lagstiftning om offentlig redovisning av partiernas inkomster. Utredningen sade sig ha »vissa förhoppningar» om att partierna också för framtiden skulle komma överens om en frivillig offentlig redovisning. För första gången hade nämligen alla partier offentliggjort sina inkomster och utgifter efter ett gemensamt schema.

Emellertid har det inte blivit mycket av dessa förhoppningar. När motioner ånyo väcktes i frågan vid 1964 års riksdag var det endast kommunistiska partiet som tillstyrkte utredning. Socialdemokratiska partiet ansåg att ansträngningar borde göras för att finna vägar till en effektiv insyn, och LO ansåg att lagstiftning endast borde övervägas om frivillighetens väg visade sig oframkomlig. De borgerliga partierna och övriga remissinstanser avstyrkte uttryckligen motionerna.

I den motion som väckts i medkamraren vid årets riksdag av socialdemokraterna herrar Haglund och Hammarberg om viss utredning beträffande partiernas inkomster och utgifter säger man: »Självklart försöker de olika partierna lösa sina ekonomiska bekymmer på olika sätt. Hur detta sker, från vilka bidragen kommer genom enskilda givare eller genom anslag, är det fortfarande ett demokratiskt renlighetskrav att få ett begrepp om.»

Jag är helt överens med denna motivering, men det vore klädsamt om även de borgerliga partierna ville instämma och medverka till att partiernas in-

komster redovisades offentligt. Varför är man på borgerligt håll så rädd att redovisa varifrån man får sina pengar?

När utskottet i sitt utlåtande säger att en av de grundprinciper, på vilka beslutet om statsbidrag till politiska partier byggde, var att någon som helst statlig kontroll av medelsanvändningen inte skulle få förekomma och använder detta som motivering för att avstyrka motionerna i denna fråga, då slår man in öppna dörrar. I motion II:325 talas nämligen om partiernas inkomster och utgifter som icke täcks av det statliga bidraget. Man vet varifrån de pengarna kommer. Det är de andra inkomsterna som man vill ha offentlig insyn i.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till motionsparet I:145 och II:198.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Denna fråga behandlades senast 1964, och då ansåg riksdagen att det vore betänkligt att åstadkomma en lagstiftning i detta ämne. Riksdagen ansåg att man i första hand skulle försöka få till stånd frivilliga överenskommelser om redovisningen. Sedan år 1964 har partistödet tillkommit. Såsom framgår av utskottets utlåtande är en av grundprinciperna för detta stöd att det inte skall vara någon statlig kontroll av medelsanvändningen.

Med hänsyn till detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I:145 och II:198; och förklarades den förra propositionen, som

upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härpå bifölls på gjord proposition utskottets i punkten 2 gjorda hemställan.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motion om ändrad ordning för väckande av motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. kollektivanslutning till politiskt parti

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motion angående formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 62 i andra kammaren av herr *Sjöholm* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande intagande i kommande grundlag av stadgande av innebörd, att anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation kunde ske endast genom egenhändigt undertecknad personlig ansökan och med bestämmelse tillika, att minderårig under 15 år i religiöst avseende skulle följa vårdnadshavaren.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen II: 62 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Sveningsson*, *Sveningsson* och *Werner*.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Frågan om kollektivanslutning till politiskt parti har varit föremål för en intensiv och livlig debatt. I detta utskottsutlåtande redovisas behandlingen av en motion av herr *Sjöholm* i andra kammaren med förslag att

Ang. kollektivanslutning till politiskt parti i grundlagen införa förbud för kollektivanslutning av medlemmar till politiskt parti.

Utskottet har enhälligt föreslagit att motionen inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd, och jag har inte tänkt framställa något annat yrkande. Högerledamöterna i utskottet har till detta utlåtande fogat ett särskilt yttrande, och det har vi gjort av den anledningen att även om vi är mycket pålitliga motståndare till politisk kollektivanslutning av fackföreningsmedlemmar kan vi inte vara med om att nu tillstyrka att det skall lagstiftas och som i motionen föreslagits i grundlagen intagas förbud för fackföreningarna att i vissa fall fatta beslut om dessa förhållanden.

Jag skall inte gå igenom de många argument som finns emot kollektivanslutning utan vill bara ha sagt att här bör den enskilde individen respekteras, så att han ensam har att bestämma vilket politiskt parti han skall vara medlem i. En annan ordning är, anser vi, ett allvarligt och kränkande intrång i medborgarnas frihet.

Så sent som förra året var det stor debatt här i riksdagens båda kamrar med anledning av den motion som då framförts från centerpartiet med begäran om utredning för att få fram ett förbättrat skydd för medborgarnas politiska integritet. Motionen blev utskottsbehandlad av allmänna beredningsutskottet. Vad som hände den gången, alltså förra året, var att den borgerliga oppositionen enhälligt slöt upp bakom kravet på utredning. Oppositionen höll samman kring den uppfattningen att de former för organisationsarbete som tar sig sådana uttryck att medlemskap i en fackförening också ger medlemskap i ett politiskt parti är något som vi ogillar och som inte borde förekomma.

När nu från olika håll starka röster höjs mot denna ordning skall nog så småningom alla bli övertygade om hur angelägen en ändring på denna punkt är.

Om visst statsbidrag till föreläsningsverksamhet

Jag vill ytterligare understryka vad vi sagt i vårt särskilda yttrande, och även om vi i år yrkat avslag på motionen har vi på intet sätt ändrat uppfattning om kollektivanslutningen. Vi har också från högerpartiet i en partimotion, som skall bli föremål för behandling senare i år, påtalat det oriktiga i de förhållanden som här förekommer. För min personliga del har jag goda förhoppningar om att en ändring skall kunna komma till stånd utan lagstiftning.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om visst statsbidrag till föreläsningsverksamhet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om visst statsbidrag till föreläsningsverksamhet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 196) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 253) hade hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till föreläsningsverksamheten m. m. på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 196 och II: 253 icke måtte bifallas av riksdagen.

Reservation hade anmälts av herr *Nordstrandh*, som dock ej antytt sin mening.

Fröken **STENBERG** (h):

Herr talman! Som en av tre motionärer i detta ärende borde jag väl

egentligen avstå ifrån den föga avundvärda uppgiften att på en blank andra-kammarreservation — herr *Nordstrandh*s — argumentera för bifall till en av statsutskottet avstyrkt motion. Min kommentar skall också bli kort.

Det är som statsutskottet säger glädjande med föreläsningsverksamhetens expansion från 1963 års 20 000 föreläsningstimmar till 30 576 timmar budgetåret 1964/65 — det betyder en femtioprocentig ökning. Det är glädjande att folk strömmar till och kommer i sådana skaror att 16 000 föreläsningstimmar hade förbrukats efter de fem första månaderna av budgetåret 1965/66, då det återstod ekonomiskt utrymme för 8 000.

I januari i år var statsbidraget — som stått oförändrat på 1,7 miljon sedan 1963 — praktiskt taget slut. Motionärerna tycker nog att det hade varit ännu mer glädjande om den fjärdedel av skolöverstyrelsens tillstyrkta höjning för nästa budgetår — alltså 50 000 kronor — som vi hade begärt på tilläggsstat hade funnit nåd inför statsutskottet. Vi tycker nog att det var en ganska blygsam begäran, bl. a. mot bakgrunden av det faktum att sedan 1963 arvodena och rese- och traktamentersättningarna för föreläsningarna höjts betydligt. Det är helt realistiskt att hävda att sambandet mellan statsbidrag och föreläsningsverksamhet är så påtagligt, att man kan tala om lagen om orsak och verkan.

Den här motionen är avstyrkt, men vi har ännu en motion på lager för budgetåret 1966/67, så det finns ännu en chans för statsutskottet att under våren följa upp den påbörjade framsynta ekonomiska satsningen för föreläsningsverksamheten, och därför har jag i dag intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. tidpunkten för ikraftträdandet av vissa tulllättnader

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. tidpunkten för ikraftträdandet av vissa tulllättnader

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 januari 1966 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 14, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

I propositionen hade föreslagits tulllättnader för vissa varor av intresse för u-ländernas export. Sålunda hade föreslagits, att tullen skulle slopas på bland annat dadlar, bananer, tropiska frukter, kryddor och kakaoböner samt sänkas kraftigt på bland annat kaffe och kakao-pulver.

Tulllättnaderna voro avsedda att träda i kraft den 1 juli 1966.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta, likalydande motionerna I: 507, av herr *Enarsson*, och II: 647, av herr *Oskarson*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det vid propositionen fogade författningsförslaget skulle träda i kraft den 1 juli 1967.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 14 och med avslag på de likalydande motionerna I: 507, av herr *Enarsson*, och II: 647, av herr *Oskarson* — måtte an-

taga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Reservation hade avgivits av herrar *Enarsson*, *Ottosson* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med förklarande att propositionen nr 14 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas, måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 507, av herr *Enarsson*, och II: 647, av herr *Oskarson*, antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475) med den ändringen, att övergångsbestämmelserna erhöles i reservationen angiven lydelse.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 3 har fogats en reservation av utskottets högerledamöter. Jag vill understryka att reservationen inte vänder sig mot den uppfattningen att lättnader i tullhänseende för varor från u-länder inte skulle vara en viktig del av vår hjälpverksamhet för dessa länder, men som framgår av utskottets skrivning räknar man inte med att de i propositionen föreslagna åtgärderna skall medföra någon ökad import av de varuslag det här är fråga om. Jag vill citera vad utskottet har skrivit: »Enligt utskottets mening föreligger inte anledning anta att de ifrågasvarande tulllättnaderna kommer att i nämnvärd omfattning bidra till att öka importen. Än mindre kan det anses troligt att importen av de tropiska varorna skulle minska om tullarna bibehålles oförändrade.»

Åtgärden kommer alltså inte att medföra någon praktisk verkan för ifrågasvarande länder. Resultatet blir närmast att de svenska konsumenterna får en prissänkning på kaffe med cirka 25 öre per kilo, vilket kostar finansministern cirka 30 miljoner kronor i minskade

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

inkomster. Med hänsyn till den anbefallda ekonomiska politiken har reservanterna därför yrkat att ikraftträdandet av de föreslagna tulllätnaderna skulle anstå till den 1/7 1967. Vi kan inte finna att detta strider mot någon tidigare här i kammaren beslutad tidtabell för realiserande av tullsänkningar på tropiska produkter.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den till bevillningsutskottets betänkande nr 3 fogade reservationen.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! I sak är utskottsmajoriteten och reservanterna ense; det är bara fråga om vid vilken tidpunkt åtgärderna skall träda i kraft.

Utskottet framhåller att förslaget får ses som ett led i det arbete som pågår inom GATT-organisationen på att radera de hinder som nu finns för handeln med u-länderna. Det är klart att denna åtgärd är av begränsad räckvidd, men den är på så sätt viktig, att vi håller ett löfte som vi har lämnat i förhandlingar. Detta kan bli en anvisning åt andra länder, som har helt andra pålagor än vi har, att fundera på sin ställning.

Det är med hänsyn till detta som majoriteten i utskottet har tillstyrkt det förslag som framlagts i propositionen, och jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande betänkande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av väckta motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 84, av herr *Isacson m. fl.*, och II: 123, av herr *Jonasson m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), vilket förslag avsåg, att avskrivningsunderlaget för skogsvägar skulle bestämmas till två tredjedelar av anläggningskostnaden;

2) de likalydande motionerna I: 307, av herrar *Yngve Nilsson* och *Enarsson*, samt II: 375, av herrar *Nilsson* i Bäste-kille och *Ringaby*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring av kommunalskattelagen, att avdragsrätt kunde

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

beviljas för nyanläggning genom skogsplantering; ävensom

3) de likalydande motionerna I: 520, av herrar *Yngve Nilsson* och *Eskilsson*, samt II: 641, av herr *Nilsson* i Bäste-kille och fru *Heurlin*, vari anhallits, att riksdagen måtte besluta, att kostnaderna för yrkesfruktodlarnas omplantering av fruktträd skulle vara avdragsgilla vid beskattning även i de fall, då omplanteringen skedde på mark, som icke tidigare utnyttjats för fruktodling.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) beträffande avskrivningsunderlaget för skogsvägar

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 84, av herr *Isacson* m. fl., och II: 123, av herr *Jonasson* m. fl., måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) beträffande avdragsrätt för kostnader för nyanlagd skogsplantering

att de likalydande motionerna I: 307, av herrar *Yngve Nilsson* och *Enarsson*, samt II: 375, av herrar *Nilsson* i Bäste-kille och *Ringaby*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) beträffande avdragsrätt för omplantering av fruktträd

att de likalydande motionerna I: 520, av herrar *Yngve Nilsson* och *Eskilsson*, samt II: 641, av herr *Nilsson* i Bäste-kille och fru *Heurlin*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

beträffande avskrivningsunderlaget för skogsvägar

I) av herrar *John Ericsson*, *Einar Eriksson*, *Tage Johansson*, *Paul Jansson*, *Arne Pettersson*, *Brandt*, *Kärrlander*, *Engkvist*, *Asp* och *Hammarsten*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reserva-

tionen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att de likalydande motionerna I: 84, av herr *Isacson* m. fl., och II: 123, av herr *Jonasson* m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

beträffande avdragsrätt för omplantering av fruktträd

II) av herrar *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson* och *Lothigius*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **WARNBERG** (s):

Herr talman! Det här är en gammal bekant motion som återkommer. Vid bevillningsutskottets lottdragning har motionärerna kommit att bilda utskotts-majoritet. Principen i fråga om all skat-telagstiftning på detta område är ju att grundförbättringar inte är avdragsgilla, medan däremot sådana saker som hör till underhåll över huvud taget och i det här fallet till underhåll av vägar är avdragsgilla. Frågan är alltså i vad mån byggandet av skogsbilvägar är grundförbättringar och därmed värde-höjande eller inte — det är det som är pudelns kärna. Att här med bestämdhet säga vad som är rätt och vad som är fel är naturligtvis besvärligt.

Före 1962 hade man hos taxerings-nämnderna en praxis att låta en del av nyanläggningskostnaderna för skogsbilvägar vara avdragsgill. Men efter utslag i högsta skattedomstolen kom man fram till att så var det inte. I det läget kom den nya ordning till som vi i dag har fått och där en tredjedel av nyanläggningskostnaden för skogsbilväg är avdragsgill under en tioårsperiod, alltså med en tioårig avskrivningsperiod. Det är den regeln som gäller i dag. Det är utan tvekan så att en varaktig skogsbilväg höjer fastighetens värde. Det är ett värde som således vid fastighetens avyttring inte beskattas och därför är att betrakta som en grundförbättring som alltså inte bör vara avdragsgill. Detta har gjort att reservanterna i det här fallet håller på den gamla regeln,

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

dvs. den som antogs 1962, att en tredjedel av kostnaden skall vara avdragsgill men inte mera.

Dessutom skall här omtalas att det utgår rätt stora statsbidrag till byggande av skogsbilvägar. Statsbidraget är i dag 13,5 miljoner kronor, men samtidigt skall understrykas att dessa 13,5 miljoner kronor inte på långa vägar förslår till utbyggnad av vårt skogsbilvägnät.

Det bör också sägas att hela frågan om skogsbrukets beskattning är föremål för utredning och översyn. När det gäller skogsplantering har den borgerliga hälften av bevillningsutskottet sagt att man skall avvakta vad den utredningen kommer till för resultat, och vi reservanter tycker att man på samma sätt bör avvakta när det gäller skogsbilvägar och att det inte finns någon anledning till ändring nu.

Man kan nu bara säga att hela denna fråga är ett rätt besvärligt komplex. I princip skall man beskatta tillväxten av skog varje år — det är alltså den årliga tillväxten som är beskattningsbar inkomst — men att avgöra när någon avyttrar en gård, om han har avverkat hela tillväxten, om han avverkat mindre eller mera, det är rätt komplicerat, och det måste bli någon form av schablonisering. Och vi hävdar som sagt att när det gäller avdragsrätten för skogsbilvägar är den schablonisering som reservanterna föreslagit mera riktig än den som utskottsmajoriteten föreslagit.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Det bör väl vara bekant för envar att om skogsprodukterna skall kunna tas ut i tillräcklig omfattning och på ett rationellt sätt så är det absolut nödvändigt att man har ett gott vägbestånd i våra skogar. Anläggningkostnaderna för dessa vägar är avsevärt högre nu än för några år sedan,

och större krav ställs över huvud taget på vägnätets beskaffenhet. Tunga lastfordon skall kunna ta sig fram, och därigenom blir både anläggningskostnaden och underhållskostnaden större än de varit tidigare.

Man kan inte utan vidare påstå att en skogsväg höjer fastighetens värde. En skogsväg anläggs i regel då en större avverkning skall företas. När avverkningen sedan är verkställd kan det ta åtskilliga år innan vägen på nytt kommer till användning i synnerhet inom de områden där man begagnar allt modernare avverkningsmetoder med maskindrift. Vi får väl förvänta att den utvecklingen kommer att gå ganska snabbt.

Det avskrivningsunderlag som nu tillerkännes skogsvägarna är helt godtyckligt valt och svarar inte alls mot vad vi anser borde vara rätt och rimligt. Jag hävdar därför i likhet med utskottsmajoriteten att avskrivningsunderlaget bör höjas till två tredjedelar av anläggningkostnaden. Ett ytterligare motiv härför är att skogsvägarna på många håll användes vid militära övningar, av brandskyddet samt även i ganska stor utsträckning av turisterna. Skogsägarna har naturligtvis i princip ingenting emot detta, men kravet på ett mer realistiskt avskrivningsunderlag vidhåller vi därför med än större skärpa.

Jag ber med detta, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Högerrepresentanterna har dessutom avlämnat en blank reservation i anledning av en motion av mig in. fl. angående omplantering av fruktträd. Jag vill gärna säga några ord i anslutning till motionen, eftersom vi inte har kunnat få gehör för våra synpunkter i utskottet.

Vi känner alla till att det inom växtodlingen förekommer någonting som kallas jordtrötthet. Orsakerna till dessa jordtrötthetsfenomen är inte klarlagda. Man vet t. ex. att vissa nematoder åstadkommer jordtrötthet. I plantskolorna

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

har jordtröttheten kunnat upphävas genom behandling av jorden med t. ex. formalin. I utlandet har andra preparat använts. Om man nödgas plantera på samma jord förordas jordbyte i området närmast rötterna. Dessutom förordas åtgärder som ökar markens humushalt; inblandning av torvströ eller dylikt i planteringsjorden samt täckgrödor som plöjs ned för att öka mull- och humushalten. Det finns exempel på att nyplantering i mark som under många år burit fruktträd av samma slag kan gå för sig. Men det finns även otaliga exempel på motsatsen. Nyplantering på samma område är alltså ett lotterispel med ganska höga insatser. Tillväxten under de första åren är mycket betydelsefull. En tillbakasettning genom jordtrötthet får varaktiga följder.

Att kunna skifta mark vid en omplantering har många fördelar. Jag kan t. ex. plantera den nya arealen före röjningen av den som skall ersättas och därmed få ökade möjligheter att planera för ett sunt skiftesbruk med en rimlig omloppstid. Inkomstnivån och arbetsfördelningen kan på detta sätt också regleras i viss mån. Efter omplantering på röjd mark tar det minst sju år innan avkastningen täcker såväl årets kostnader som förräntningen av anläggningskapitalet. Dessa våldsamma kastningar kan överbryggas genom god planläggning och tillgång på ny jord. Det är därför önskvärt att få även denna planteringskostnad avdragsgill vid deklarationen.

Jag skall, herr talman, inte ställa något yrkande på denna punkt, men jag har velat foga mina synpunkter till kammarens protokoll.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten A av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan samt därefter särskilt avseende utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herr John Ericsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wärnberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 4 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr John Ericsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 75.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål och om andra åtgärder för att stimulera sådana gåvor.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 58, av herr *Schött m. fl.*, och II: 95, av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid beskattningen för gåvor upp till viss maximigräns till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

2) de likalydande motionerna I: 514, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, och II: 624, av herr *Johansson* i Skärstad *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av behovet och möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationer *m. fl.* insatser till förmån för allmännyttiga, humanitära och vetenskapliga ändamål, undervisning och kulturminnesvård *m. m.* i enlighet med vad i motionerna anförts; ävensom

3) motionen II: 73, av herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Oskarson*, vari yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt för belopp, som den skattskyldige skänkt till religiösa, humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av de

likalydande motionerna I: 58, av herr *Schött m. fl.*, och II: 95, av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, de likalydande motionerna I: 514, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, och II: 624, av herr *Johansson* i Skärstad *m. fl.*, samt motionen II: 73, av herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Oskarson*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av viss rätt till avdrag vid den statliga inkomstbeskattningen för belopp, som den skattskyldige skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Tage Johansson*, *Brandt*, *Kärrlander*, *Asp*, *Andersson* i Essvik och *Hammarsten*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 58, av herr *Schött m. fl.*, och II: 95, av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 514, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, och II: 624, av herr *Johansson* i Skärstad *m. fl.*, samt

3) motionen II: 73, av herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Oskarson*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! De frågor som nu föreligger till behandling har varit föremål för debatt i riksdagen under ett betydande antal år, och därför skulle jag kunna inskränka mig till att utan motivering yrka bifall till reservationen. Denna innebär att man yrkar avslag på motionsyrkanden om skattefria avdrag för bidrag till religiösa, kulturella och allmännyttiga ändamål. Ett så enkelt förfaringsätt skulle troligen uppfattas som en nonchalans mot motionärerna och mot de frågor som de aktualiserat.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål

Därför vill jag anföra några motiv, ehuru jag är medveten om att alla de argument som kan mobiliseras i dessa frågor har framförts atskilliga gånger här i kammaren.

För det första ber jag att få hänvisa till vad som refererats i reciten beträffande frågornas tidigare behandling av skattelagssakkunniga. Det är nu visserligen tio år sedan de behandlade dessa frågor, men eftersom det mig veterligt inte har förekommit någonting under mellantiden som kan förändra ställningstagandena, torde skattelagssakkunnigas värderingar alltjämt äga sitt berättigande.

Jag skall därför tillåta mig, herr talman, att citera vad skattelagssakkunniga har anfört i dessa frågor. På sid. 3 i utskottets betänkande refereras detta: »Understödjande av allmännyttiga ändamål genom avdragsrätt för bidrag därtill skulle medföra, att det stöd som lämnades skulle bli svårbedömligt och ojämnt. Sådana ändamål, vartill högre inkomsttagare lämnade bidrag, kunde tänkas bli gynnade på grund av att sådan inkomsttagare till följd av den höga marginalskatten hade möjlighet att med mindre personlig uppoffring stödja ändamål, som de ansåge behjärtansvärda. Omfattningen av de bidrag, som skulle erhållas till de olika ändamålen, bleve i icke ringa mån beroende av den energi och måhända även fördomsfrihet, varmed bidragsinsamlingen handhades. Att bidragens antal och storlek icke alltid skulle rätta sig efter ändamålets angelägenhetsgrad och behovets storlek är uppenbart.»

Skattelagssakkunniga fortsätter: »Avgränsningen av de ändamål, vars främjande genom bidrag skulle ge avdragsrätt, skulle möta betydande svårigheter. Med den utökning av de kollektiva verksamhetsformerna i samhället, som under de senaste årtiondena skett, tillgodoses genom sådan verksamhet en mängd ytterst skiftande ändamål, som icke kan fränkännas egenskapen av allmännyttighet men beträffande vilka det

kan diskuteras, om det allmänna bör lämna stöd genom skattenedsättning.»

Ja, herr talman, det blev ett långt citat, men jag har velat anföra detta, eftersom det till sina väsentliga delar avspeglar de synpunkter och de värderingar som ligger till grund för reservationen.

Reservanterna vill dessutom anföra att vi i vårt skattesystem redan har så många typer av avdrag — både inkomstprövade och schablonmässiga — att man bör vara ytterst försiktig med införandet av ytterligare avdrag. Detta gäller i särskilt hög grad därför att vi i varje fall avser att försöka komma fram till en definitiv källskatt — en skattereform som är föremål för beredning och som ytterligare försvåras av de avdragsrätter som redan finns i skattesystemet.

Utskottsmajoriteten däremot synes inte hysa några som helst betänkligheter när det gäller att införa nya avdrag, vare sig ur principiella eller skattetekniska synpunkter. Utskottet finner allting så oändligt behjärtansvärt och understryker allt vad som framförts i motionerna, både sådant som är av det mer eller mindre gråtilda slaget och övrigt.

Jag skulle gärna vilja att kammarens ledamöter toge del av de synpunkter som utskottsmajoriteten anför på sidan 7 i betänkandet. Utskottet säger där att det stundom har gjorts gällande att samhällets stöd åt de ideella organisationerna bör ges uteslutande i form av bidrag och inte genom beredande av förmåner vid beskattningen. »Häremot kan den invändningen göras», säger utskottet, »att det knappast kan vara ett allmänintresse att samhällets hela ekonomiska stöd åt ideell verksamhet ges i form av anslag.» Man säger vidare att skattefrihet för enskilda bidrag intill visst belopp torde kunna vara en smidigare och bättre väg att tillgodose organisationernas intressen.

Skattefrihet för enskilda bidrag är ju ingenting mer eller mindre än indirek-

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål

ta anslag från samhällets sida. Det kan inte bli på något annat sätt. Genom att införa avdragsrätt för enskilda bidrag, skulle man ge de enskilda bidragsgivarna förmånen av att vara så att säga generösa och spendersamma med samhällets och de övriga skattebetalarnas pengar. Det torde väl inte vara en princip som bör uppmuntras och understödjas, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! De ändamål, som här skulle tillgodoses genom att man beviljar avdrag vid beskattningen för gåvor till dem, fyller en mycket stor uppgift i vårt samhälle. Jag tror inte man kan resonera bort den saken. Det är uppenbart att dessa organisationer utträttar ett stort arbete som kommer hela samhället till godo. Om organisationerna inte funnes och motsvarande verksamhet ändå skulle utträttas, skulle det i betydande grad ställa anspråk på anslag från statens sida för verksamhetens upprätthållande.

Man kan väl säga att i vår tid behöver idealiteten verkligen fungera i samhället. Det går inte att bedöma samhällsuppgifterna enbart utifrån ekonomiska och krasst materialistiska synpunkter, och jag är övertygad om att det skattebortfall som skulle inträffa vid ett bifall till utskottets förslag skulle kompenseras mer än väl genom de funktioner som dessa organisationer av olika slag utför.

Nu har det sagts att man i stället för att medge skatteavdrag bör uppmuntra denna verksamhet genom direkta gåvor från staten. Vi har väl dock alla den erfarenheten att statsmakterna när det gäller anslag just till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga och andra ändamål är mycket sparsamma. Det har ju visat sig, exempelvis när det gäller anslag till idrottsrörelsen och närallgande organisationer, att man är

ytterst återhållsam med att genom direkta anslag uppmuntra deras verksamhet.

Nu sägs det att ett bifall till utskottets förslag skulle innebära en avvikelse från våra grundläggande beskattningsprinciper. Dock är det väl så att en reform över huvud taget på skatteväsendets område måste innebära en ny princip, och vi får väl inte vara så pass konservativa att vi inte någon gång vågar avvika från gamla principer. Vi har ju gjort det tidigare, och jag hoppas att man har en öppen och vaken blick för vad som behövs i tiden då det gäller sådana här ting. Dessutom har det, såsom omnämnes i utskottets handlingar, för cirka 20 år sedan förekommit avvikelser i nu berörda frågor. Dessutom vill jag hänvisa till att en hel rad länder har slagit in på denna väg, nämligen Danmark, Finland, USA, Tyskland, Frankrike, Belgien, Holland, Italien och Grekland. I dessa länder tillämpas en anordning liknande den som utskottet här föreslår. Ingen vill väl påstå att dessa länder skulle vara vårdslösa i sin skattelagstiftning eller att de inte skulle ha noggrant prövat denna reform. De har säkert erfarenheter som kan komma oss till godo, därest vi ville undersöka hur reformen fungerar där.

Med hänsyn till den stora betydelse som ett bifall till utskottets förslag kommer att innebära för det kulturella och ideella livet i vårt land, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Inledningsvis ber jag att helt få instämma i vad herr Erik Filip Petersson här har anfört. Jag vill dessutom understryka att bakom motionerna I: 58 och II: 95 står inte mindre än ett 40-tal riksdagsmän från skilda partier. I motionerna har vi erinrat om det mycket värdefulla arbete som utföres av de organisationer varom här är fråga. Dess bättre råder en allmän

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål

enighet om att dessa organisationer bör stödjas. Det man diskuterar är formen för detta stöd. En del anser, såsom här har framhållits, att organisationerna endast skall kunna få bidrag från det allmänna, medan vi förmenar att man bör stödja dem också genom att vid beskattningen medge avdragsrätt åt enskilda, som vill skänka gåvor till organisationerna. Liksom herr Petersson vill jag här understryka att det otvivelaktigt, om man slår in på denna väg, skulle innebära ett effektivt, ökat stöd åt dessa organisationer, vilka ju utför ett ur samhällets synvinkel utomordentligt värdefullt arbete.

Det har gjorts upprepade framstötter i riksdagen. År efter år har man motionerat i denna sak, och motionärernas antal har för varje gång blivit allt större. När detta förslag har avvisats tidigare, har det liksom nu skett av principiella skäl. Herr Einar Eriksson har här särskilt åberopat det yttrande som år 1956 avgavs av de skattelagssakkunniga — men han nämnde inte att skattelagssakkunniga dock har uttalat att man kunde tänka sig en sådan lösning som finns närmare refererad på sid. 4 i bevillningsutskottets betänkande. Det heter där: »De sakkunniga har emellertid även framkastat tanken att — om det skulle befinnas angeläget att vid beskattningen hänsyn i någon form tas till skattskyldigs utgifter av den beskaffenhet, varom här är fråga — en annan utväg än att tillskapa en särskild avdragsform skulle tillgripas. Enklarest kunde detta ske genom att bestämmelserna om det nuvarande avdraget för försäkringspremier o. d. ändrades så, att avdragsrätten omfattade även avgifter eller bidrag till vissa andra ändamål än försäkringar.»

Det är just på denna tanke vi har byggt vår motion. Vi förordar alltså att man nu går in för en utredning av denna fråga. Vi har också framhållit att andra länder har denna möjlighet till avdragsrätt vid beskattningen och att den där praktiserats med framgång.

Det lät på herr Eriksson i Uppsala som om han var rädd för att ifrågasättande organisationer, om utskottets hemställen bifalles, skulle få alltför stor hjälp. Jag tycker inte att man skall se saken så. Det arbete som dessa organisationer utför är så värdefullt att vi bör vara tacksamma för allt stöd de kan få.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det måste bero antingen på ett missförstånd eller på att jag uttryckte mig illa, om herr Schött har fått den uppfattningen att jag skulle misstänka att införandet av en avdragsrätt skulle medföra att alltför stora penningströmmar skulle ledas just till organisationer som ger bidrag till allmännyttiga ändamål. Så har jag aldrig uttryckt mig.

Vi reservanter har ingenting emot att verksamheter av detta slag stöds. Vi kan helt instämma i herr Erik Filip Peterssons uttalande att de organisationer varom här är fråga utgör ett mycket beundransvärt arbete. Det råder ingen tvekan om detta. Men vad frågan här gäller är ju huruvida samhället genom införandet av en skattefri avdragsrätt skall ge anslag till organisationer på det sätt som här föreslås. Nog bör väl det allmänna — på samma sätt som vi skattebetalare — få avgöra till vilka ändamål de pengar skall gå som anslås för olika ändamål. Som skattebetalare kan jag inte vara med om att skatteavdrag görs för bidrag till t. ex. vissa former av religiös verksamhet. Därest en avdragsrätt införs för sådana bidrag, får jag emellertid som skattebetalare vara med och betala. Detta kan väl inte vara riktigt ur vare sig principiella eller andra synpunkter.

Herr **ANDERSSON, AXEL**, (fp):

Herr talman! Jag skall förlänga denna debatt bara med några ord.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål

Det var närmast ett uttryck av herr Einar Eriksson som liksom upprörde mig — han talade om »det gråtmilda». Jag undrade om inte motsatsen till det gråtmilda måste vara det kallsinniga, och när jag tänkte på detta fann jag mig föranledd att ställa en fråga till reservanterna. De säger på ett ställe: »Därvid har från riksdagens sida uttalats att — — — främjandet av allmännyttiga eller liknande ändamål bör ske, inte genom beredande av låtnader vid beskattningen, utan genom direkta statliga bidrag.» Om man läser detta bokstavligt och kallsinnigt — som herr Einar Eriksson tydligen vill i det här sammanhanget — kan man ju lätt få den uppfattningen att det måste vara om inte direkt brottsligt så i varje fall felaktigt att stödja allmännyttiga eller liknande ändamål på annat sätt än genom direkta statliga bidrag.

Sådana stora insamlingar som exempelvis »Den röda fjädern», vilken ju ledde till att rätt stora belopp kunde lämnas till ett ändamål som väl måste betraktas såsom allmännyttigt, skulle alltså enligt reservanternas mening nästan innebära någonting felaktigt. Alla organisationer som är speciellt inriktade på att hjälpa t. ex. de handikappade skulle också bedriva en alldeles felaktig verksamhet — de bör i stället helt och hållet lita till direkta statliga bidrag. Nu vet vi emellertid alla att de statliga bidragen inte på långa vägar räcker till för att hjälpa de många människor som på grund av olyckliga omständigheter har ett stort hjälpbehov.

Direkta statliga bidrag finner herr Einar Eriksson och de övriga reservanterna fullt riktiga, men indirekta bidrag från samhällets sida anser han felaktiga. Jag undrar i alla fall om inte samhället i längden tjänar mera — även herr Einar Eriksson som skattebetalare — på att man i detta fall stöder allmännyttiga och liknande ändamål genom indirekta bidrag än genom direkta.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Tydligen förtjänar inte detta ämnesområde ett anförande på hexameter av herr Axel Andersson — han var väl litet oförberedd. Jag vet nu inte vad hans inryckning i den här debatten egentligen skulle tjäna till — svaret på de frågor han ställde till mig gav jag nämligen i ett inlägg omedelbart innan han fick ordet. Jag menar att reservanterna väl inte på något sätt har varit diskriminerande i sina uttalanden när det gäller att lämna bidrag till och stödja ideell verksamhet. Den bör uppmuntras så mycket som möjligt. Men att ge särskilda skattepreferenser till dem som medverkar i en sådan bidragsrörelse är principvidrigt, anser jag.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! I sitt genmäle till herr Schött förmodade herr Einar Eriksson att han hade uttryckt sig illa. Anledningen till mitt ingripande, som herr Eriksson kallade det, var också att jag undrade om reservanterna har menat så illa som de uttryckt sig i sin skrivning. Läser man reservationen måste man nämligen få den uppfattningen att ingenting annat än direkta statliga bidrag bör vara tillåtet.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Det har väl knappast i någon tidsepok varit lika stort behov av hjälp till nödlidande människor som i vår tid. Den diskussion som nu har förts gäller ju också detta hjälpbehov, som även jag gärna vill understryka. Hjälp har gått över statsgränserna i riklig mängd, men många anser ändå att hjälpen är för knapp. Även inom vårt land har människor behov av hjälp och stöd. Enskilda personer, religiösa och ideella organisationer ställer medel till förfogande, men även inom vetenskap och kultur har man engagerat sig i hjälpverksamhet.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål

Det har nämnts i denna diskussion att vi bör lämna dessa bidrag via den statliga vägen. Jag gjorde då samma notering om detta som herr Axel Andersson för en stund sedan: Det låter väl höra sig, det låter bra. Men vi som sitter här i riksdagen har många gånger erfarit hur mycket angelägna och behjärtanvärda framställningar avvisas. Varför gör man då detta, när man är så positiv och uttalar att staten skall sköta om hjälpverksamheten. Orsakerna kan givetvis skifta, och jag behöver inte här ingå på någon uppräknig. Uppenbart är dock att statsverksamheten är stel och tungrodd och aldrig kan fungera så smidigt som exempelvis en ideell organisation kan göra i de speciella fallen. Statens hjälpverksamhet kan därför aldrig ersätta annan hjälpverksamhet.

Frågan är då: Vore det inte lämpligare att staten i någon form stimulera till en hjälpverksamhet som vi alla erkänner är så väl behövlig? Det blir säkerligen inte heller administrativt dyrare på det sättet. Det väddjas oupphörligen till enskildas givmildhet, men möjligheterna för dem att ge är starkt begränsade. Vi har ett högt skattetryck här i landet, och av det som blir över sedan skatten betalats kan det ibland vara besvärligt att undvara något. Många lämnar gåvor ändå, men hjälpbehovet är så stort att det inte räcker. Givetvis kunde staten här medverka till att stimulera hjälpverksamheten genom skatteavdrag. Jag vill erinra om att i motionen I: 514 har framhållits — vilket också påpekats tidigare — att riksdagen förr har beviljat avdrag i sådant syfte.

Vi motionärer är väl medvetna om att progressiviteten i skattetrycket medför att en skänkt penningssumma betyder olika för olika personer. En mera rättvis väg är kanske att medge avdrag med visst högsta belopp direkt från den statliga skatten. Det tror vi vore en framkomlig väg. Då blir gåvan given i förhållande till den konstaterade skat-

tekraften och det givna beloppet sålunda lika värt för alla. Men det finns säkerligen andra vägar att söka sig fram på. Detta bör utredningen pröva.

Angeläget är i varje fall, herr talman, att den av utskottet förordade utredningen kommer till stånd. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Herr Einar Eriksson påstod att herr Anderssons inlägg var överflödigt och onödigt. Jag vill bestämt reagera mot detta påstående. Jag tyckte att vad herr Andersson anförde var fullt riktigt, och jag vill instämma med honom, när han framhåller att statens bidrag är otillräckliga och att vi bör vara utomordentligt tacksamma för det arbete som utförs av olika ideella organisationer.

Dessutom vill jag framhålla att i den motion, under vilken jag står, har vi understrukit att den kommande utredningen bör pröva olika möjligheter till lösning av den aktuella frågan. Det bör alltså vara en fri prövning, så att man här inte skall vara låst.

Herr talman! Jag vill än en gång yrka bifall till utskottets hemställan. Jag är övertygad om att ett beslut enligt denna i hela vårt land skulle komma att hälsas med stor tillfredsställelse och bli till stor välsignelse för samhället.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Har herr Larsson möjligen tänkt på att om man införde denna avdragsrätt blir det ändå stat och kommun som till huvudsaklig del får bestrida den enskildes bidrag? Det är ju att införa anslag på en indirekt och annan väg som är fullständigt okontrollerbar från samhällets sida.

När herr Schött säger att många aktiviteter lider brist på samhällets generositet i form av anslag, så frågar man sig vad det beror på. Herr Schött repre-

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål

senterar ju ett parti som anser att statsutgifterna är mycket höga. Den aktivitet som vi enligt hans uppfattning borde utöva skulle rätteligen gå ut på att begränsa samhällsutgifterna. Jag kan instämma med herr Schött många gånger i det avseendet. Men då skall vi väl inte på andra vägar öka samhällets engagemang genom att införa anordningar som vi själva inte kan kontrollera!

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga att staten har uppträtt stimulerande på detta sätt tidigare, och detta innebär ömsesidighet från både de enskildas och statens sida. Jag skulle tro att detta inte tidigare medfört några nackdelar.

Herr **SCHÖTT** (h):

Herr talman! Jag har den uppfattningen att det ur statens synpunkt är en god affär om man slår in på denna väg.

Sedan kan jag inte underlåta att säga att man i herr Erikssons anförande inte spårar någon verklig uppskattning av de organisationer det här gäller. Även jag stötte mig på uttrycket »gråtmilda», liksom när herr Eriksson talade om den »fördomsfrihet» som man kan räkna med i organisationens verksamhet. Också detta var stötande.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Får jag bara när det gäller mina uttryckssätt hänvisa till att när jag talade om »fördomsfrihet» hämtade jag detta uttryck ur det yttrande som skattelagsakkunniga har avgivit. Följaktligen var det inte ur min egen fatatur som jag hämtade detta uttryck.

Herr **SCHÖTT** (h):

Herr talman! Jag har också uppmärksammat detta uttalande, men jag uppmärksammade också med vilken förtjusning herr Eriksson citerade det.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag har med stort intresse hört hur herr Einar Eriksson lagt upp ett principresonemang, ty som ett sådant bör man bedöma det. Han vill inte vara med om några okontrollerbara saker som kan resultera i att det, t. ex. i fall då 80—90 procent av inkomsten går åt till skatt, egentligen blir, menar han, stat och kommun som får betala den välgörenhet som vissa enskilda personer behagar besluta om. Det ligger väl något i detta. — Men hur konsekvent är herr Einar Eriksson? För en liten stund sedan behandlade vi åtgärder för ett annat behjärtansvärt ändamål, nämligen stöd åt u-länderna. Det skall ske på det viset att man reducerar tullarna. Men hur kontrollerar herr Eriksson, som i bevillningsutskottet tillstyrkte detta, att dessa medel kommer nödlidande människor i u-länderna till godo och inte hamnar t. ex. hos svenska kaffedrickare eller plantageägare i Brasilien?

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Det tillhör inte mitt ämnesområde.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Einar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 5, röstar

Om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Erik Filip*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 75.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 206, av herr *Isacson m. fl.*, och II: 272, av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå sådan ändring av kommunalskattelagen, att varaktiga investeringar i vattenvårdande syfte finge avdragas vid taxeringen; samt

2) de likalydande motionerna I: 528, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 609, av herr *Carbell m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta, att

vissa kostnader för vatten- och luftvård värdeminskingsavdrag å anordningar för vatten- och luftvård vid inkomst-taxeringen skulle medgivnas med 20 procent per år.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 206, av herr *Isacson m. fl.*, och II: 272, av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.*, samt I: 528, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 609, av herr *Carbell m. fl.*, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till förbättrade avskrivningsmöjligheter i fråga om anordningar avsedda för vatten- och luftvård.

Reservation hade anförts av herrarna *John Ericsson, Einar Eriksson, Tage Johansson, Paul Jansson, Arne Pettersson, Brandt, Kärrlander, Engkvist, Asp* och *Hammarsten*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 206, av herr *Isacson m. fl.*, och II: 272, av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna I: 528, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 609, av herr *Carbell m. fl.*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det råder inga delade meningar beträffande angelägenheten av att vidta anordningar som förbättrar vatten- och luftvården. Men vad det här gäller är om man skall särbehandla dylika investeringar i förhållande till andra genom att hemställa om en särskild utredning om att avskrivningsmöjligheterna skulle få avvika från vad som gäller för andra investeringar.

Vi reseranter hävdar den meningen att avskrivningsreglerna beträffande maskiner och inventarier som ingår i sådana anläggningar är tämligen till-

Om rätt till avdrag vid beskattningen för fredsställande. Men vi medger att det alltid kan diskuteras i vilken omfattning avskrivningar på byggnader bör få göras.

Nu har emellertid företagsskatteutredningen till uppgift att utreda dessa ting. Såvitt jag kan bedöma kommer frågan om avskrivningsreglerna för byggnader att inta en central plats i dess arbete. Man kan som sagt diskutera skäligheten i nuvarande avdragsregler på detta område, och utredningen kommer säkerligen att föreslå ändringar i dessa.

När jag har sagt detta vill jag framhålla att det skulle vara egendomligt att bryta ut ett enda område och lägga det under en separat utredning när en utredning sedan flera år arbetar med just detta spörsmål. Det är därför som vi reservanter yrkar avslag på föreliggande motioner, inte därför att vi tycker att de avhandlar ett ämne som inte skulle vara viktigt nog, utan därför att vi menar att det bör behandlas i den ordning som är vanlig inom svensk förvaltning — det är ju sorjt för att frågorna kommer under prövning.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! För utskottets lottmajoritet framstår frågan om vidgade insatser i vatten- och luftvårdande syfte som en sak av allra största angelägenhetsgrad, inte minst ur samhällssynpunkt. Det är därför med stor tillfredsställelse som jag konstaterar att herr John Ericsson är ense med majoriteten i denna del.

Åtgärder på detta område bör snarast vidtagas, menar majoriteten. Det brådskar, om vi skall kunna stoppa och förhindra de tilltagande vatten- och luftföroreningarna. Samhället måste här göra sin insats, och det är rimligt att samhället lämnar industrien och jordbruket sitt stöd för åtgärder på detta område. Det bästa sättet är här att ska-

vissa kostnader för vatten- och luftvård på förbättrade avskrivningsregler vid beskattningen.

Angelägenheten av frågans lösning gör att den bör brytas ut och utredas särskilt utan att man avvaktar den långsiktiga utredning som för närvarande ligger djupt begravd i företagsskatteutredningen. Det är ingen ovanlighet, herr John Ericsson, att statsmakterna separat löser ett problem som tränger sig på.

Reservanterna grundar sitt avslagsyrkande på motionen på två skäl, som jag tycker inte hänger riktigt bra samman: man säger för det första att saken är under utredning och för det andra att det är bra som det är. Närmare bestämt säger man att den redan gällande lagstiftningen har så förmånliga avskrivningsmöjligheter att en högre initialavskrivning knappast kan anses motiverad. Man erkänner emellertid i andra hand att när det gäller byggnader en högre initialavskrivning kan komma i fråga, men här har man vissa betänkligheter och hänvisar i den delen till företagsskatteutredningen.

För byggnader är avskrivningsmöjligheterna som bekant minimala, och det skulle därför vara glädjande om en allmän förbättring på detta område skulle kunna komma till stånd. Det är just på detta område beträffande byggnaderna som åtgärder för vatten- och luftvården kanske först och främst måste sättas in. Här skulle avskrivningsmöjligheterna göra bäst nytta.

Det andra motivet i reservationen går ut på att svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar genom att utnyttja lagen om konjunkturinvesteringssonder redan har möjlighet att avskrika ifrågavarande tillgångar på en gång. Skälet är något överraskande. Det torde inte vara obekant för reservanterna att möjligheterna att använda konjunkturinvesteringssonder i rådande konjunkturläge är ytterst begränsade och att det krävs individuella tillstånd i varje särskilt fall. Knappast några andra företag än sådana i norra stödområdet kan komma i fråga. Men även i södra

Om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård i Sverige, herr John Ericsson, har vi våra vatten- och luftföreningensproblem, som kan kräva sin lösning. Även i södra Sverige föreneras luft och vatten. Vad som behövs är utvidgade generella avskrivningsmöjligheter.

Herr talman, jag yrkar bifall till beviljningsutskottets betänkande nr 7.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jacobsson fällde ett yttrande som var överraskande.

Han sade att frågan beträffande avskrivning på byggnader ligger djupt begravd i företagskattutredningen. Det är ju högst märkligt att påstå något sådant. Om man skulle fråga herr Jacobsson vad han i första hand anser bör ändras i fråga om företagsbeskattningen så svarar han säkert att det är just avdragen för byggnader. Men om han anser att detta är så viktigt hur kan han då påstå att dessa frågor är begravda genom den utredning som pågår? Jag kan aldrig gå med på att det påståendet är riktigt.

Sedan säger herr Jacobsson att jag borde ha reda på att konjunkturinvesteringsfonderna inte får användas just nu. Ja, det är riktigt. På flertalet platser får man inte använda dessa investeringsfonder, men när vi redovisar att det finns en möjlighet att använda dem så är det i avskrivningssammanhanget. Då får ju vederbörande på en gång avskrivna hela det belopp som investeras genom investeringsfonderna.

Om man skall kunna begära separat utredning av en sådan här speciell fråga måste, anser jag, alldeles särskilda skäl föreligga. Det kan heller inte sägas att jag är ointresserad av detta ämnesområde, det förhåller sig alldeles tvärtom. Men som vi alla vet är det många omständigheter som gör att vi har kommit i nuvarande läge. Det är absolut inte skatternas konstruktion som har gjort att vi har det besvärligt, utan det är säkert många andra ting som bidra-

git till denna utveckling.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket ledsen om jag sårade herr John Ericsson genom att säga att dessa frågor om avskrivningar på byggnader var djupt begravda i företagskattutredningen. Jag asyftade härmed ingenting annat, herr John Ericsson, än att jag misstänker att det kan dröja åtskilliga år innan företagskattutredningen kommer att lämna ifrån sig sitt betänkande. Jag hoppas att trots den begravning som jag talade om betänkandet skall komma till liv före den yttersta dagen.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag blev uppriktigt glad när jag konstaterade att jag inte var ensam motionär i denna fråga, utan att det också förelåg en socialdemokratisk motion i andra kammaren. Jag var optimistisk och tänkte att nu skall det äntligen hända någonting på detta område. Det är emellertid tydligt att beviljningsutskottet lyckats förhindra ett socialdemokratiskt säryrkande, disciplinen höll, och därför uppstod en klar delning som alltid brukar ske. Frågan står med andra ord lika olöst. När vi annars är på väg mot de nya djärva målen, oavsett vilket parti vi tillhör, borde vi kunna vidta åtgärder för att åtminstone försöka hålla rent omkring oss.

Det finns en lagstiftning på vattenvårdens område. När det sen gäller att vidta åtgärder som många gånger har betydande ekonomiska konsekvenser vill dock inte staten vara med om att underlätta sådana. Beviljningsutskottets ordförande säger att det snart kommer att ske något, men vi har inte fått besked om hur många år det dröjer. Herr Jacobsson nämnde att frågan ligger djupt begravd, medan herr Ericsson säger att så ingalunda är fallet. Hur många år skall smutsvattnet få rinna

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

fram, innan man tar itu med att lösa problemen? Jag tycker det hade funnits anledning till specialbehandling på detta område. Vi kan inte stå till svars för vad som nu sker.

Den teknik vi använder inom en rad områden i vår produktion förvärrar problemet med vatten- och luftföroreningar för varje år som går. Riksdagen tillämpar som vanligt den kungliga tågordningen och vill inte göra någonting. Jag tycker uppriktigt sagt det är närmast upprörande. Vore det inte möjligt att specialbehandla frågan, komma med förslag om dess lösning i stället för att stoppa undan den någonstans längst ner?

Frågan om byggnadsavskrivningen har varit föremål för utredning tidigare, men den har hamnat i en byrålåda hos finansministern och därefter överlämnats, åtminstone i någon mån, till företagsskatteutredningen. Hur länge skall man hålla på att skifta utredningar?

Beträffande byggnadssidan finns beskattningsregler som är minst sagt 1800-talsmässiga, och vi kommer att få ha dem kvar länge än efter vad jag förstår. Då det är ett mycket stort samhällsintresse att få en ändring till stånd, vore det åtminstone på detta område önskvärt att få någonting gjort som kunde bidra till att stimulera till ökade investeringar på luft- och vattenvårdens områden.

Jag vill med detta, herr talman, beklaga att ingenting kommer att ske då vi nu går till röstning. Jag hoppas emellertid att majoriteten skall ha tänkt om till nästa år, om inte företagsskatteutredningen till dess har lagt fram sitt förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande betänkande hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och

förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet angivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 74.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 8, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskonstors styrelse och förvaltning.

Punkten 1**Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.**

I denna punkt hade utskottet lämnat en redogörelse för den ekonomiska utvecklingen i Sverige under år 1965 samt

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

den under nämnda år förda finans- och kreditpolitiken, m. m.

Efter att hava redovisat de svårigheter, som på grund av rådande knapphet på krediter på vissa håll uppstått att helt anpassa kreditivgivningen till av statsmakterna fastställd bostadsbyggnadsplan, och hur dessa svårigheter reducerats genom att under riksbankens medverkan avlyften av äldre kreditiv fått komma de banker till godo, som voro beredda att lämna nya kreditiv, hade utskottet å sid. 6 och 7 i det tryckta utlåtandet anfört bland annat följande:

»För utskottets bedömning av de sålunda vidtagna åtgärderna måste utgångspunkten vara, att den samhälls-ekonomiska utvecklingen utan tvivel nödvändiggjorde en betydande kreditpolitisk stramhet. Att inom ramen för en begränsning av kreditexpansionen i förhållande till de totala anspråken i första hand tillgodose de kreditbehov som motsvarade det av statsmakterna uppställda investeringsprogrammet måste därvid betraktas som en huvuduppgift för kreditpolitiken. En eftersträvd ökning av industriens maskininvesteringar hade kunnat förverkligas, medan däremot bostadsbyggnadsprogrammet löpte risk att inte kunna fullföljas. Att riksbanken, under beaktande av sin primära uppgift att verka för penningvärdets stabilisering, i ett sådant läge medverkar till att brister i anpassningen mellan samhällets bostadsbyggnadsplaner och tillgången på krediter i görligaste mån reduceras, finner utskottet nödvändigt. De redovisade åtgärderna framstår som ett naturligt uttryck för denna princip.

Valutapolitiken har under året fungerat som ett stöd för den ytterligare skärpta kreditpolitiken. Vid tillämpningen av valutaregleringen har dock liksom tidigare lämnats tillstånd till en betydande finansiell upplåning utomlands. Det sammanlagda beloppet uppgick till ca 1 miljard kr. eller något mer än före-

gående år och väsentligt mer än under de första åren av 1960-talet.»

Punkten avslutades med en förklaring, att utskottet velat för riksdagen omförmäla vad i detta ärende förekommit.

Reservationer hade avgivits

1. a) av herrar *Hilding, Nils Theodor Larsson, Berglund, Löfgren* och *Sjönell*, vilka ansett, att det nyss återgivna stycket, som började på sid. 6 i det tryckta utlåtandet med orden »För utskottets bedömning» och slutade på sid. 7 med »för denna princip», bort ha följande lydelse:

»Med hänsyn till vikten av att de fastställda bostadsbyggnadsplanerna fullföljs kan det enligt utskottets mening i ett ansträngt samhällsekonomiskt läge stundom inte undvikas att riksbanken medverkar till att uppkommande brister i anpassningen mellan bostadsbyggnadsplanerna och tillgången på krediter i görlig mån avhjälpes. Det är emellertid angeläget att detta sker utan att vissa företagsformer gynnas på andras bekostnad.»;

b) av herrar *Gustaf Henry Hansson, Åkerlund* och *Regnéll*, vilka ansett, att ifrågavarande stycke bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Bostadsproduktionsplanerna måste enligt utskottets mening så utformas och avvägas att deras genomförande icke påverkar penningvärdet i negativ riktning.

Bostadsproduktionen är den mest kapitalkrävande av alla investeringar, varför dess volym måste avvägas så att finansieringen av andra, lika angelägna investeringar inte minst inom näringslivet ej förhindras.

Anpassas bostadsproduktionen inom ramen för tillgängliga resurser behöver riksbanken på sedvanligt sätt vid beviljandet av emissionstillstånd endast bestämma vilka kreditinstitut som får emittera. Då undviks vad som inträffade hösten 1965, när riksbanken även

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

bestämde vilka som skulle ha krediterna. Ett sådant förfaringssätt ligger helt utanför vad riksbanken har att syssla med.»;

2. av herr *Gustaf Henry Hansson* och herr *Åkerlund*, vilka ansett, att det stycke på sid. 7 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Valutapolitiken har under året» och slutade med »av 1960-talet», bort ha följande lydelse:

»Den valutapolitiska målsättningen att upprätthålla kronans yttre värde har under året fullföljts. Valutakurserna har varit stabila, ehuru utvecklingen på den svenska valutamarknaden under större delen av året kännetecknats av en svagare tendens för den svenska kronan än under 1964. De för riksbanken och affärsbankerna sammanlagda guld- och valutatillgångarna ökade under året med 51 milj. kr. mot en ökning av 944 milj. kr. 1964 och uppgick vid årsskiftet till 5 604 milj. kr. Enligt § 4 i den för bankoutskottet gällande instruktionen bör utskottet med synnerlig uppmärksamhet följa de fullmäktiges åtgärder som avser metalliska kassans upprätthållande. Utskottet har därför vid sin granskning noterat, att guldkassan utgör endast 25 procent av riksbankens guld och valutor och 17 procent av de sammanlagda tillgångarna trots en ökning under året med 68 milj. kr. Vid en internationell jämförelse får den svenska guldkassan betraktas som låg och fördelningen mellan guld och valutor som ogynnsam från likviditetssynpunkt. Valutaregleringen har varit i kraft under året. Vid dess tillämpning har dock liksom tidigare lämnats tillstånd till en betydande finansiell upplåning utomlands. Det sammanlagda beloppet — — (utskottet) — — av 1960-talet.»

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**,
(cp):

Herr talman! Vid bankoutskottets granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning

har i stort sett rätt enighet, vilket framgår av utskottets utlåtande nr 8. På en punkt har emellertid meningarna gått i sär. Det gäller vad som inträffade under den gångna hösten, då riksbanken på ett uppmärksammat sätt ingrep direkt vid tilldelning av krediter till bostadsbyggandet.

I reservationen 1 a till detta utskotts yttrande har mittenpartiernas representanter uttalat den mening, att man i ett ansträngt samhällsekonomiskt läge måste acceptera att situationer ibland kan uppkomma, då riksbanken måste medverka till »att uppkommande brister i anpassningen mellan bostadsbyggnadsplanerna och tillgången på krediter i görlig mån avhjälpes». Vi kan alltså från vårt håll tänka oss, att sådana situationer kan uppstå och att riksbankens medverkan i problemlösningen kan godtagas som enstaka undantag, men ej som regel. Helst bör man söka klara av bostadsbyggandets kreditvärdigheter utan dylikt direkt ingripande från riksbankens sida. Min högst personliga förmodan är, att detta också mest skulle kunna sammanfalla med riksbanksledningens egna önskemål och intentioner. Men i sammanhanget har man givetvis också mycket kommit att fästa sig vid att vissa företagsformer kommit att bli gynnade på andras bekostnad. Detta har vi från denna reservantgrupps sida velat vända oss emot. Skall vi för vår del acceptera att ett ingripande vid enstaka situationer är ofrånkomligt, så bör emellertid största vikt läggas på att inte vissa företagsformer speciellt blir gynnade.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 1 a men på ett sådant sätt att riksdagen måtte med gillande av det uttalande som inefattas i reservation nr 1 a lägga utskottets önskemål till handlingarna.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**,
(h):

Herr talman! Reservation nr 1 b har avgivits av bankoutskottets högerleda-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

möter, som däri klart angiver varför de icke kan helt instämma i utskottets uttalande om den verkställda granskningen av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Jag skulle kunna inskränka mig till att endast hänvisa till vad som anföres i reservationen och ställa ett yrkande i anslutning till denna. Frågan är emellertid enligt min uppfattning så allvarlig, att man inte kan ta så lätt på den. Först vill jag därför erinra om vad statsrådet och chefen för inrikesdepartementet i årets statsverksproposition anför. Där lämnar statsrådet en ingående redogörelse för det förslag som bostadsbyggnadsutredningen förra året avlämnade, ett förslag som innebär att det under åren 1960—1975 behöver produceras drygt 1,5 miljon lägenheter, och det är lägenheter som skall vara både rymligare och bättre inredda än de lägenheter vi hittills har byggt. Men statsrådet konstaterar också på sidan 195 att tillgången på kapital under denna tid kommer att präglas av knapphet.

Trots detta gör emellertid statsrådet på sidan 205 ett uttalande som visar att sådana åtgärder skall vidtagas som »i varje särskild situation kan medverka till att kreditförsörjningen för det av statsmakterna avsedda bostadsbyggnadsprogrammet tryggas». Detta uttalande har av utskottets majoritet accepterats, och det har förstärkts på det sättet att utskottet uttalar att genomförandet av det uppställda programmet måste betraktas såsom en huvuduppgift för kreditpolitiken.

Mot denna inställning genmäler vi i reservation 1 b att bostadsproduktionens volym måste avvägas så att andra lika angelägna investeringar, inte minst inom näringslivet, ej hindras. Om det sker en riktig avvägning så finns det krediter till förfogande och då behöver inte riksbanken göra en sådan »brandkårsutryckning» som skedde förra hösten.

Hur angeläget det än är att bostäder byggs så får det ändå inte ske på sådant

sätt, att ekonomin i övrigt bringas i olag. I det fallet tror jag att jag kan hänvisa till det närvarande statsrådet Sträng, som vid något tillfälle har fällt det yttrandet att vi inte kan leva på att bygga bostäder åt varandra lika litet som infödingarna borta i Söderhavet kan leva på att tvätta åt varandra — det sista har dock veterligen inte statsrådet sagt.

Med detta, herr talman, ber jag att få hemställa att riksdagen måtte med gillande av det uttalande som innefattas i reservationen 1 b lägga utskottets ömförmålan till handlingarna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Att riksbanken har ett ansvar för kreditförsörjningen för det bostadsbyggande som statsmakterna har beslutat, den saken är alla ense om. Men att bankoutskottet, när det behandlar denna princip inte ens kan vara med om den sista meningen i herr Hildings m. fl. reservation tycker jag drar upp en ganska viktig principfråga. I den sista meningen står det: »Det är emellertid angeläget att detta sker utan att vissa företagsformer gynnas på andras bekostnad.»

Låt mig understryka att den meningen givetvis inte skall tolkas så att den innebär något slags godkännande av en detaljreglering över huvud taget i riksbankens kreditgivning. Vi har i folkpartiets bostadsmotion i år ganska klart givit uttryck åt vår synpunkt härpå, när vi säger: »Riksbankens åtgärder bör självklart inriktas på att möjliggöra genomförandet av det av statsmakterna fastställda bostadsbyggnadsprogrammets totala omfattning men icke syfta till en detaljreglering av krediter olika byggnadsföretag emellan.»

När nu bankofullmäktige inte bara har lämnat riksbankschefens åtgärd utan erinran utan därtill förklarar att denne skulle vara oförhindrad att vid behov använda samma eller liknande teknik som den kritiserade, godtas det-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

ta yttrande av bankoutskottet. Det innebär dock, såvitt jag kan förstå, en alldeles ny princip i riksbankens förfarande och betyder alltså att riksdagen, om den bifaller bankoutskottets förslag, skulle godkänna en detaljreglering som ger riksbankschefen rätt att gynna vissa byggformer framför andra. Det tycker jag inte är att, som utskottet säger, medverka till »att brister i anpassningen mellan samhällets bostadsbyggnadsplaner och tillgången på krediter i görligaste mån reduceras». Det är något vida därutöver.

Jag undrar om bankoutskottets majoritet verkligen menar att det är riksbankens uppgift att fördela byggnadskreditiv med hänsyn till vem det är som bygger, ty det är, såvitt jag kan förstå, vad detta uttalande innebär. Det vore av stort värde att få klart besked om vad det är man avser, så att inte dimmiga talesätt kan skymma undan vad som menas och vad den socialdemokratiska majoriteten i utskottet verkligen åsyftar.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Larssons yrkande.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Gustaf Henry Hansson har redogjort för den syn som vi har på riksbankens ingripande på bostadslänemarknaden och de konsekvenser detta ledde till för kreditvolymen och för fördelningen av bostadskrediter på olika objekt. Jag har ingenting att tillägga därutöver annat än att hänvisa till den diskussion vi hade i bostadsdebatten den 7 april förra året om bostadskrediterna och om statsutskottets enligt min mening olycksaliga inblandning i bankoutskottets affärer. Det var inte svårt att redan då förutse att vi skulle hamna i en situation senare under år 1965 sådan som den vi också hamnat uti och nu i efterhand kritiserar. Kanske blir det tillfälle att återkomma till denna frågeställning i annat sammanhang, men för dagen be-

gränsar jag mig till att ansluta mig till herr Hanssons synpunkter.

Jag skall i stället säga några ord om reservation nr 2, som har avgivits av herr Gustaf Henry Hansson och mig själv och som gäller valutapolitiken. I mitt tycke är utskottets skrivning i denna del utomordentligt torftig. Det sägs att valutapolitiken har varit ett stöd för kreditpolitiken, och av texten att döma förmodligen inte i annan mening än att vi med valutaregleringens benägna bistånd har lånat upp en miljard kronor utomlands. Majoriteten menar synbarligen att vi, om inte valutaregleringen hade funnits, hade lånat upp två miljarder kronor eller i varje fall mer än en miljard kronor utomlands. Det tror jag nu är alldeles fel att pådyvla valutaregleringen sådana egenskaper. Regleringen gör nog varken till eller från i sådana sammanhang. Dess skadegörelse ligger på ett annat plan, men det skall jag inte gå in på i dag.

Jag tycker att utskottet, som så prentiöst har betitlat hela denna skrivning »Penning- och valutapolitiken», borde ha haft något att säga om exempelvis den valutapolitiska målsättningen, hur denna uppföljts under året och resultatet för guld- och valutatillgångarnas del. Utskottsmajoritetens försagdhhet på denna punkt har inom parentes sagt sin motsvarighet när det gäller penningpolitiken. Det ordet förekommer nämligen bara på ett enda ställe i hela skrivningen, nämligen i rubriken, men det talas ju om så mycket annat i stället än om penningpolitisk målsättning och sådant.

Vi har i reservationen fyllt i de brister som enligt vår mening vidlåder utskottsmajoritetens skrivning om valutapolitiken. Av självklara skäl har vi då följt den anvisning som ges bankoutskottet i den för utskottet fastställda och gällande instruktionen att, som det heter, »med synnerlig uppmärksamhet följa de fullmäktiges åtgärder som avser metalliska kassans upprätthållande

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

samt myntväxlingens fortgang och bestånd». Vi har därvid noterat att guld-kassan endast utgör 25 procent av riksbankens och 17 procent av landets sammanlagda guld- och valutatillgångar. Vi har också konstaterat, att den svenska guldkassan vid en internationell jämförelse får betraktas såsom låg absolut sett och lägre än den behöver vara. Enligt vår mening är fördelningen mellan guld och valutor i våra sammanlagda utlandstillgångar ogynnsam från likviditetssynpunkt. Därmed har vi följt upp den linje i valutapolitiken som vi tidigare har förordat i denna kammarre, senast i fjol vår vid behandlingen av frågan om riksbankens sedelutgivning m. m.

Jag kan hänvisa till vad som där anfördes och i dag begränsa mig till att framhålla, att Förenta staterna praktiskt taget helt placerar sina likvida utlandstillgångar i guld, medan Storbritannien, Schweiz, Frankrike, Västtyskland, Belgien, Holland, Italien, Spanien, Portugal eller nästan alla våra viktigaste handelspartners, t. o. m. Sovjetunionen inte undantagen, huvudsakligen håller guld eller i varje fall mer än hälften av sina utlandstillgångar i denna form. Det är egentligen endast de nordiska länderna och Japan som företräder en i detta hänseende avvikande hållning. Vi har för närvarande valutatillgångar som åtminstone delvis borde kunna användas för ombyte i guld. Jag vill i varje fall inte tro att de valutor vi har redan är eller börjar bli av den karaktär som för något decennium sedan gick under den gemensamma beteckningen mjukvalutor och inte var omväxlingsbara i guld. I så fall vore det illa ställt och sämre än jag någonsin har trott.

Med detta, herr talman, vill jag yrka att riksdagen måtte med gillande av det uttalande som innefattas i reservation nr 2 lägga utskottets omförmälände till handlingarna.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag skall också be att få säga några ord beträffande reservationerna 1 a och 1 b om bostadskrediterna, de frågor som herrar Nils Theodor Larsson och Lundström nyss har något sysslat med.

Det talas ju i ena fallet om att riksbanken inte bör bestämma vilka som skall ha krediterna, i andra fallet om att vissa företagsformer inte bör gynnas på andras bekostnad. Nu frågar jag: Kan reservanterna ge en hållbar förklaring över orsakerna till att exempelvis HSB av och till skall ha så svårt att få behövliga byggnadskreditiv på den vanliga vägen? Fastän inte direkt engagerad har jag lokalt haft en smula inblick i dessa svårigheter och börjat undra, om man inte borde vända på reservanternas frågeställning. Det förefaller nämligen som om tvärtom de privata kreditinstituten gärna vill bestämma, vilka som skall ha krediterna, och inte drar sig för att gynna vissa företagsformer på andras bekostnad. Hur vill reservanterna annars förklara de svårigheter som bl. a. HSB haft och som tvingat riksbanken till en mellankomst, svårigheter som inom parentes sagt inte är övervunna ännu utan fortfarande är mycket markanta? Tidigare kunde man få kreditiv när beslut om statligt lån förelåg; nu har man vänt på kakan: löfte om kreditiv måste finnas innan statligt lån beviljas. På mig verkar det i varje fall som om de privata kreditinstituten har nyttjat denna ändring till att gynna de enskilda företagen. Vi bör kanske titta litet grand på den saken också. Och i så fall drog ju riksbanken egentligen bara konsekvenserna av ett förfaringssätt som de privata kreditinstituten hade börjat tillämpa.

Detta om detta. Jag ber också, herr talman, att få yttra mig litet beträffande ännu någon punkt i samband med bankoutskottets föreliggande utlåtande.

Herr Hagnell har ju i ett särskilt yttrande påpekat en ofullständighet i ban-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

koutskottets redovisning, men innan jag knyter en liten kommentar till det vill jag framhålla att det är i flera avseenden som uppgifterna visst inte stämmer riktigt överens, varför vi bör granska dem ytterligare. Vi som väl får kallas fotfolket råkar i tvivelsmål om vilka samhällsekonomiska auktoriteter vi skall stödja oss på vid våra egna bedömningar eftersom auktoriteternas ut-sagor inte överensstämmer med varandra.

I finansplanen hittade vi exempelvis det kategoriska uttalandet att *huvudorsaken* till den minskade exportökningen och försämrade bytesbalansen var det alltför höga inhemska efterfrågetrycket. I riksbanksfullmäktiges skrivelse till bankkoutskottet redovisas andra huvudorsaker, varefter det sägs att *sannolikt* kan också en stark inhemsk efterfrågan ha bidragit till balansrubningen. Här är det alltså inte längre fråga om någon huvudorsak utan på sin höjd en bidragande orsak, och detta är därtill osäkert. Sedan har vi att gå vidare till det tredje aktstycket i ärendet, bankkoutskottets nu föreliggande utlåtande nr 8. Ingen behöver säga att man märker ord så särskilt mycket om man hävdar att där förekommer ytterligare en glidning i bedömningen. Efter att ha redovisat yttre omständigheters negativa inverkan på exportmöjligheterna och handelsbalansen säger utskottet: »En ytterligare orsak till att exportens ökningstakt avtog under 1965 torde emellertid vara det alltför höga interna efterfrågetrycket.»

Jag konstaterar således, herr talman, att till ledning för våra bedömningar finns tre auktoritativa uttalanden av sinsemellan tämligen olikartad innebörd. Därför är det nog säkrast att inte alltför krampaktigt hålla någon av auktoriteterna i rockskörten utan försöka bilda sig ett omdöme själv.

En sak är väl i vart fall säker, nämligen att det inte är de s. k. vanliga människorna som trasslat till ritningarna genom att konsumera till övermått.

Detta hävdade vi i remissdebatten, och nu har herr Hagnell tagit upp samma frågeställning i sitt särskilda yttrande till det föreliggande utlåtandet. Det alltför höga efterfrågetryck i samhälls-ekonomien, som man talar om, kan icke ha sin rot i någon stark stegring av de reella timförtjänsterna för de vanliga löntagarna, eftersom reallönehöjningen under år 1965 var bara 0,7 procent för vuxna manliga arbetare inom industrien. Då är förstås den ökade skattetungan inräknad, och det tycker jag är riktigt. Att rensa levnadskostnadsindex från effekten av skatteökningar är ett slags illusionistkonst som, såvitt jag kan se, inte ens har ett konstnärligt värde och icke heller några andra värden.

Med hänsyn till den skrala reallöneförbättringen och vidare med tanke på de ytterligare höjningar av priser, hyror och skatter, som dels har beslutats och dels förebådats, är det verkligen förståeligt att löntagarna inte är villiga att pruta på de relativt blygsamma krav som sedan en tid manglas här uppe i Stockholm. Att mitt under en stark ökning av produktion och produktivitet tvingas att nöja sig med en till ytterlighet blygsam ökning av reallönerna, eller ingen reallöneökning alls, är verkligen att begära alltför mycket, särskilt som ju den ökade produktiviteten delvis är ett resultat av en ökad arbets-hets.

I denna fråga skall jag, herr talman, inte yttra mig mera — detta är kanske inte heller det lämpliga stället att göra det — utan vill bara tillfoga, att det alltför höga efterfrågetrycket inte kan lokaliseras till de stora löntagargrupp-erna, oavsett vilken av dessa tre olika bedömningar vi tar som utgångspunkt för vårt tänkande i dessa frågor.

Rimligtvis måste motåtgärderna sättas in någon annanstans. Inte minst är en effektiv kontroll av privatinvesteringarnas omfattning och angelägenhetsgrad en nödvändighet. Där förekommer nämligen ett efterfrågetryck,

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

som i många fall avsevärt mera är motiverat av privat vinstjakt än av samhällsnytta. Jag undrar i vilken utsträckning som regeringen och underordnade organ verkligen kan säga att de har en kontroll och en reglering av investeringsverksamheten ute i landet.

Nu hade jag egentligen tänkt sluta mitt anförande, men eftersom jag ser att statsrådet Sträng befinner sig i kammaren skulle jag vilja ta mig friheten att också dra en liten lans för kommunernas lånerätt, en fråga som också behandlas i detta utskottsutlåtande. Jag skall inte bli mångordig, även om det är en stor och svår fråga.

Vi har i vår skattemotion sagt, att vi kan godta en totalbalansering av statsbudgeten under förutsättning att statens frånvaro på länemarknaden leder till en sådan omDispositionering att bostadsbyggandet får en större andel och kommunerna ges större lånemöjligheter än som har signalerats i statsverkspropositionen och i finansplanen. Det skulle alltså vara förutsättningen för ett godtagande.

Bankoutskottet nöjer sig med att redovisa utvecklingen beträffande kommunernas nettoupplåning och har inga kommentarer till den åtstramning av kommunernas lånemöjligheter som finansplanen förebådar; utskottet säger icke ett ord därom.

Tillåt mig säga, att för många kommuner och särskilt för de starkt expanderande kommunerna på vilka mycket stora krav ställs, i synnerhet från statsmakternas sida, blir det helt enkelt ogörligt att tillgodose dessa krav, om inte möjlighet bereds dem att låna i normal omfattning för investeringar av generalplanekaraktär. Jag hävdar bestämt att det helt enkelt inte går att fortsätta längre, när sådana starkt expanderande kommuner finansierar de ständigt stigande investeringsbehoven över kommunal skattestat. Att jag här talar av egen både bister och bitter erfarenhet behöver jag väl inte tillägga.

Jag vill rikta en vädjan om att kom-

munernas lånefråga i fortsättningen behandlas så gynnsamt som över huvud taget är möjligt, särskilt då beträffande de kommuner på vilka statsmakterna själva ställer så stora krav.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Utskottsmajoritetens bedömning av den förda kreditpolitiken har skett mot bakgrunden av att den samhällsekonomiska utvecklingen under det gångna året nödvändiggjorde en avsevärd ekonomisk-politisk stramhet. Skärpningen av finanspolitiken var i och för sig betydande och bidrog väsentligt till en omsvängning i budgetutvecklingen från ett underskott 1964 på en kvarts miljard kronor till ett ungefär lika stort överskott 1965. Trots detta kvarstod i ekonomin ett övertryck, vars mest drastiska uttryck var att den tidigare balansen i utrikeshandeln rubbades.

Det är självklart att kreditpolitikens uppgift i ett sådant läge måste vara att jämsides med finanspolitiken söka bidra till att dämpa den interna efterfrågans tillväxttakt, så att utrymme skapas för en exportökning samtidigt som importens ökningstakt reduceras.

Kreditpolitikens uppgift var emellertid mera komplicerad än så. Det gällde nämligen inte bara att hålla tillbaka den totala kreditexpansionen i förhållande till de totala anspråken, utan också att inom ramen för en begränsad möjlig total ökning avväga kreditexpansionen så, att det av statsmakterna uppställda investeringsprogrammet kunde förverkligas. Ambitionen i fråga om investeringsutvecklingen var att söka få till stånd en ökning av industriens investeringar, vilket bland annat förutsatte en dämpning av bostadsinvesteringarnas ökningstakt.

Enligt utskottsmajoritetens mening var den förda kreditpolitiken väl ägnad att tjäna dessa syften. Kreditexpansionen begränsades i förhållande till de totala anspråken, samtidigt som de

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

kreditanspråk som motsvarade det av statsmakterna uppställda investeringsprogrammet i stort kunde tillgodoses. Den eftersträlvande ökningen av industriens maskininvesteringar kunde komma till stånd samtidigt som bostadsbyggnadsprogrammet i varje fall inte underskreds.

Fullföljandet av bostadsbyggnadsprogrammet kom under året att tarva vissa åtgärder för att anpassa tillgången på byggnadskreditiv till det fastställda bostadsbyggnadsprogrammet. Under tredje kvartalet nådde igångsättningen inte fullt den avsedda siffran, och flera tecken tydde på att förseningen i byggen skapen berodde på svårigheten att erhålla byggnadskreditiv. Det rapporterades att utfästelser om kreditiv saknades för drygt 18 000 lägenheter, som ingick i statsmakternas bostadsprogram, och som hade fördelats på byggherrar av de kommunala bostadsorganen. Utvecklingen hade synbarligen lett till att vissa brister uppkommit i anpassningen mellan byggnadsplanerna och kreditivgivningen.

En möjlighet för riksbanken hade i detta läge givetvis kunnat vara att låta utvecklingen ha sin gång utan försök att korrigera den. Detta skulle för det första ha inneburit, att bostadsbyggnadsprogrammet inte hade kunnat fullföljas och för det andra att byggnadsprojekt, som inte ingick i det officiella programmet, hade kunnat komma till stånd, medan många av myndigheterna sanktionerade projekt inte skulle ha kunnat komma i gång.

Enligt utskottsmajoritetens mening hade en sådan passivitet från riksbankens sida uppenbarligen inte varit försvarlig. Den skulle bl. a. ha inneburit, att de olika kreditinstituten skulle ha haft sista ordet när det gällde att avgöra, vilka projekt som skulle sättas i gång, och att i laga ordning fattade beslut av ansvariga myndigheter sattes ur spel. Aktiva åtgärder måste följaktligen vidtagas av riksbanken för att trygga bostadsbyggnadsprogrammet.

Riksbankens ställningstagande till vilka åtgärder som borde vidtagas måste göras med den aktuella situationen på kreditmarknaden som bakgrund. Kreditinstituten var hårdare engagerade i utestående kreditiv än tidigare. Uppgången i industriens investeringar ställde samtidigt större krav på affärsbankernas kreditkapacitet än tidigare, och likviditetsläget var ytterst stramt. Det framstod i detta läge som nödvändigt att bereda de banker, som var beredda att bevilja nya kreditiv, möjligheter till avlyft av motsvarande belopp. Då någon uppmjukning av kreditpolitiken inte gärna kunde komma i fråga, var det nödvändigt att direkt kanalisera de erforderliga beloppen till de företag för vilka bristsituationen var akut.

Till ledning härför ställdes av bostadsmyndigheterna till riksbankens förfogande vissa förteckningar över bostadsbyggnadsföretag, som ingick i det officiella bostadsbyggnadsprogrammet och som var klara att sätta i gång, men för vilka kreditiv saknades. De genom höstens bostadsemissioner möjliggjorda avlyften av byggnadskreditiv kanaliseras därför till de kreditinstitut, som förklarade sig villiga att bevilja nya kreditiv till företaget som ingick i bostadsmyndigheternas förteckningar över bostadsbyggnadsföretag utan kreditiv.

För utskottets majoritet framstår de redovisade åtgärderna som riktiga och välmotiverade. Att riksbanken ingriper för att korrigera en utveckling i bostadskreditivgivningen som inte överensstämmer med myndigheternas planering är förvisso ingen nyhet. Detta har skett flera gånger under efterkrigstiden. Möjligen var de åtgärder som vidtogs i höstas större till sin omfattning än tidigare, vilket är naturligt med tanke på den stigande ambitionsgraden både vad gäller kreditpolitikens allmänna utformning och när det gäller bostadsbyggandets omfattning.

Det vore i och för sig önskvärt att kreditgivningen till olika sektorer i

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

samhälsekonomin kunde ske utan direkta ingripanden från riksbankens sida i stil med vad som skedde i höstas. Det är emellertid orealistiskt att föreställa sig, att kreditgivningen alltid och smärftfritt skulle helt komma att anpassas till samhällets investeringsplaner. Utskottsmajoriteten förutsätter att riksbanken även i fortsättningen aktivt kommer att ingripa för att avhjälpa uppkommande brister i samordningen mellan kreditgivning och officiellt sanktionerade investeringsprogram.

I reservationer från folkpartiet och centerpartiet påpekas det förhållandet, att största delen av de kreditiv som kunde beviljas genom riksbankens ingripande tillföll de allmännyttiga och kooperativa företagen. Jag vill i det sammanhanget inte gå så långt att jag påstår, att dessa företagsformer tidigare under året på något sätt hade missgynnats, men det är uppenbart att det framför allt var dessa företag som led brist på kreditiv. Enligt uppgifter hänförde sig inte mindre än 91 procent av de företag, som saknade kreditiv, till kategorien allmännyttiga och kooperativa byggherrar. Alla dessa ingick i det beslutade bostadsbyggnadsprogrammet.

Ingen har hävdats att bostadsbyggnadsprogrammet var för stort. Reservationerna har heller inte ifrågasatt den strama kreditpolitiken, och de har inte kritiserat de kommunala myndigheternas kvoteringar av bostadsbyggnadsprogrammet på olika byggherrar. De sträcker sig t. o. m. så långt att de medger att riksbanken i ett ansträngt samhällsekonomiskt läge bör medverka till att anpassa kredittillgången till bostadsbyggnadsplanerna.

De har alltså accepterat alla förutsättningar för de vidtagna åtgärderna, men trots detta vill de påstå att ovidkommande omständigheter beaktats av riksbanken. Enligt vår uppfattning har icke några särskilda företagsformer gynnats på andras bekostnad.

I högerpartiets reservation sägs: »Om bostadsproduktionen anpassas till de

tillgängliga resurserna behöver riksbanken på sedvanligt sätt vid beviljande av emissionstillstånd endast bestämma vilka kreditinstitut som får emittera.» Och det tillägges att en direkt kanalisering av krediterna »ligger helt utanför vad riksbanken skall syssla med».

Reservationen tycks förutsätta något slags högre makt, som ställer allt till det bästa och städe ser till att kreditgivningen i alla detaljer helt anpassas till investeringsplanerna.

Bostadsbyggnadsprogrammet fastställs av statsmakterna just på grundval av en bedömning av vad resurserna tillåter. Jag behöver inte här gå in på detaljer i frågan, om bostadsbyggnadsprogrammet för 1965 var för stort eller för litet. Det åligger i varje fall inte riksbanken att bestämma bostadsbyggnadsprogrammets storlek. För riksbankens handlande måste förutsättningen vara det av statsmakterna fastställda programmet. Man förbigår emellertid den egentliga problematiken, nämligen hur man inom ramen för en stram kreditpolitik skall tillgodose just de kreditbehov, som motsvarar det av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda bostadsbyggnadsprogrammet. Problemet var mycket konkret: så och så många lägenheter kunde inte igångsättas på grund av brist på kreditiv; det gällde att se till att bostadsbyggnadsprogrammet inte äventyrades av denna brist. Någon generell lättnad i kreditpolitiken var otänkbar och har heller inte ifrågasatts av någon. Enligt min uppfattning måste därför reservationerna betraktas som en spekulativ och inte som någon allvarligt menad kritik av riksbankens åtgärder. Av det skälet ber jag, herr talmän, att få yrka bifall till utskottets förslag, att omförmälan läggs med gillande till handlingarna vad gäller denna del.

Vad gäller herr Åkerlunds reservation om valutapolitiken vill jag i år använda samma uttryck som jag använde i fjol och säga, att jag är imponerad av herr Åkerlunds kunskaper på detta

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

område. Herr Åkerlund är vetenskapsman, och det kan uppstå skillnader i bedömningen mellan riksbanken i dess praktiska arbete och vetenskapsmannen. Inom utskottet vill vi uttrycka vårt förtroende för riksbankens ledning och dess bedömning av hithörande frågor.

Herr Åkerlund var också inne på den metalliska kassans upprätthållande. Han har själv i sitt anförande pekat på att guldkassan ökade rätt väsentligt även under år 1965. Då utskottet diskuterat denna sak har jag hävdad den personliga uppfattningen, att det bör vara en bedömningsfråga för riksbanken, hur stort belopp som bör ligga i guldreserver och hur stort belopp riksbanken måste ha till sitt förfogande för att kunna sköta sina affärer. Det kan inte vara förenligt med de intressen som riksbanken har att vårda att allför mycket av riksbankens tillgångar placeras i guld och ligger räntelösa i kassavalv. Det måste ankomma på riksbankens ledning att bedöma, hur stor del av kassan som skall ligga i guld och hur mycket av tillgångarna som skall användas till den rent affärsmässiga delen av riksbankens rörelse.

Utskottet vill uttrycka sitt förtroende för riksbankens ledning i vad gäller dessa saker. Jag ber därför, herr talman, att även i denna del och beträffande punkten i övrigt få yrka bifall till utskottets förslag, att omförmålan läggs till handlingarna med gillande.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! För tre eller fyra månader sedan diskuterade inrikesministern och jag under en interpellationsdebatt i medkammaren mycket utförligt riksbankens s. k. dirigerade kreditgivning. Jag skall inte upprepa mig här, särskilt som utskottets talesman herr Ståhle väl sade ungefär vad som borde sägas.

Låt mig emellertid draga den enkla konklusionen, att då denna kammare och medkammaren fastslagit ett bo-

stadsbyggnadsprogram och detta program sedermera kvoterar ut på städer och kommuner med klart angivande av att dessa städer och kommuner är suveräna att fördela sin kvot mellan olika slag av byggherrar, måste det ligga i tingens natur och vara logiskt att riksbanken försöker realisera riksdagens intentioner därest det brister i något avseende. De som kritiserar denna s. k. dirigerade kreditgivning har inte med ett ord velat ifrågasätta kommunernas suveränitet att var och en inom sitt område fördela bostadskvoterna mellan byggherrar på det sätt, som kommunerna anser vara lämpligt. Om det sedan kommunerna — vilkas suveränitet ingen bestrider — har gjort denna fördelning uppstår en sådan situation, att man inte kan realisera programmet därför att det inte flyter krediter dit kommunerna hade tänkt sig, har regeringen och riksbanken enligt mitt förmenande ansvar att försöka medverka till att programmet fullföljs på den punkten.

Det går inte rent allmänt att föra följande resonemang: Det här är en detaljreglering, som riksbanken inte bör intressera sig för! Riksbanken skall tillse att pengar står till förfogande för programmet totalt sett, och sedan må man på den fria marknaden slåss om pengarna. De byggherrar som har de bästa förbindelserna med bankerna kan då bygga mer, och de byggherrar som har sämre förbindelser kan bygga mindre. Det väsentliga är att byggan- det till sin volym fullföljes.

Man kan inte föra det resonemanget, om man menar att kommunerna skall ha rättigheten att fördela bostadsbyg- gandet på byggherrar.

Det vore därför ärligare, om reser- vanterna klart och tydligt sade ifrån att de ogillade denna kommunala kompetens och denna rättighet för kommu- nerna att fördela så många kvoter på HSB, så många kvoter på Riksbyggen och så många kvoter på de allmännyt- tiga företagen, och att de ogillade detta

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

därför att det var en bundenhet som de från sina utgångspunkter inte kunde acceptera. Om reservanterna säger detta, talar de klarspråk. Men om det är så, att de ger sken av att vilja stå bakom den kommunala självständigheten och suveräniteten och samtidigt talar om att de ogillar, att riksbanken har medverkat i sin politik till att fullfölja dessa kommunala intentioner, så försöker de att sitta på två stolar på en gång — och det går faktiskt inte. I ärlighetens namn får reservanterna bekväma sig till att säga ifrån att de inte gillar den kommunala kompetensen och rättigheten på detta område — då är det logik i deras reservation.

Det var väl kanske inte detta som jag i huvudsak ville kommentera i denna debatt, utan jag vill närmast säga några ord med anledning av den med 2 betecknade reservationen av herr Gustaf Henry Hansson och herr Åkerlund, som talar om den svenska guld-kassan och säger att den vid en internationell jämförelse kan betraktas som låg och sedan framhåller — hör och häpna! — att fördelningen mellan guld och valutor för vår del är »ogynnsam ur likviditetssynpunkt».

Efter den beskrivningen är jag ledsen över att inte oreserverat kunna ställa mig bakom herr Ståhles vänliga karakteristik av herr Åkerlund som vetenskapsman på detta område. Det sista påståendet, som ju innebär att vi ur likviditetssynpunkt skulle ha för litet guld, måste vara alldeles obegripligt, efter vad jag kan fatta.

I Sverige liksom i nästan hela den övriga industrialiserade delen av världen är ju framför allt dollarn den valuta, med vilken det göres transferringar och transaktioner på det internationella området och den valuta med vilken centralbankerna således intervernerar på valutamarknaderna. Om reservanterna menar, att det föreligger risk för att dollarn inte längre skall kunna vara konvertibel i framtiden och att det inte skall gå att på valutamarknaden

växla till sig andra valutor emot dollar, kan jag begripa deras farhågor. Men det är ju ett annat problem. Det har inte något med likviditeten att göra. Riksbanksledningen har att se till att riksbankens dollarbehållningar hålles tillräckligt likvida för att alla behov, som på den punkten kan anmäla sig, också kan tillgodoses. Det är dollarn som är den likvida faktorn i detta sammanhang; det är med den man opererar.

Nu är det inte likviditetssynpunkter som har gjort att en del centralbanker och en del nationer under senare år har köpt guld — herr Åkerlund framhöll här från talarstolen denna sak med utgångspunkt från att Sverige snart skulle vara det enda landet bland de industrialiserade länderna, som inte hade bevakat denna möjlighet och växlat in sina valutor i guld.

Det är inte här fråga om likviditetssynpunkter och *kan* naturligtvis inte vara fråga om likviditetssynpunkter, ty det finns inte något underlag för detta, utan det är andra bevekelsegrunder som ligger bakom denna övergång till guld. Jag kan ju nämna att statsledningen i en av de stora staterna — alla känner till vad det är för en stat, nämligen Frankrike — har velat påverka Förenta staternas ekonomiska politik genom att låta sin centralbank växla in varje nytt dollarinnehav i guld.

I mindre utpräglad form har kanske samma tanke kommit till uttryck på andra håll, men det får väl ändå anses utslutet att riksdagen i ett litet land som Sverige skulle ge sin centralbank direktiv att delta inte bara i ett ekonomiskt, utan i ett storpolitiskt maktspel. Det är i stort sett det som det är fråga om, när jag tar den här situationen som en jämförelse.

Den på senare år vanliga orsaken till guldköp har motiverats av allmänpolitiska, maktpolitiska bevekelsegrunder. Den kan naturligtvis också delvis ha motiverats av att man helt enkelt spekulerar i en guldprishöjning och från

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

denna spekulativa uppfattning är intresserad av — om jag får använda ett ganska riktigt men kanske litet brutalt uttryck — att hamstra guld för att således kunna göra affärer i händelse av en uppskrivning av guldpriset.

Det kanske fanns en del av dessa idéer i svang för sex, sju år sedan i samband med en, som man då kunde avläsa, viss tveksamhet om dollarn. Men den situationen är, som jag har kunnat fatta det, icke för handen i dag. Riksbanken har, enligt vad jag har erfarit, ansett det riktigare att inte delta i några valutaomläggningar på grund av befara- eller förväntade guldprisändringar, utan i stället inriktat sig på att bevara utlandstillgångarnas reala köpkraft genom att placera sina dollar i kortfristiga men räntebärande placeringar. Avkastningen har väl kompen- serat prishöjningarna både hemma och utomlands.

I samband med denna frågeställning kan jag nämna att jag i årets finansplan har avgivit en deklaration, där jag har tillåtit mig att säga att de guldrörelser som av och till irriterar — och nu börjar irritera även reservanterna i bankotskottet — inte skall tillmätas någon överdriven betydelse. Jag tror över huvud taget det vore olyckligt om man på ett område, där förhållandena kan växla och där läget fortlöpande bör följas, skulle binda riksbanksfullmäktige och riksbanksledningen med direktiv som inskränker deras handlingsfrihet. Dessutom är jag personligen av den uppfattningen att i de pågående förhandlingarna om den nödvändiga och ofrånkomliga lösningen av den internationella monetära situationen kommer alla spekulationer om eventuella guldprishöjningar, om jag har förstått det rätt, dessbättre och lyckligtvis att få allt mindre valör. Läget är ju det, att man måste lyckas i de pågående monetära förhandlingarna, och därför torde slutsatsen bli denna.

Jag har, herr talman, velat säga detta därför att jag har funnit vissa obegrip-

ligheter i uttryckssättet i reservationen, som jag här har velat påtala.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Jag fäste mig särskilt vid ett av de uttryck som herr Ståhle fällde.

Han tryckte alldeles särskilt på att när riksbanken gick ut på sin hjälpaktion förra hösten var det för att lämna hjälp till de affärsbanker, som var beredda att lämna kreditiv. Så långt jag jag har mig bekant är *alla* affärsbanker beredda att lämna kreditiv. Det är bara det lilla kruxet, att de vid vissa tillfällen inte kan det. Vid detta tillfälle låg affärsbankerna inne med byggnadskreditiv till ett belopp av över 4 000 miljoner kronor. Av dessa hänförde sig mer än 1 000 miljoner kronor — sannolikt bortåt 1 500 miljoner — till sådana byggnadskreditiv som var avlyftbara. Den del av kapitalmarknaden som skall sköta om långtidsupplåningen kunde emellertid inte ta upp detta, därför att marknaden var dränerad. Riksbanken har ju bedrivit en stram penningpolitik, så stram att affärsbankerna titt och tätt kommer i den situationen att de får betala inte mindre än 11 procents ränta när de lånar pengar i riksbanken. Det är ju litet svårt att driva ett resonemang så, att man först skär hälsenorna på löparen och sedan uttrycker sin förvåning över att han inte kan springa.

Jag har fått det intrycket av herr Ståhles anförande, att bostadsprogrammet skall genomföras hända vad som hända vill i övrigt.

Till herr Adolfsson skulle jag vilja säga, att det nog inte har förekommit någon diskriminering i detta fall. I det företag jag känner till är HSB den största låntagaren och Riksbbyggen en mycket stor låntagare. Men deras möjligheter att få låna pengar är helt beroende av om riksbanken vill lämna emissionstillstånd. Den utredning som

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

Bankföreningen gjorde visade ju också att påstående om diskriminering var felaktigt.

Det är naturligtvis farligt för en enkel ledamot av denna kammare att ge sig i diskussion med statsrådet Sträng. Men om jag inte missminner mig var bostadsprogrammet för förra året 88 000 lägenheter, medan statistiken nu visar att man har kommit till 92 399 lägenheter. Det är 4 000 lägenheter mer än vad som var avsett. Av detta överskott föll ungefär tredjedelen på det fjärde kvartalet, då över 32 000 lägenheter registrerades. Är det då så underligt att det blir svårt att skaffa krediter på slutet?

Valutapolitiken får herr Åkerlund behandla, men jag vill gärna säga att jag inte är alldeles säker på att amerikanerna hela tiden kommer att gå in för att lösa in guldet efter den gällande kursen. Man frågar sig då: Vad händer sedan?

Om det nu är så fördelaktigt att ha valutareserver i statsobligationer, kanske man skulle kunna rikta den anmärkningen mot riksbanken, att den dock har 1 000 miljoner i guld och valutor.

Herr STÄHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Som ett svar till herr Hansson i Göteborg vill jag säga, att jag i mitt första anförande pekade på att förutsättningen för att kunna lämna nya kreditiv var att de gamla kreditiven avlastades.

Huvudfrågan var att man skulle kunna hålla bostadsproduktionen i gång, och förutsättningen var då att de pengar som gavs från riksbanken skulle ge kreditföretagen möjligheter till avlyft av gamla kreditiv och till att lämna nya.

Det är detta som skiljer herr Hanssons och min uppfattning från varandra.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h) kort genmäle:

Herr talman! Detta ändrar inte ett dugg på vad jag sade. Alla banker, som har pengar, är beredda att lämna byggnadskreditiv.

Herr STÄHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! I detta sammanhang var det inte så, herr Hansson! Här var frågeställningen sådan, att de kreditföretag som var villiga att lämna några kreditiv, hade möjligheter att få del av det kapital, som riksbanken ställde till förfogande.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! I den här diskussionen är det två saker som är involverade. Det är fråga dels om vårt lands utrikesbalans, dels ock om den inhemska kreditpolitik som har förts och om sambandet mellan den inhemska kreditpolitiken och resultatet för utrikesbalansens del.

I denna diskussion har från utskottets sida förts in ett resonemang om ett efterfrågetryck som orsak till att utrikesbalansen utvecklats sig oförmåligt. Det är ett resonemang som även finansministern har biträtt.

För min del vill jag komplettera denna bild med att hänvisa till att om man i förhållandet mellan ett land som vårt och omvärlden, särskilt en av våra viktigaste handelspartner, i detta fall nämnt med namn, Storbritannien — går in för att lägga importrestriktioner, som särskilt riktas mot exporten av svenska produkter, så kan resultatet inte bli annat än att det blir ett bortfall av exportinkomster för Sveriges vidkommande. Det är mycket karaktäristiskt att exportutvecklingen för vårt lands vidkommande vänder just i april månad i fjol, när den engelska importavgiften på allvar började att göra sig gällande och också i någon mån har bi-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

dragit till förbättring av den brittiska valutasituationen. Att denna då blir försämrade för Sveriges vidkommande är ju intet i och för sig förvånande.

Den synpunkten har över huvud taget inte diskuterats i det här landet därför att svensk handelspolitik i så hög grad är inriktad som den är på vårt EFTA-engagemang.

Vad som har inträffat under det gångna året på bostadsfronten är, såsom jag har sett det, att här har skett en omfördelning i tiden av investeringar för bostadsändamål och för industriändamål. Med hjälp av riksbankens ingripande på kreditmarknaden i slutet av fjolåret, såsom här nyss har diskuterats, har resultatet i stort sett bara blivit det, att en förtur har lämnats åt bostadsinvesteringarna och att industriinvesteringarna skjutits framåt i tiden några månader, kanske ett kvartal, kanske ett halvår. På den punkten är det för tidigt i dag att säga med bestämdhet vad som tidsmässigt har inträffat. Det är emellertid alldeles påtagligt att de industrilån, som nu emitteras, har mycket svårt att få fäste på den svenska marknaden därför att platsen här intagits av bostadslånen.

Det sägs nu från herr Ståhles sida, och finansministern biträder också detta, att det inte är någon nyhet att riksbanken ingripit till förmån för bostadsproduktionen. Det sägs också, oroväckande nog, att riksbanken även i fortsättningen kommer att ingripa för att säkra kreditutrymme åt bostadsproduktionen. Herr Sträng var utomordentligt tydlig på denna punkt.

Jag vill då erinra om att det är alldeles riktigt att vid tidigare tillfällen ingripanden med riksbankens hjälp har vidtagits för att hålla bostadsproduktionen under armarna med ogynnsamt resultat för industriinvesteringarna och då även för vår exportproduktion.

Ett sådant läge, herr finansminister, glöm inte det, hade vi åren 1947—1948, då vi hade ett bostadsbyggnadsprogram

av mycket ambitiös karaktär. Man sköt åt sidan industriinvesteringarna och skadade den svenska exporten. Man uppmuntrade importen och vi kom i en för vår valuta och för riksbanken utomordentligt besvärlig situation. I det läget var det nödvändigt att göra en drastisk nedskärning av hela bostadsproduktionen och det gjordes också. Det är ingenting som säger att man inte kan råka i en sådan situation också i dag, även om situationen i så måtto nu är något gynnsammare och var valutaställning åtminstone på papperet är något bättre än den var då.

Herr Sträng gick sedan in på frågan om herr Gustaf Henry Hanssons och mitt agerande i fråga om valutapolitiken och frågan om guldköp. Herr Ståhle hade älskvärdheten — den kanske alltför stora älskvärdheten — att harangera mig för vetenskapliga förtjänster. Jag vill på intet sätt ta åt mig alltför mycket av detta! Herr Sträng var också mycket angelägen att få mig ned på jorden igen, och det är en sak som jag självfallet är tacksam för. Man bör aldrig tro att man är märkvärdigare än man är — inte ens om man är finansminister!

Jag måste säga att det var utomordentligt svårt för mig att i det något högröstade anförande, som finansministern höll, få något riktigt fast grepp om vad han verkligen ansåg om hur man skall bedöma guldet från likviditetssynpunkt. Det fanns så många reservationer av typen »såvitt jag har förstått», »såvitt jag har fattat det rätt» etc., att det var väldigt svårt att klart få en uppfattning om finansministerns inställning.

Trots detta måste jag säga att det allmänna intryck som jag tidigare har haft, nämligen att kunskaperna i frågor rörande valutorna, likviditetsställningen i förhållande till andra länder o. s. v. inte har varit överväldigande stora inom finansdepartementet, har bekräftats genom finansministerns inlägg här nu. Det var från många syn-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

punkter sett en fasaväckande okunnighet som blottades!

Finansministern sade sådana saker som att man från Frankrikes sida velat påverka Förenta staternas ekonomiska politik och att det härvidlag är fråga om »ett storpolitiskt maktspel». Nej, herr finansminister, det är alldeles felaktigt! Det är verkligen olyckligt att ta upp till diskussion Frankrikes ekonomiska politik och Frankrikes åtgärder i detta sammanhang i dag. Några sådana ambitioner som att påverka amerikansk ekonomisk politik från ett i förhållande till USA ändå relativt litet land som Frankrike, torde det vara fullkomligt klart att Frankrike inte har, och då förstår jag inte att det fyller någon funktion att med hänvisning till påstådda amerikansk-franska motsättningar blanda in vårt lilla land i en sådan diskussion.

Däremot kan det finnas alla skäl för vårt land att i alla situationer se om vårt eget hus, så att vi får den bästa möjliga användningen av våra resurser. I detta fall är påståendet att dollarn i alla sammanhang är det likvida medlet direkt felaktigt. Vad som har inträffat under det förflutna året ger klara och tydliga anvisningar om att man på hela den europeiska kontinenten — inte bara i Frankrike — ställer sig i harnesk mot en politik som innebär att Europa översköljes av amerikanska dollar, vilket i realiteten inte är annat än en europeisk kreditgivning till Förenta staterna. Den diskussionen finns det inget skäl för Sverige att blanda sig i.

Om det är på det sättet, att det spekuleras i en försvagning av dollarns likvida position inom hela EEC-området och många andra länder, är redan det tillräckligt skäl för vårt vidkommande att försöka gardera oss så långt det över huvud taget är möjligt.

Om det skulle bli en guldprishöjning generellt, eller om det rent av skulle bli en guldprishöjning partiellt för USA:s vidkommande — vilket senare

jag inte ett ögonblick tror på — skulle det innebära en devalvering av dollarn. I så fall kommer vi, därest vi har stora förråd av dollar, i en utomordentligt besvärlig situation och riksbanken måste göra stora förluster. För att kunna gardera sig på den punkten har man ingen annan möjlighet än att hålla sig med guld. Och om det blir en generell guldprishöjning, kan det heller aldrig vara något fel att hålla sig med guld.

Under sådana förhållanden och med den bedömning jag har gjort kan det inte vara annat än riktigt att ta upp denna fråga, så mycket mer som bankoutskottets egen instruktion ju klart utsäger, att vi skall granska den metalliska kassan och söka bedöma dess lämpliga storlek.

På denna punkt har jag inga som helst svårigheter att ange vilken min uppfattning när det gäller guldet är. Jag har sagt att enligt min mening är 17 procent, respektive 25 procent för riksbanken, en för låg proportion. Det vore rimligare om vi i grova drag följde det mönster man har i andra länder ute i världen, nämligen en fördelning på ungefär 50 procent, alltså fifty-fifty. Det skulle betyda en ökning av guldhållningen från en miljard till ungefär två och en halv miljarder kronor. Det är de önskemål som jag har, och i fjol vår uttalade jag den mening, att vi borde slå in på en sådan politik; 300 miljoner kronor ansåg jag vara ett lämpligt köp under det år som då låg framför oss. Riksbanken har köpt för 68 miljoner kronor under det gångna året, vilket i princip inte är något underkännande av min ståndpunkt utan snarare ett erkännande. Köpet kunde mycket väl ha varit större, exempelvis såsom jag sade någonting på 300 miljoner kronor.

I detta sammanhang tar finansministern — och det gjorde herr Ståhle också — upp frågan om inte detta är räntelösa pengar. Jo, visst är det det! Men centralbankens uppgift är inte att

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

vara ett vanligt affärsdrivande verk. Centralbankens uppgift är av ren centralbankspolitisk natur, varför frågor sådana som om riksbanken tjänar pengar eller inte är totalt ointressanta.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Hansson förbluffar mig litet med att ifrågasätta om han inte över huvud taget skulle ställa sig kritisk mot riksbanken för att den håller för mycket guld med hänsyn till argumentationen om att det är kostsamt att hålla guld därför att det inte ger någon avkastning. Skulle herr Hansson vara beredd att göra den radikala vändningen från att ha varit med om en reservation, där han anser att riksbanken håller för litet guld, till att ifrågasätta om inte riksbanken håller för mycket guld, är det klart att vi kan ta upp en diskussion även om det. Nu tog jag det mera såsom en retorisk utflykt, när herr Hansson gjorde det litet kuriösa uttalandet.

Intressant var det att avlyssna dels herr Hansson och dels herr Åkerlund. Herr Hansson var kanske litet mera oförsiktig. Båda står ju på samma reservation, men herr Hansson säger: man kan inte vara alldeles säker på att USA i framtiden kommer att lösa in sitt guld till nuvarande pris, och därför kan det vara klokt att ha sett om huset och ha en relativt större guldhållning i den svenska valutareserven. Det är för alla och envar klart, att en guldprisstegring också kan uttryckas med ett annat ord, nämligen som en dollardevalvering. En sådan devalvering måste ju få verkningar även på vår ekonomi. Jag föreställer mig att en dylik åtgärd — om jag diskuterar den rent hypotetiskt — skulle medföra så allvarliga störningar på hela den monetära marknaden, att vi har all anledning be Gud bevara oss för någonting sådant. Det finns alltså ett internationellt intresse att slå vakt om dollarn för att slippa den eventualitet, som herr Hansson uttryckte med ordet guldprisstegring men som lika väl

kan uttryckas med ordet dollardevalvering.

Den enda nation som löser in dollar mot guld är naturligtvis Förenta staterna, som ju har skyldighet att göra detta. Och det är allom bekant att Förenta staternas guldförråd har gått ned rätt kraftigt, från cirka 20 miljarder dollar till i dag omkring 13 miljarder; där ligger man nu stilla. Det är en allvarlig strävan, och måste så vara internationellt sett, att få bort misstroendet mot dollarn, som är den gångbara och likvida världsvalutan.

När jag i mitt förra inlägg använde orden »såvitt jag kan begripa» var det inget uttryck för någon slags tveksamhet, möjligen ett uttryck för vad herr Åkerlund efterlyste, alltså att även en finansminister känner ett visst behov att moderera sitt tal för att inte framstå som alltför sakkunnig på alla områden! Men så mycket kan jag väl ändå säga utan någon som helst reservation, att när herr Åkerlund och herr Hansson talar om att man behöver stärka guldhållningen i den svenska valutareserven »med hänsyn till likviditetssynpunkterna», så anser jag att det bakom ett sådant resonemang inte finns någon vettig tanke, om man dessutom som herr Åkerlund inte vill ge uttryck för att man spekulerar i en guldrishöjning eller en dollardevalvering.

Sedan fäste jag mig vid att herr Åkerlund tog upp frågan om hur Europa har översköljts av amerikanska dollar, eller med andra ord om en europeisk kreditgivning till USA. Detta förhållande har varit ett faktum under åtskilliga år och föranledde kanske tidigare viss tveksamhet. Men så mycket vet ju också herr Åkerlund, att Lyndon Johnsons administration för närvarande är starkt medveten om denna problematik och konsekvent arbetar för att begränsa denna likvidisering av omvärlden via dollarn, något som ser ut att lyckas ganska bra — så bra att det bland annat har börjat bli nödvändigt att få fram någon supplerande världsvaluta,

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

vad den nu än skall heta; det är ju där-om diskussionerna rör sig bland experterna i de tiös klubb. Den likvidisering som det amerikanska dollarutflödet tidigare har inneburit är numera på upphällningen, och med hänsyn till den allmänna progressiva ekonomien måste man då ha en ersättare. Jag hoppas att den ersättaren kommer. Utvecklingen är på väg. Men utvecklingen talar inte för att man i dag skall ta upp en debatt om styrkan i den amerikanska dollarn och från den utgångspunkten uttrycka ett intresse för att, som herr Hansson sade, relativt stärka den svenska valutarenserven genom en större dollarhållning. Det har tidigare sagts: Om nu riksbanken har stärkt sin guldhållning med drygt 50 miljoner kronor, är inte det ett uttryck för samma uppfattning? Det är det naturligtvis inte; sådana här små variationer ligger i de löpande affärerna. Jag kan försäkra att om vårt land skulle välja den väg som reservanternas föreslagit, nämligen att mobilisera dollartillgångarna och omsätta dem i guld till proportionen 50—50 — jag uppfattade att det var herr Åkerlunds målsättning — kommer det att betraktas om inte som en direkt ovänlig handling så i varje fall som en internationellt sett onödig åtgärd i nuvarande situation. Under de senaste åren har växlingen till guld i centralbankerna varit relativt obetydlig — jag kan måhända göra undantag för den nation vi har talat om. Dessa stora guldväxlingar har varit motiverade av andra bevekelsegrunder; det vidhåller jag eftersom jag har haft tillfälle att följa dessa diskussioner i deras internationella sammanhang. Det finns en stor stat i Europa som har ett nationellt behov av att på olika områden mäta sig med den stora nationen på andra sidan Atlanten, och det behovet kommer till uttryck även när det gäller guldhållningen i de olika centralbankerna.

Herr Åkerlund gör gällande att vårt nuvarande bostadsbyggande tränger undan ett i andra avseenden önskvårt in-

dustribyggande. Jag vill framhålla att jag personligen är mycket intresserad av det senare, och det har jag givit uttryck för vid åtskilliga tillfällen. Den diskussionen skall väl emellertid föras när denna kammare och medkammaren bestämmer sig för bostadsbyggandets omfattning i vårt land. Det är då dessa avvägningar får göras. Jag skall vid det tillfället vara beredd att lyssna på herr Åkerlund och även beredd att respektera honom, om han argumenterar tillräckligt övertygande för den linje han nu gör sig till talesman för. Men jag kan inte finna någon som helst mening i att man, sedan riksdagen med stor majoritet har bestämt ett bostadsprogram, icke fullföljer detta program med motivering att det kan finnas andra områden och andra sektorer som bättre behöver pengarna. Jag kan icke acceptera en sådan uppfattning, som jag i viss mån betraktar som ett sabotage mot riksdagens klart uttalade mening i dessa frågor. Man må ha vilken som helst uppfattning om fördelningen, men om riksdagen har fastställt fördelningen så är både regeringen och riksbanken skyldiga att medverka till att denna målsättning också kan realiseras.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY,
(h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste tyvärr rätta statsrådet på en punkt. Jag har inte sagt att riksbanken skall sälja dessa 1 000 miljoner kronor. Det skulle vara höjden av all inkonsekvens att motionera om och reservera sig för en högre guldkassa och sedan här i kammaren säga att vi skall sälja. Jag har uttryckt min förvåning över att de som anser att det är så dyrt att ha guldtillgångar dock finner sig i att vi skall ha 1 000 miljoner kronor liggande i guld, ty det kostar ju stora pengar. Med en avkastning på 3 å 4 procent för riksbanken på de pengar den har i Amerika blir det i alla fall en kostnad på 30 å 40 miljoner kronor om året.

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

Man kan självfallet ha vilken uppfattning som helst om säkerheten av dollarn, men jag, som ju kommit rätt högt upp i åldern, har dock varit med om bl. a. den tyska markens saliga ända-lykt en gång i världen. Krig brukar ju inte bidra till att ett lands affärer stärks, och det krig som för närvarande pågår är inte av så ringa omfattning. När man då ser att guld-kassan har gått ned, inte från 20 000 miljoner, utan från 24 000 miljoner, till nägonting mellan 13 000 och 14 000 miljoner, får statsrådet förlåta mig om jag börjar bli litet betänksam. I den situationen har jag, som inte begriper så mycket av nationalekonomi, ansett mig kunna följa herr Åkerlund som betraktas som sakkunnig på detta område.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag vill börja med att göra den lilla personliga deklARATIONEN att jag tyckte mycket bättre om finansministerns andra inlägg i denna debatt än det första, kanske därför att tonfallen nu var mera modererade. Jag skulle heller inte ha tagit till så starka ord själv, om jag inte hade känt mig provocerad. Jag hoppas att vi i fortsättningen skall få tillfälle till många intressanta debatter på saklig grund, och jag skall själv i möjligaste mån bidra till att finansministern blir nöjd med mig på denna punkt.

I sakfrågan har jag ett par påpekanden att göra.

Finansministern säger att det inte skulle vara »vettigt» att med hänsyn till likviditetssynpunkten påyrka en ökning av guld-kassan. På den punkten vill jag säga att det enligt min uppfattning är vettigt, och jag har sökt motivera detta med hänvisning just till att guldet i internationella sammanhang är det främsta medlet från likviditetssynpunkt. Av finansministerns ytterligare argumentation framgick också att man exempelvis i Förenta staterna anser detta, när man är så angelägen att för-

söka klara sitt guldbekymmer. Jag hoppas att den nuvarande amerikanska administrationen klarar detta problem. Men vi skall inte helt blunda för det förhållandet att enligt de senaste för mig tillgängliga siffrorna — de är tagna ur Federal Reserve Bulletin — var den amerikanska guld-kassan vid utgången av december månad 1964 15 388 miljoner, men hade i november 1965 gått ned till 13 845 miljoner, och jag vet att den har sjunkit ytterligare sedan dess. Men finansministern och jag kan vara helt överens om att vi önskar att Amerika skall klara detta problem.

Sedan kom finansministern in på frågan om Frankrikes agerande. Han säger att om vi i detta läge skulle inta en ståndpunkt som har en bismak eller lukt av att vi biträder den franska ståndpunkten, skulle det uppfattas om inte som en ovänlig, så dock som en onödigt handling. Jag tror inte det, herr Sträng.

När herr Hansson och jag i våras fattade vår ståndpunkt i denna fråga, manifesterade vi vår värdering på det sättet att vi sade, att cirka 60 miljoner dollar var vad Sverige rimligen kunde göra anspråk på. Det är alltså 300 miljoner kronor. Om vi skulle öka en och en halv miljard kronor, skulle det avse ett femårsprogram och i dollar bli 300 miljoner. Dessa 60 miljoner dollar behöver inte, som vi bedömt det, vara mer än vad som är rimligt med hänsyn till den årliga guldproduktionen och det tillskott som kommer från denna. Under fjolåret uppgick tillskottet från produktionen till 1,4 miljarder dollar. Om vi för vårt land begär 60 miljoner av dessa 1 400 miljoner med hänsyn till att vi är i en något ogynnsam situation som jag ser det, menar jag att det inte är något orimligt önskemål. Det ligger således helt inom ramen för vad som är praktiskt möjligt. Jag vill alltså vidhålla att detta inte behöver uppfattas som en onödigt handling, utan om det göres i samför-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

stånd med de intressen som sköter dessa angelägenheter i den s. k. guld-poolen i London torde det säkerligen kunna accepteras även från deras synpunkt.

Dessutom vill jag avslutningsvis säga att jag inte tror att det är en riktig bedömning av Frankrike att säga att landet har ett behov av att mäta sig med Förenta staterna. Det är inte sådana utgångspunkter som legat till grund för dess ekonomiska ställningstaganden. Jag tror, om jag får säga det här, att man snarare skall söka förklaringen däri att Frankrike under ett par generationer haft en ständig urholkning av penningvärdet, och situationen på detta område har blivit sådan att folket under många decennier inte haft förtroende för myndigheternas förmåga att förvalta och försvara penningvärdet. Där ligger numera framför allt anledningen till att man i Frankrike tenderar att söka ett stöd i metallen guld.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Bara en enda kommentar. En nations likviditet, så som vi talar om den i detta sammanhang, är förmågan att betala för sig på den internationella valutamarknaden. En relativt större guldhållning i den svenska riksbanken ger oss inte ett uns bättre likviditet i detta ords egentliga bemärkelse. När man därför från reservanternas sida bygger upp sin argumentation just på begreppet att stärka likviditeten, känner jag ett behov att kanske t. o. m. i något starka ordalag tala om för herr Åkerlund att här var han ute på felaktiga vägar. Jag förmenar att herr Åkerlund har naturliga möjligheter att skilja ut dessa begrepp, både när han talar och när han skriver reservationer.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Bara ett tillägg med anledning av det sist sagda. Om vi öns-

kar och behöver likvidera vissa skulder i exempelvis ett land som Schweiz och Schweiz skulle kunna fänkas icke vilja ta emot dollar men är berett att ta emot guld, då är guld det likvidare av de båda medlen.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Detta är ett inlägg med långtgående perspektiv. Schweiz är inte i en situation där det vägrar ta emot dollar, och dollarn är inte i den situationen att något industriland vägrar ta den heller, eftersom landet har möjligheter att vilken dag det önskar växla om dollarn i guld i Förenta staterna.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Bara en replik! I fallet Schweiz torde finansministern kunna inhämta den uppgiften att amerikanerna i själva verket gör speciella s. k. swap-avtal för att förmå schweizarna att acceptera dollar till fixerade belopp.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas *först* särskilt beträffande det stycke, som å sid. 6 i det tryckta utlåtandet började med orden »För utskottets bedömning» och å sid. 7 slutade med »för denna princip», *därefter* särskilt angående det stycke å sid. 7 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Valutapolitiken har under året» och slutade med »av 1960-talet», samt *slutligen* särskilt rörande utskottets yttrande i punkten i övrigt.

Det stycke, som å sid. 6 i det tryckta utlåtandet började med orden »För utskottets bedömning» och å sid. 7 slutade med »för denna princip»

I fråga om detta stycke, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o, av herr *Stähle*, att detsamma skulle läggas till handlingarna med gillande;

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik, m. m.

2:o), av herr *Larsson, Nils Theodor*, att kammaren skulle besluta lägga utskottets omförmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av det uttalande, som innefattades i den av herr *Hilding m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Hansson, Gustaf Henry*, att utskottets omförmälan i denna del skulle läggas till handlingarna med gillande av det uttalande, som innehölls i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr *Stähles* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Nils Theodor Larssons* yrkande.

Herr *Akerlund* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som i huvudvoteringen angående bankoutskottets utlåtande nr 8 punkten 1, såvitt avser det stycke i utlåtandet, som börjar på sid. 6 med orden »För utskottets bedömning» och slutar på sid. 7 med orden »för denna princip», till kontraposition antager, att det uttalande lägges till handlingarna med gillande, som innefattas i den av herr *Hilding m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits, att det uttalande, som innefattas i reservationen av herr *Gustaf Henry Hansson m. fl.*, lägges till handlingarna med gillande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sin platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppsesning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Akerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 25.

Därjämte hade 73 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som vill lägga det stycke i bankoutskottets utlåtande nr 8 punkten 1, som börjar på sid. 6 med orden »För utskottets bedömning» och slutar på sid. 7 med orden »för denna princip», till handlingarna med gillande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutat lägga utskottets omförmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av det uttalande, som innefattas i den av herr *Hilding m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppsesning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 34.

Därjämte hade 22 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det stycke å sid. 7 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Valutapolitiken har under året» och slutade med »av 1960-talet»

I vad gällde detta stycke, anförde nu herr talmannen, hade yrkats *dels* att detsamma skulle läggas till handlingarna med gillande, *dels ock* att kammaren skulle besluta lägga utskottets omförmälan i denna del till handlingarna med gillande av det uttalande, som innefattades i den av herr Gustaf Henry Hansson och herr Åkerlund vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på styckets läggande till handlingarna med gillande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill lägga det stycke i bankoutskottets utlåtande nr 8 punkten 1, som på sid. 7 börjar med orden »Valutapolitiken har under året» och slutar med orden »av 1960-talet», till handlingarna med gillande, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutat lägga utskottets omförmälan i föreva-

Ang. planeringsråden i länen

rande del till handlingarna med gillande av det uttalande, som innefattas i den av herr Gustaf Henry Hansson och herr Åkerlund vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;
Nej — 24.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Utskottets yttrande i punkten i övrigt

Lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anförde.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. planeringsråden i länen

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner angående planeringsråden i länen.

Till bankoutskottet hade hänvisats följande motioner angående planeringsråden i länen, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 249 i första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och nr 285 i andra kammaren av herr *Svensson* i Vä *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle göra framställning om en klarare, ur principiell demokratisk synpunkt acceptabel

Ang. planeringsråden i länen

och med hänsyn till lokaliseringssträvandena lämplig avvägning av uppgifterna för länens lokaliseringsråd,

dels ock de likalydande motionerna nr 541 i första kammaren av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Axel Kristiansson* samt nr 673 i andra kammaren av herr *Nilsson* i *Tvärälund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning, eventuellt genom en parlamentarisk utredning, av möjligheterna att göra planeringsråden under ordförandeskap av landshövdingen till kollektivt beslutande regionalorgan i fråga om lokaliseringspolitik och samhällsplanering.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1. att motionerna I: 249 och II: 285 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att motionerna I: 541 och II: 673 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Kanske kan man säga att det utlåtande som nu är uppe till behandling inte har samma gyllene skimmer som det vi nyss voterat om, men de frågor som tas upp i det föreliggande utlåtandet har i alla fall sin stora betydelse.

I ett par likalydande motioner av mig och herr Nilsson i *Tvärälund m. fl.* centerpartister har vi tagit upp en enligt vår mening mycket betydelsefull detalj inom lokaliseringpolitiken. De planeringsråd som på grundval av 1964 års beslut tillkom ute i länen kan inte — det vågar jag påstå — med sin nuvarande status sägas vara särskilt effektiva. I pressen har stundom fällts mycket hårda omdömen, och man har där t. o. m. sagt att planeringsråden skulle kunna betecknas som »syjuntor».

Enligt den nuvarande ordningen är på det regionala planet landshövdingen

ensam beslutande i lokaliseringsärendena efter föredragning av planeringsdirektören. I praktiken blir det på det sättet, att en eller ett par tjänstemän framför sina åsikter, vilka väl i huvudsak godtas av landshövdingen. Givetvis har planeringsråden möjlighet att lämna råd, men alla ärenden som går till det centrala lokaliseringsorganet, arbetsmarknadsstyrelsen eller departement behandlas inte av planeringsrådet. Där är det arbetsgruppen, bestående av planeringsdirektören jämte länsarbetsdirektören och företagarföreningens direktör som handlägger de flesta ärendena. Vi har från det län som jag representerar, Västerbottens län, i dessa dagar ett alldeles färskt exempel på just det förhållandet att man med förbigående av planeringsrådet försöker få en industri, som ligger i Burträsk kommun, att flytta till en plats i närheten av Skellefteå, centralorten i det tilltänkta kommunblocket.

Jag tar inte ställning till sakfrågan på denna punkt, men jag menar att det hade varit önskvärt om planeringsrådet hade kunnat ge sina synpunkter på en sådan här fråga, som vad jag kan förstå innebär en alldeles ny giv t. o. m. i arbetsmarknadsstyrelsens program.

En effektivare lokaliseringpolitik skulle med all säkerhet garanteras om planeringsrådets ledamöter regelbundet blev informerade och fick möjligheter att avge sina synpunkter redan i förberedelsestadiet. Ingenting hindrar ju att en sådan ordning tillämpas redan nu. Den är dock inte garanterad, och den torde förekomma endast i ringa utsträckning. Det är måhända olika i olika län, men jag vågar ändå säga att den inte är vanlig.

Den bästa lösningen i fråga om den regionala organisationen skulle enligt vår mening vara att planeringsråden omändrades till kollektivt beslutande instanser. Med en sådan status bör planeringsråden också ha viktiga uppgifter som remissorgan. Det bör sägas att den här skisserade utformningen beträff-

fande planeringsråden står i god överensstämmelse med intentionerna till en vidgad länsdemokrati.

Glädjande nog synes bankoutskottet, som jag tolkar den föreliggande skrivningen, vara av samma mening som vi motionärer i detta avseende. Jag vill därför uttrycka dels tacksamhet mot utskottet, dels också den förhoppningen att man efter länsförvaltningsutredningens väntade förslag snarast möjligt kan ta upp denna fråga och, som jag hoppas, ge den en positiv lösning.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Häri instämde herr *Svedberg, Lage*, (s).

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Redan vid behandlingen av lokaliseringspropositionen uppmärksammade jag hur rudimentärt detta planeringsråd var utformat. Jag avlämnade en motion, I: 880, där jag konstaterade hur oklart det var angivet hur detta planeringsråd skulle fungera. Kompetensen i förhållande till centrala myndigheter anges mycket vagt. Där emot sades det att det torde kunna förutsättas att rådets uppfattning kommer att tillmätas särskild tyngd vid de olika frågornas fortsatta behandling i kommuner, landsting och andra länsorgan.

Utskottet citerar detta uttalande men sätter punkt efter uttrycket »särskild tyngd». Man skall väl citera satsen ut, ty det gäller ju enbart rådets tyngd vid olika frågors behandling i kommuner, landsting och andra länsorgan. I utskottets utlåtande sägs inte heller någonting om vilken tyngd planeringsrådet har i förhållande till det statliga lokaliseringstödet. Där visade det sig att man bedömde saken på ett annat sätt.

Vid behandlingen av lokaliseringspropositionen yrkade jag på att de i propositionen avsedda lokaliseringsråden i länen måtte utrustas med klart angiven kompetens att inverka på användningen av de medel som ställs till

Ang. planeringsråden i länen

förfogande för aktiv lokalisering och upprustning av länens näringsliv och kulturliv i enlighet med innebörden av begreppet länsdemokrati.

Jag har inget minne av att denna sak påtalades från något annat håll så pass starkt, och jag vågar således i viss mån betrakta vad riksdagen i det fallet uttalade som ett svar på den kritik som här utövades.

Emellertid har vi sedan dess fått svensk författningssamling nr 10 av år 1965 om planeringsråd i länen, och vi har fått en promemoria från inrikesdepartementet, som talar om hur långt skinnfällan räcker, som råden har att hålla sig inom. Jag kan inte underlåta att konstatera att man har en alldeles särskild inställning till dessa råd, till skillnad från de nämnder som redan finns inom länsförvaltningen. De är en del av länsstyrelsen, och det finns en hel del rätt påtagliga lustigheter i beskrivningen av deras kompetens.

Man säger att de skall delta i handläggningen av till länsstyrelsen inkommande ärenden om så av länsstyrelsen anses erforderligt på grund av ärendenas betydelse. Det beror således helt och hållet på länsstyrelsen. Vidare skall råden delta i sådan initiativverksamhet som har sin grund i länsstyrelsens beslut. Råden har icke beslutanderätt själva och är ingen voterande institution.

Karaktéristiskt är enligt min uppfattning uttryckssättet »de uppgifter som inom lokaliseringsverksamheten ankommer på länsstyrelse och därmed på planeringsråden». Det är fråga om organ som hör till administrationen. När de sammanträder går det så till, att vederbörande chef för länsstyrelsen beslutar. Ordinarie ledamöter och suppleanter kallas till sammanträde, där de alla har yttranderätt. Det finns dock en skillnad mellan ordinarie ledamöter och suppleanter. Det är att den ordinarie ledamoten, för den händelse hans uppfattning avviker från länsstyrelsens beslut, har rätt att få detta antecknat.

Ang. planeringsråden i länen

Om han instämmer, händer ingenting. Tycker han ingenting händer heller ingenting. Men om han har en avvikande uppfattning har han rätt att få detta antecknat. Det är en ofantligt svag kompetens, och det kan inte vara rimligt och riktigt.

Jag förstår att med den nuvarande konstruktionen kan man inte alltför starkt trycka på de intentioner som jag hade i motionen 1964, där jag menade att man borde utvidga organet till ett demokratiskt organ. Det har jag inte vågat ifrågasätta förrän utredningen angående länsförvaltningen är klar. Men tills vidare har jag menat att det vore rimligt att man i alla fall skulle kunna gå så långt att man begär en klarare, ur principiell demokratisk synpunkt acceptabel och med hänsyn till lokaliseringssträvandena lämpligt avvägd uppgift för länens planeringsråd.

Den motion vi har framfört syftar till en avvägning inom ramen för de nuvarande normerna. Detta är i hög grad nödvändigt. Det är inte rimligt att landstingen skall utse majoriteten i en församling som inte fungerar med majoritet utan som fungerar endast så att den får framföra uppfattningar för den händelse dessa avviker från länsstyrelsens. Det är särskilt viktigt att planeringsråden inom de rena lokaliseringssläna får en mycket stark ställning. Vad vi, som inte annat än på grund av särskilda skäl kan komma i fråga när det gäller lokaliseringsspengar, skulle kunna önska är att planeringsråden får möjlighet att ta initiativ, att de skall kunna sätta i gång undersökningar och utredningar så att man kan få fram de särskilda skäl som skall motivera att även dessa glömda landsdelar skall få möjlighet att få bidrag från det statliga lokaliseringstödet. Detta borde man rimligen nå fram till redan nu.

I likhet med herr Nils-Eric Gustafsson vill jag inte nu, i vart fall inte i den här vändan, ställa något yrkande.

Jag vill nämligen be utskottets talesmän att för mig klargöra vad man egentligen syftar till på en inte oviktig punkt. Det ansågs när propositionen om lokaliseringsverksamheten lades fram att organen borde omprövas när länsförvaltningsutredningen framlagt sina förslag. Det står i 1964 års proposition, och det understrykes i utskottet 1964 att det »borde» omprövas. Jag skulle vilja ha ett klarläggande besked om utskottets skrivning här bara är en redaktionell suddighet eller om bankoutskottet vidhåller den uppfattning som utskottet hade 1964. Bankoutskottet skriver i år på s. 7: »Sammanfattningsvis vill utskottet sålunda anföra, att planeringsrådets ställning och funktion inom en nära framtid *kan* komma att omprövas, sedan frågan om lekmäns deltagande i länsstyrelsen blivit grundligt belyst.»

Jag är för min del litet bekymrad över tillägget att hela frågan om lek-männens deltagande i länsstyrelsen skall behöva bli grundligt belyst och föranleda förslag. Det är emellertid inte detta som är mitt stora bekymmer, utan det är formuleringen »kan komma att omprövas». År 1964 ansåg dock både Kungl. Maj:t och bankoutskottet att det borde omprövas, och på den punkten är jag tacksam att få klarhet. Innan jag det har fått vill jag lämna öppet om det är nödvändigt att ställa något yrkande.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag delar i långa stycken den uppfattning som här har framförts av herrar Ferdinand Nilsson och Gustafsson angående planeringsrådets ställning. Vi har i bankoutskottets utlåtande hänvisat till att rådets ställning och funktion inom en nära framtid kommer att omprövas i samband med att länsförvaltningsutredningen avlämnar sitt betänkande.

Att jag stryker under denna uppfattning är baserat på inte minst det uttryck som departementschefen använ-

Om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter

de i sin proposition nr 185 vid 1964 års riksdag. Han underströk då mycket kraftigt att alla dessa frågor har ett behov av en omprövning då man kommit fram till den tidpunkt då länsförvaltningsutredningen kommer att avlämna sitt betänkande.

Personligen har jag den uppfattningen, att dessa frågor måste bli föremål för en omprövning, och under sådana omständigheter ber jag, herr talman, helt kort att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utskottets talesman för hans uttalande, som bättre än utskottsutlåtandet klarlägger vad man syftar till. Under sådana förhållanden har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter.

I de till bankoutskottet hänvisade likalydande motionerna nr 546 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* och nr 678 i andra kammaren av herr *Sjönell m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående de mindre företagens möjligheter att tillgodose behovet av exportkrediter samt beträffande möjligheterna att främja en aktiv försäljning på exportmarknaderna för småföretag i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande utlåtandet av angivna orsaker hem-

ställt, att motionerna I: 546 och II: 678 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 546 och II: 678 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående de mindre företagens möjligheter att tillgodose behovet av exportkrediter samt beträffande möjligheterna att främja en aktiv försäljning på exportmarknaderna för småföretag.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! I det motionspar som behandlas i bankoutskottets utlåtande nr 10 yrkas det på en utredning om småföretagens möjligheter att täcka behovet av exportkrediter. Utredningen borde enligt motionärernas mening också avse möjligheterna att främja småföretagens aktivitet på exportmarknaden.

Motionärerna har liksom vi reserverar givetvis uppmärksammat den försämring som vår handelsbalans undergått under senare tid. Vi är väl alla oroade av bytesbalansens utveckling, och vi är alla säkert också överens om att åtgärder är önskvärda som kan stimulera exporten. Vi reserverar av den uppfattningen att just bland de mindre företagen finns det ännu outnyttjade resurser som skulle kunna hjälpa till att förbättra utrikeshandelns situation, förutsatt att småindustrien får all nödig och möjlig stimulans från det allmännas sida.

Vi medger självfallet att det redan nu finns organ som är verksamma med att hjälpa företag som söker exportkrediter, men tyngdpunkten har legat och ligger på de större företagen, och vi säger ingenting om det, ty vi anser att

Om angivande å motion av motionärs partitillhörighet

det är naturligt. Men just därför anser vi också att särskilda åtgärder behöver vidtagas för att stimulera småföretagen till exportansträngningar, och reservanterna finner det lämpligt att just nu göra en översyn av de försäljnings- och reklamvägar som står öppna eller kunde öppnas för småindustriens exportaffärer.

Av denna anledning, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Motioner i samma syfte som de nu förevarande, nämligen om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter, väcktes även vid 1965 års riksdag och blev då föremål för en mycket omfattande remissbehandling. Av den mängd remissinstanser som då yttrade sig var det endast en som helt och helhjärtat tillstyrkte motionärernas förslag, nämligen Svensk industriförening. Övriga remissinstanser avstyrkte helt förslaget.

I fråga om exportfinansieringen påpekades från flera håll, att den verksamhet som bedrivs av exportkreditnämnden och av AB Svensk exportkredit i lika mån står alla kreditsökande företag till buds, oavsett deras storlek. Här torde även förtjänas påpekas den verksamhet som utövas av Småindustriens exportbyrå, vars uppgift är att främja hantverkets och småindustriens export. Till byrån, som arbetar inom Sveriges allmänna exportförenings ram, utgår bidrag av statsmedel.

Då, enligt utskottets uppfattning, ingenting har inträffat, som har försämrat småföretagens möjligheter att få krediter för sina exportaffärer, sedan frågan behandlades vid fjolårets riksdag, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde proposi-

tioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Nils Theodor, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr Larsson, Nils Theodor, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 18.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om angivande å motion av motionärs partitillhörighet

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner om angivande å motion av motionärs partitillhörighet.

Om befrielse från skyldigheten att ingiva bouppteckning i vissa fall

I de till bankoutskottet hänvisade motionerna nr 88 i första kammaren av herr *Hjorth m. fl.* och nr 125 i andra kammaren av fru *Thunvall m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att motioner till riksdagen skulle kompletteras med utsättande i riksdagsstrycket av respektive motionärs partitillhörighet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av motionerna I: 88 och II: 125 måtte uppdraga åt kanslideputerade att föranstalta om att motionärernas partitillhörighet angäves i riksdagsstrycket i enlighet med vad utskottet i utlåtandet anför.

Herr **HJORTH** (s):

Herr talman! Det brukar höra till god ton här i huset att en motionär som fått en positiv skrivning eller rent av fått sin motion tillstyrkt inte går upp i talarstolen vid ärendets behandling i kammaren. När jag nu ändå bryter mot denna goda sedvänja är det för att anlägga ytterligare några synpunkter och något vidga den problemställning det här gäller.

Utskottet tar för givet att förslaget om utsättande av partibeteckning i motion endast avser underskriften. Jag vill vitsorda att det också varit motionärernas mening. Vår motion avsåg endast motionerna, men efter det vår motion lämnats har man från flera olika håll påpekat att det är minst lika viktigt vad gäller utskottsutlåtanden, i all synnerhet när det finns reservationer att snabbt få veta såväl motionärens som reservanters partitillhörighet. Det är faktiskt synd att inte vår motion omfattade även den saken, men är det formellt möjligt tror jag att alla skulle vara tacksamma om kanslideputerade även tog med den saken.

Likaså har önskemål framförts om att utskotten i sina utlåtanden skall ange vilket departement som avlämnat en viss proposition. Ibland kan det nämligen

vara svårt att utröna en propositions departementstillhörighet.

Ett annat önskemål är att utskotten skulle ha lika utformade register över sina betänkanden, med uppgift om när dessa behandlats och hur behandlingen utfallit.

Då dessa visserligen små men ändå betydelsefulla förbättringar skulle i hög grad underlätta studiet av riksdagsstrycket, vågar jag uttala den förhoppningen att dessa praktiskt betonade frågor kunde ordnas genom kanslideputerades försorg utan ytterligare motioner. Det är ett fromt önskemål från både riksdagsledamöter, press och den personal som har att dagligen syssla med detta material.

Jag ber, herr talman, om ursäkt för att jag gått utanför motionen och utskottets utlåtande, men de spörsmål jag nu berört hör intimt ihop med detta ärende.

När jag nu ändå har yttrat mig i frågan, vill jag passa på att tacka utskottet för den välvilliga inställningen och behandlingen av föreliggande motioner.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om sänkning av myndighetsåldern; och nr 8, i anledning av väckt motion om ökning av möjligheterna att adoptera utländska barn.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om befrielse från skyldigheten att ingiva bouppteckning i vissa fall

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta

Om befrielse från skyldigheten att ingiva bouppteckning i vissa fall

motioner om befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 140 i första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson* samt nr 187 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att giva domstol rätt att under vissa omständigheter medgiva befrielse från skyldighet att upprätta och ingiva bouppteckning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 140 och II: 187, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Ernulf*, *Ferdinand Nilsson* och *Schött*, fru *Kristensson* samt herrar *Gustafsson* i Borås och *Larsson* i Norderön, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 140 och II: 187, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande viss uppmjukning av bouppteckningsplikten i enlighet med vad i reservationen anförts.

Herr **ERNULF** (fp):

Herr talman! I de motioner som behandlas i utskottsutlåtandet yrkas utredning om rätt för domstol att under vissa omständigheter befria från skyldigheten att upprätta och inge bouppteckning efter avlidna personer.

Reservanterna går på en något anorlunda linje. De framhåller bl. a. att motionernas syfte tycks kunna tillgodoses utan att man behöver gå fullt så långt som att helt efterge bouppteckningsplikten i de fall motionärerna avser. I stället föreslås ett förenklat bouppteckningsförfarande för dessa fall. Om t. ex. ett litet barn avlider, finns ju

i regel inga egentliga tillgångar att uppteckna och värdera. Men trots detta är föräldrarna eller andra efterlevande skyldiga att tillkalla två personer, s. k. gode män, som har till uppgift att förätta bouppteckning och värdera tillgångarna — den enda tillgången kanske är den bankbok med 5 kronor som sparbanken på orten ofta brukar skänka den nyfödde.

Nu är det emellertid förenat med både besvär och kostnader att få tag på sådana gode män, och därför blir det ofta inte av att någon bouppteckning görs i sådana fall. Domstolen skall då skicka ut en anmaning till föräldrarna eller andra anhöriga att föranstalta om bouppteckning. För att framtvunga efterlevnad av anmaningen kan vitesföreläggande utfärdas.

Föräldrarna tycker, kanske inte utan en viss rätt, att det är onödigt byråkratiskt att fordra att de skall skaffa dessa gode män, som skall värdera tillgångar som inte finns. Men domstolen kan lagligen inte dispensera härifrån. Man kanske inte heller helt bör bortse från den mänskliga sidan i sammanhanget, nämligen att det många gånger innebär en plåga för föräldrarna att sätta i gång en bouppteckningsförrättning när de har förlorat sitt lilla barn och när bouppteckningen inte fyller något egentligt syfte.

Motsvarande problem med anskaffande av gode män kan uppkomma när en vuxen person avlider utan att efterlämna några egentliga tillgångar.

Jag är medveten om att, såsom framgår av utskottsutlåtandet, det finns vissa skäl att alltid och obönhörligen upprätthålla kravet på bouppteckning även i sådana fall som jag här angivit. Men däremot borde det enligt min mening vara möjligt att i dessa fall ge domstolen rätt att efterge kravet på gode män. Bouppteckningen skulle då kunna ordnas så enkelt att vederbörande från domstolen får en blankett att fylla i med vederbörliga uppgifter om den avlidne och de efterlevande. Vid

Om befrielse från skyldigheten att ingiva bouppteckning i vissa fall

behov skulle domstolens tjänstemän kunna lämna erforderliga anvisningar för ifyllandet av blanketten. Med en underskrift på blanketten under edlig förpliktelse liksom vid en vanlig bouppteckning tror jag att en sådan för- enklad bouppteckning skulle vara till- räcklig i de fall där inga egentliga till- gångar finns. För domstolen skulle det vara en lättnad att i sådana fall inte behöva utfärda vitesföreläggande för att framtvunga bouppteckning med go- de män.

Mot vad jag här har sagt kan natur- ligtvis invändas att det procentuellt sett är fråga om ett ganska litet antal fall och att man inte gärna kan lagstif- ta för en så begränsad grupp av sam- hällsmedborgare. Jag ser emellertid inte saken riktigt på det sättet. För de människor det gäller är det ingen småsak. Och jag anser det angeläget att man inte från myndigheternas si- da besvärar människorna mer än nöd- vändigt med förrättningar av olika slag; det är faktiskt ändå ganska mycket som medborgarna skall iakttä i det av- seendet. Dessutom kan en undantags- regel utformas ganska enkelt, eftersom den ju endast avser att i uppenbara fall ge domstol rätt att låta de efterle- vande slippa besväret och kostnaderna med gode män.

Nu har justitieministern i olika sam- manhang framhållit att vårt utred- ningsväsende är hårt ansträngt. Och naturligtvis är det här inte fråga om något av de mest trängande samhälls- problemen. Men å andra sidan kan det väl knappast behövas någon mera om- fattande utredning för att lösa detta begränsade problem. Någon särskild kommitté erfordras uppenbarligen inte. Om inte heller någon tjänsteman i justitiedepartementet har tid att göra den erforderliga utredningen, finns ju den möjligheten att justitieministern omber t. ex. någon domare med erfa- renhet av dessa frågor att vid sidan av domartjänsten göra en utredning, el- ler också kan han be någon annan tjäns-

teman som kan vara lämplig. Då behö- ver utredningen inte förorsaka att nå- gon domare eller annan tjänsteman rycks bort från sin vanliga verksamhet.

Jag tycker, herr talman, att frågan ändå har en viss betydelse och att den inte är större än att den skulle kunna lösas utan nämnvärda svårigheter. Jag yrkar därför bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Nils- son, Ferdinand*, (cp):

Herr *SVEDBERG, ERIK*, (s):

Herr talman! Herr Ernulf sade att frågan om att ge domstol rätt att i vissa fall medge befrielse från skyldighet att upprätta och inge bouppteckning inte tillhör de mera trängande sam- hällsproblemen. Men vi kan i varje fall konstatera att det är en sak som har diskuterats i olika sammanhang tidigare — det framgår även av utskot- tets skrivning.

Redan lagberedningen anförde att det hör till god ordning — även när varken gäld eller tillgångar fanns i boet — att det konstaterades vilka som var dödsbodlagare och att övriga upp- gifter lämnades som skulle förekomma i en bouppteckning. Beredningen framhöll att ny gäld liksom nya till- gångar senare skulle bli kända och att det då var till gagn att redan från bör- jan ha dessa uppgifter fastslagna i samband med dödsfallet. En regel som avsåg befrielse från boupptecknings- plikt skulle även ge ovisshet om i vilka fall dylikt befrielse förelåg.

Även ärvdabalksakkunniga anförde, att det var av värde att den obligatoris- ka bouppteckningsplikten upprätthölls.

Föreningen Sveriges häradsövding- ar — vars medlemmar har mycket att göra med denna fråga — yttrade sig över ett liknande motionsyrkande i riksdagen år 1961. Föreningen sade bl. a. att hur än en sådan ordning som den av motionärerna skisserade blev utformad, var det uppenbart, att svår-

Om befrielse från skyldigheten att ingiva bouppteckning i vissa fall

bedömbara gränsfall måste uppstå. Vidare framhölls att de ifrågavarande bouppteckningarna var enkla att upprätta och att de även underlättades av att blankettformulär stod till förfogande.

Häradshövdingarna ansåg också att en skriftlig anmälan icke skulle förorsaka mindre arbete, ty även den måste innehålla åtminstone uppgifter för att rätten skulle kunna bedöma om en fullständig bouppteckning var erforderlig. De konstaterade vidare att för domstolarna skulle bouppteckningsbestyren inte förenklas, utan snarare tyngas och försvåras genom en ordning såsom den föreslagna. Häradshövdingarna ansåg också att ett förenklat förfarande skulle medföra ökade möjligheter att undandraga egendom eller i varje fall lätt ge anledning till misstankar från arvingars sida att egendom undandragits av den som handhaft dödsboet.

De anförda synpunkterna har varit vägledande när det första lagutskottet tidigare avstyrkt liknande motionsyrkanden, och utskottet anser inte att det i år tillkommit något nytt som motiverar ett annat ställningstagande.

Jag kan nämna att utskottet även har fått titta på den blankett som användes vid de enkla bouppteckningar som det här är fråga om och kunnat konstatera att den inte alls är komplicerad. Även för lekmän är det lätt att fylla i blanketten. Den anmälan om boet till rätten som herr Ernulf talar om torde inte bli nämnvärt enklare. Det skulle kräva så gott som samma arbete att fylla i den. Det måste nämligen även här finnas vissa uppgifter för att rätten skall kunna ta ställning till om det erfordras en fullständig bouppteckning.

Det är dessa synpunkter som varit vägledande för utskottet när utskottet yrkade avslag på motionen även denna gång. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Arvidson* (h).

Herr **ERNULF** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Svedberg har talat om och som utskottet tidigare yttrat sig om är ett önskemål att kravet på bouppteckning skall kunna efterges. Jag respekterar i viss mån dessa skäl, och därför har jag tillsammans med övriga reservanter inte föreslagit att man skall efterge kravet på bouppteckning. Reservationen innehåller ett förslag att man skall förenkla bouppteckningen genom att låta de efterlevande slippa kostnader och besvär med att skaffa gode män. Det är en förenkling som såvitt jag vet ingen av de instanser som här tidigare citerats över huvud taget uttalat sig om.

När herr Svedberg säger att detta kanske skulle ge domstolarna mer arbete eller i varje fall lika mycket får jag anmäla en annan uppfattning. Om bouppteckningen ifylles utan gode män, slipper domstolarna utfärda vitesförelägganden och delge dessa förelägganden, och de behöver inte heller som sista utväg förordna god man att föranstalta om bouppteckning.

Jag tror att vad som här föreslås skulle innebära en förenkling i de avsedda fallen både för domstolen och för de berörda enskilda människorna. Det är därför jag har anslutit mig till reservationen.

Herr **SCHÖTT** (h):

Herr talman! För min del är jag principiellt mycket positivt inställd till varje åtgärd som innebär en förenkling av vår administration, om den kan vidtagas utan att rättssäkerhet och god ordning äventyras. Därför gillar jag syftet med de motioner som nu behandlas. De syftar ju till att åstadkomma en lättnad för allmänheten. Jag tycker icke att man bör motsätta sig önskemålet om en utredning i ärendet.

Enligt reservanternas uppfattning skulle dessutom här möjligen kunna åstadkommas en viss arbetslättnad för domstolarna genom att antalet vites-

Om befrielse från skyldigheten att ingiva bouppteckning i vissa fall

förelägganden och förordnanden av gode män att föranstalta om bouppteckningar skulle nedgå. Varje sådan lättnad i domstolarnas arbete är synnerligen välkommen.

Slutligen är det som herr Ernulf här framhållit inte fråga om någon stor utredning utan om en relativt enkel sådan, vilken med fördel kan skötas inom departementet eller av *en* man utanför detsamma. Det bör således icke tillsättas någon särskild kommitté.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har redan instämt i herr Ernulfs första anförande — hans andra anförande innehöll några nyanser som gjorde att jag kanske skulle ha varit litet tveksam, om det hade hållits först.

Utskottets ärade vice ordförande har stött sin argumentering på den ställning som första lagutskottet tidigare intagit. Jag vill konstatera att det har skett en avsevärd förskjutning inom utskottet. Reservanternas antal har ökat väsentligt sedan förra gången, och även om herr vice ordföranden kommer att kunna konstatera att en säker majoritet ser till att utskottets yrkande bifalles i år, kommer han kanske ett annat år att finna att det är ännu fler reservanter.

I sitt utlåtande år 1963 var utskottet skeptiskt. Det yrkade visserligen avslag men sade inte att ett bifall till motionärernas yrkande inte skulle innebära någon förenkling, utan att det inte skulle innebära någon *egentlig* förenkling och att den föreslagna ordningen inte skulle *väsentligen* skilja sig från den ordning som för närvarande gäller. Det erkände med orden egentligen och väsentligen att det dock innebär en förbättring. Jag skattar den förbättringen högre än utskottets majoritet gör, och det är därför jag envisas om denna sak.

Jag har en känsla av att en departe-

mentsutredning som försöker göra en med hänsyn till frågans inte alltför stora räckvidd lagom omfattande utredning kommer att kunna granska såväl motionärernas förslag som möjligheterna att subsidiärt tillämpa ett sådant enklare förfarande som herr Ernulf skisserade. Med hänsyn till att denna undersökning kan ge svar på vad som praktiskt är möjligt att uträtta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Med anledning av vad herr Ernulf sade vill jag påpeka, att vi i utskottet har observerat att reservanterna har menat att en sådan anmälan som skulle inges i stället för bouppteckning inte skulle behöva bevittnas, utan bara undertecknas av den som skall ge upp boet. Det är en skillnad i förhållande till motionen, där det föreslås att till en sådan anmälan skulle fogas ett bevittnande av kommunal förtroendeman eller liknande.

Jag har också en känsla av att medan motionärerna ser detta ärende mera ur medborgarens synpunkt vill reservanterna främst att domstolarna skall få en viss arbetslättnad. Det är kanske inte så enkelt att förklara denna skillnad, men en förklaring skulle kanske vara att herr Ferdinand Nilsson har varit med om att skriva motionen, medan herr Ernulf kanske mera har dominerat när det gällt att utforma reservationen.

I övrigt tycker vi nog att en sådan här anmälan, icke bevittnad och icke bestyrkt av någon, kan vara svår för domstolen att bedöma, även om reservanterna skriver att en tjänsteman vid domstolen kan hjälpa till vid utformningen. Jag tror att det i och med detta inte blir mindre arbete för domstolen. Det uppstår snarare ökade svårigheter, särskilt i gränsfallen, när det inte är så lätt att bedöma hur det förhåller sig och det inte heller klarläggs riktigt i anmälan hur saken ligger till. Det är

Om befrielse från skyldigheten att ingiva bouppteckning i vissa fall

dessas svårigheter att bedöma när det måste bli fråga om fullständig bouppteckning som i första hand varit avgörande när utskottet yrkat avslag på motionen även denna gång.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Bara en kort replik!

Herr vice ordföranden i första lagutskottet tycker sig finna en viss differens mellan reservationen och motionen. Jag kan konstatera en viss differens mellan uttalandet av utskottets vice ordförande och utskottets utlåtande. Såsom jag påpekade säger utskottet att det inte rör sig om en viss egentlig eller väsentlig rationalisering — det är alltså ändå en viss rationalisering. Jag konstaterar således att även herr vice ordföranden befinner sig på något avstånd från sitt utskott.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Svedbergs resonemang om bevittnande av namnteckning och andra sådana detaljer vill jag säga att den föreslagna lilla utredningen väl kan klara upp de sakerna.

När herr Svedberg ömmar för domstolen och säger att det kan uppstå gränsfall vill jag säga att reservationen avser en rätt att i uppenbara fall efterge kravet på gode män. Ett gränsfall är inte ett uppenbart fall.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Svårigheten ligger väl just i att avgöra om det är ett gränsfall.

Till herr Ferdinand Nilsson vill jag säga att utskottet inte tycker att vare sig motionens eller reservationens motiveringar är bäriga. Vi anser att det finns anledning för riksdagen att ansluta sig till de synpunkter som framgår av vad utskottet skriver.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice

talmanen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ernulf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 47.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om ersättning ur dödsbo för viss vård, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg. — Om frivillig tilläggs-sjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om rätt till änkepension för vissa sammanboende, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg.

Till behandling hade andra lagutskottet förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 91 i första kammaren av herr *Johansson, Tage, m. fl.* samt nr 128 i andra kammaren av fru *Ekroth m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla om att nuvarande bestämmelser angående rätten att erhålla kommunala bostadstillägg måtte bli va föremål för förut-sättningslös utredning och att de för-slag, som utredningen kunde giva an-ledning till, snarast måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 91 och II: 128, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **JOHANSSON, TAGE**, (s):

Herr talman! Bara en kort kommentar!

I en motion, som utskottet här har behandlat, har föreslagits en utredning beträffande de kommunala bostadstilläggen, i första hand av frågan om reglerna för inkomstprövning. Utskottet har avstyrkt motionen med hänvisning till att den nu arbetande pensionsförsäkringskommittén bör ta upp de i motionen behandlade frågorna. Innan jag

skrev motionen, läste jag direktiven för denna utredning men kunde inte där finna att något var klart utsagt om att utredningen skulle ta upp den fråga som behandlas i motionen. Jag kan gärna säga att jag befann mig i gott sällskap när jag inte kunde läsa ut detta ur direktiven.

När utskottet nu avstyrker min motion just med hänvisning till att pensionsförsäkringskommittén skall ta upp den saken, utgår jag ifrån att detta är ett tillräckligt klart besked och att vi alltså har att emotse ett förslag från denna kommitté också när det gäller frågan om inkomstberäkningen beträffande de kommunala bostadstilläggen.

Under sådana förhållanden anser jag mig inte ha anledning att yrka annat än bifall till utskottets hemställan och avvaktar alltså ett förslag i denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om viss partiell kalenderreform;

nr 9, i anledning av väckta motioner angående sjukförsäkringsavgiften för värnpliktig; och

nr 10, i anledning av väckta motioner om undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om frivillig tilläggs-sjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om frivillig tilläggs-sjukpenning vid barnsbörd i vissa fall.

Om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 142 i första kammaren av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, samt nr 189 i andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Johansson* i Växjö.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag, i enlighet med i vad motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 142 och II: 189, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Eric Carlsson, Wiklund, Johansson* i Skärstad och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 142 och II: 189 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! I de motioner, på vilka det föreliggande utskottsutlåtandet grundar sig, har vi från centerpartiets sida begärt en utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.

Vi tar här upp ett problem som under de senaste åren varit föremål för motioner av liknande innehåll. Det föreligger i dag en skillnad mellan å ena sidan kvinnor som är obligatoriskt försäkrade till följd av anställning och å andra sidan sådana som på grund av

att de antingen är hemarbetande eller sysselsatta i makens företag har frivillig försäkring. Vid barnsbörd utfaller sjukpenning för den förra gruppen, medan den senare blir helt utan. Den skillnaden mellan de som är obligatoriskt försäkrade och de som har frivillig sådan är enligt vår mening omotiverad. Den frivilliga tilläggssjukpenningen är avsedd att ge hemarbetande kvinnor och kvinnor sysselsatta i familjens företag ekonomisk ersättning då de på grund av sjukdom inte kan fullgöra sin arbetsinsats. Det är obegripligt att en sådan ekonomisk ersättning inte också skall utgå vid barnsbörd.

För att inte belastningen på den enskilde när det gäller avgiftsuttaget skall bli för tung, har vi i motionerna föreslagit att staten skulle kunna tänkas svara för hälften av den försäkringspremie som skulle uttas.

Utskottet säger i sitt avstyrkande av motionerna bl. a., att en sådan tanke, om den förverkligades, skulle bli alltför betungande samhällsekonomiskt. Jag är medveten om detta, liksom jag är medveten om att det kan föreligga svårigheter av de mest skilda slag vid genomförandet av en sådan reform.

Vi motionärer tycker emellertid att dessa svårigheter inte får vara avgörande för riksdagens inställning till hemmafruarnas och i det aktuella avseendet jämförbara grupperns rätt att erhålla samma ekonomiska ersättning som förvärvsarbetande kvinnor vid inkomstbortfall i samband med barnsbörd. Hur de redovisade svårigheterna skall övervinnas bör enligt vår mening bli föremål för skyndsamt utredning.

Då således starka skäl talar för ett bifall till motionsförslaget, i vilket hemställs om en utredning av dessa spörsmål, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herr *Eric Carlsson* m. fl.

I detta yttrande instämde herr *Svanström* (cp).

Om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

Fru CARLQVIST (s):

Herr talman! Vi känner igen denna motion, då motioner av samma innehåll har väckts vid flera tidigare riksdagar. Redan då riktlinjerna för den nuvarande moderskaphjälpen drogs upp undersökte socialförsäkringsutredningen ingående möjligheten att låta den frivilliga sjukpenningförsäkringen utfalla även i samband med barnsbörd. Men utredningen avvisade helt den tanken liksom sedermera även riksdagen med hänsyn till de stora avgiftshöjningar som en sådan ordning skulle medföra och med hänsyn till att den skulle hämma anslutningen till den frivilliga sjukförsäkringen av alla dem som endast var intresserade av sjukförmåner.

I samband med införandet av lagen om allmän sjukförsäkring år 1962 väcktes också motioner av ungefär samma innebörd som den som behandlas i dag. Andra lagutskottet avstyrkte motionerna år 1962 med hänsyn till att det varken av principiella eller av statsfinansiella skäl var motiverat att för en sådan frivillig försäkring anlita statsmedel i den omfattning som motionärerna hade förordat.

Även vid föregående års riksdag behandlade andra lagutskottet motioner i den nu åter aktualiserade frågan. De motionerna gick på remiss till riksförsäkringsverket och till Försäkringskassaförbundet. Remissinstanserna ansåg att de skäl som tidigare anförts mot att sammanföra en frivillig moderskapsförsäkring med den frivilliga sjukpenningen alltjämt var mycket bärande.

Utskottet kan inte finna att någon omständighet har inträffat sedan i fjol som kan leda till en ändrad bedömning av förevarande fråga. Jag ber därför, herr talman att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Det är möjligt att fru Carlqvist och jag åtminstone i detta fall

har olika bedömning av vilken respekt man skall hysa mot ett tidigare fattat beslut. Jag menar nog att det bör vara tillåtet att motionera även om motionen avslagits under ett flertal år. Det bör också vara möjligt att tänka sig att det så småningom kan bli ett annat beslut. Sådant har ju faktiskt inträffat.

Men jag begärde egentligen ordet därför att fru Carlqvist antydde, om jag fattade henne rätt, att det endast är en mycket liten del av de hemarbetande kvinnorna som tecknat frivillig sjukförsäkring. Ja, siffran är 20 procent, men det kan ju hända att många kvinnor avstår från att teckna frivillig sjukförsäkring just därför att den inte samtidigt innehåller sjukhjälp vid inträffad barnsbörd. Därom vet jag ingenting, men man kan tänka sig att det kan vara så.

Fru Carlqvist talade om de svårigheter som föreligger. Hon refererade till de tidigare utredningarna, som jag väl känner till och som har resignerat inför möjligheten att lösa problemen. Men svårigheter är till för att övervinnas, och det är därför vi har föreslagit att man i alla fall skall titta på saken på nytt. Det nuvarande systemet innebär enligt min uppfattning en orättvisa mot de kvinnor som inte har förvärvsarbete.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Gustafsson, Nils-Eric, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. motverkande av konkurrensbegränsning inom näringslivet

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 16.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. motverkande av konkurrensbegränsning inom näringslivet

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet.

Genom en den 30 december 1965 dagtecknad proposition, nr 13, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet.

I propositionen hade föreslagits en skärpning av konkurrensbegränsningslagen riktad mot leveransvägran och liknande diskriminering av återförsäljare. Förslaget gav näringsfrihetsrådet befogenhet att förelägga företagare vid vite att leverera varor i fall då rådet funnit den ifrågavarande konkurrensbegränsningen medföra skadlig verkan enligt lagen och denna verkan icke kunnat undanröjas genom förhandling.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner:

a) nr 594 i första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* samt nr 731 i andra kammaren av herrar *Nordgren* och *Magnusson* i Borås, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 13; ävensom

b) nr 790 i andra kammaren av herr *Fridolfsson* i Stockholm.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen med avslag å motionerna I: 594 och II: 731 samt med avslag å motionen II: 790, såvitt däri yrkats ändring i det genom förevarande proposition, nr 13, framlagda lagförslaget, måtte antaga nämnda förslag;

B. att motionen II: 790, i vad den ej kunde anses besvarad genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Hedin*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Jag har anmält en blank reservation till utskottets utlåtande nr 4 och vill endast framhålla att jag har hyst en viss tveksamhet om nödvändigheten av skärpta bestämmelser i 21 och 29 §§ i lagen av den 25 september 1953 om konkurrensbegränsning inom nä-

Ang. motverkande av konkurrensbegränsning inom näringslivet

ringslivet, i synnerhet som man endast kunnat åberopa ett enda fall där förhandlingar misslyckats under lagens tolvåriga tillämpningstid.

I åtskilliga fall har det visat sig möjligt att genom förhandlingar inför näringsfrihetsombudsmannen och i samarbete med näringslivets konkurrensnämnd avveckla eller modifiera konkurrensbegränsningar som ansetts skadliga utan att talan behövt föras inför näringsfrihetsrådet.

Även om utskottet yrkar avslag på motionerna och bifall till propositionen, så är skrivningen dock så pass modest att det inte förorsakat mig några större svårigheter att godtaga utskottslutandet. Domstolen är ju också oförhindrad att, om så bedömes erforderligt, inhämta yttrande från näringsfrihetsrådet. Den som vitesföreläggandet avser har ju också ett klart intresse av att lämna domstolen uppgifter om sådana eventuella omständigheter som kan utgöra skäl för jämkning eller förändra domstolen att kanske inte alls utdöma vite. Det finns dock enligt mitt förmenande anledning att framhålla nödvändigheten av att största möjliga varsamhet iakttas av de myndigheter som har att handlägga dessa grannliga frågor.

Herr talman, jag har inget yrkande.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Det är som motionär jag tar till orda.

Konkurrensbegränsningslagen tillkom på sin tid efter överläggningar mellan statsmakterna och näringslivets organisationer och var resultatet av en kompromiss. Den tillkom i enighetens tecken och fick den utformning som den nu har. I det avsnitt, varom nu är fråga, bygger lagen på förhandlingar mellan näringsfrihetsombudsmannen och det företag som vidtagit åtgärder vilka innebär konkurrensbegränsning med skadlig verkan. Dessa förhandlingar förs inför näringsfrihetsrådet.

Systemet har hittills fungerat mycket bra, kan man väl säga, under aktiv medverkan från näringslivets organisationer. Vi har också haft förmånen att på posten som näringsfrihetsombudsman ha personer med gott omdöme och gott handlag. Om näringsfrihetsrådet kan samma gynnsamma omdöme lämnas. Hithörande organ har städt upp en del bråte på konkurrensbegränsningsområdet och skapat friskare luft. Inte minst betydelsefullt är att vi har sluppit ifrån olika former av organiserad bojkott.

Propositionen åsyftar att i fall av leveransvägran skall i förhandlingssystemet införas vad jag skulle vilja kalla en främmande beståndsdel genom att man skapar möjlighet för näringsfrihetsrådet att tillgripa vitessanktioner — ekonomiska sanktioner alltså — för att på så sätt framtinga att rådets uppmaning länder till efterrättelse. Motionärerna anser att den omständigheten att hittills endast ett enda fall av leveransvägran inträffat, där vederbörande vägrat att ställa sig näringsfrihetsrådets uppmaning till efterrättelse, inte kan utgöra tillräckliga skäl för att utrusta näringsfrihetsrådet med vitesbefogenheter. Man kan verkligen fråga sig: Är det en så stor riksolycka om i ett enda fall en möbelhandlare i Stockholm, som i övrigt inte lider brist på leveransviliga leverantörer, blir nekad leverans? Jag tycker inte att motivet varit tillräckligt starkt. Det ligger — ursäktat, herr statsråd, att jag säger det — något av »quel bruit pour une omelette» över propositionen.

Dessutom anser jag att det är risk för att vitesinstitutet genom sin blotta existens kommer att medföra ett försämrat förhandlingsklimat. Det måste för den näringsidkare som blir kallad till förhandlingar i fortsättningen onekligen uppstå en ny situation när han sätter sig vid förhandlingsbordet, om han vet att hans motpart — näringsfrihetsombudsmannen — som en annan James Bond har revolvern i bakfickan. Jag

Ang. motverkande av konkurrensbegränsning inom näringslivet

undrar vilka känslor vår kamrat i kam-maren herr Arne Geijer skulle ha haft, om han vid avtalsförhandlingarna mött en statlig förlikningskommission med möjlighet till vitesföreläggande i port-följen. Det är visserligen sant att enligt propositionen vitesföreläggande endast avses såsom en yttersta nödfallsutväg och att förhandlingslinjen skall användas på samma sätt som hittills. Allt detta är gott och väl. Jag noterar det med stor tillfredsställelse och hoppas att det även blir så i praktiken.

Det som enligt min mening framför allt talar mot den föreslagna ändringen i lagstiftningen är de rent principiella betänkligheterna, i synnerhet med hän-syn till konsekvenserna för avtalsfrihe-ten genom den reella innebörden att i lagstiftningen införes ett moment av le-galt leveranstvång under vissa förutsätt-ningar. Det är nämligen en väsentlig skillnad mellan en lagstiftning som ute-slutande bygger på förhandlingar och en lagstiftning som är förknippad med tvångsmedel såsom sista resurs.

Här måste jag inflika att det för varje näringsidkare ligger så att säga i blo-det att sälja så mycket som möjligt. Det är ju ändamålet med hela hans verk-samhet. Han synar i regel inte sina kун-der alltför noggrant i sömmarna utom när det är fråga om krediter. Han öns-kar inte något hellre än att sälja och le-verera för glatta livet inom måttet för sina resurser. Om han vidtar en sådan exceptionell åtgärd som att vägra att le-verera måste detta ha alldeles speciella orsaker. Det kan finnas andra sådana orsaker än påtryckningar från kund-kretsen. Det kan finnas lojala och legi-tima skäl för leveransvägran. Vederbö-rande kan ha sin speciella försäljnings-politik med krav på att detaljstökunder-na skall kunna upprätthålla en viss ser-vice.

Då utskottet säger sig fästa stor vikt vid att möjligheten av ett vitesföreläg-gande utgör ett stöd för leverantörerna att i fall av påtryckningar från den öv-riga kundkretsen kunna avbryta leve-

ranserna till lågpriskanaler, vill jag framhålla att redan näringsfrihetsrå-dets uttalande utgör ett tillräckligt stöd i denna del. Det har erfarenheten visat. Det kräves av detta skäl inga vitessank-tioner.

Den oro för avtalsfriheten, till vilken den föreslagna lagändringen kan ge an-ledning, behöver i praktiken kanske inte bli så stor. Jag medger detta. Mina betänkligheter ligger som sagt främst på det principiella planet. Jag noterar det i propositionen återgivna uttalan-det, varav framgår, att konkurrensbe-gränsningslagen i fråga om säljarens val av kunder förutsätter att det i princip bör stå en säljare fritt att själv välja sina försäljningsmetoder och därmed även i viss mån sin kundkrets.

Mot utskottets skrivning skall jag inte rikta några andra invändningar än de som framgår av min allmänna argumen-tering. Det är, som herr Ebbe Ohlsson sade nyss, modest och visar en viss för-ståelse för problemställningarna. Trots detta innebär lagändringen i alla fall att en säljare kan vid vite förpliktigas att leverera till en kund med vilken han av ett eller annat skäl inte skulle vilja upprätthålla affärsförbindelse. Det är detta som jag finner betänkligt i ett demokratiskt samhälle. Därtill kommer att lagen ger stort utrymme för subjektiva bedömningar hos myndigheterna.

Utifrån mina egna erfarenheter i min civila gärning skulle jag vilja fästa kam-marens uppmärksamhet på vissa sanno-rika praktiska konsekvenser för före-tagen i samband med den föreslagna skärpningen av konkurrensbegräns-ningslagen. Det har sagts att man inte känner till något enda fall då ett före-tag lidit skada av att leverera till låg-priskanaler. Jag vill emellertid framhål-la att detta är ett ytterst vanskligt pro-blem för leverantörerna. Förhållandena kan givetvis skifta från bransch till bransch. Inom branscher där den fort-gående strukturomvandlingen inom handeln har kommit långt minskar na-turligtvis riskerna för att ta upp låg-

Ang. motverkande av konkurrensbegränsning inom näringslivet

priskanaler såsom kunder, men i andra branscher kan sådana leveranser medföra vissa skador för det levererande företaget. Man kan inte bortse från detta. Det är en erfarenhet som väl alla företagare gjort vilka i sin dagliga gärning sysslar med denna problematik.

Nu är det naturligtvis omöjligt att bevisa sådana skador med någon form av statistik. Om ett företags omsättning går ned eller en omsättningsökning uteblir kan detta ha sin grund i en rad olika faktorer. Det kan bero på att vederbörande leverantörs produkter helt allmänt inte är tillräckligt attraktiva eller att konkurrenterna har en mera framgångsrik marknadsföring. Men ofta har det sin grund i att försäljningen till en lågpriskanal medför att leverantörens övriga kunder inom handeln — med högre kostnader för dyrbara lokaler i centrum eller dyrbar service — tappar intresset för den ena eller andra varan, som kanske rent av blivit förlustbringande, och minskar sina inköp av densamma. Till en del kan bortfallet av sådana gamla kunder kanske kompenseras av leveranserna till lågpriskanalen, men som regel är denna kompensation otillräcklig. Dessutom kan ju lågpriskanalen inte ikläda sig några garantier att köpa för all framtid — nästa år kanske lågpriskanalen inte vill ha några varor alls från leverantören, och då är ju de gamla kunderna till en del också borta. Detta leder i sin tur till att leverantören för att klara avsättningen av sin produktion nödgas bearbeta och ta upp nya kunder, ofta kanske sämre betalare än de gamla. Utöver riskerna för minskad försäljning och/eller utebliven försäljningsökning får leverantören på det sättet många gånger en mera splittrad produktion och försäljning, med härav följande ökade kostnader. Att detta i sin tur ogynnsamt påverkar företagets lönsamhet är uppenbart.

Man kan möjligen invända att den föreslagna lagändringen i detta avseende inte innebär någon försämring i för-

hållande till vad som nu gäller, då det trots avsaknaden av tvångsmedel förutsättes i lagen att leverantören skall sälja till en lågpriskanal om näringsfrihetsrådet rekommenderat honom att göra det. Emellertid är det tydligt att propositionen innebär en viss reell skärpning i jämförelse med vad som nu gäller, särskilt om inte lagstiftningen i sådana fall även i fortsättningen hanteras med mycket, mycket stor försiktighet. Tvånget för leverantören att sälja motsvaras ju inte av något som helst tvång för kunden att köpa.

Vad jag vill understryka är att de rättstillämpande myndigheterna, näringsfrihetsombudsmannen och näringsfrihetsrådet, inte får framtvinga en konkurrens till döds i sådana här situationer. På sikt skulle en sådan inte leda till några fördelar för konsumenterna. Man måste vid bedömningen av om skadlig verkan föreligger och av eventuellt vitesförläggande beakta att man inte får äventyra leverantörens lönsamhet, så att produktionen, sysselsättningen och de anställdas trygghet kommer i fara.

Herr talman! Det är från de nyss anförda principiella utgångspunkterna jag yrkar bifall till de likalydande motionerna I: 594 och II: 731 med avslag på propositionen.

Herr KRISTIANSSON, SVANTE, (s):

Herr talman! Innan man reagerar mot en skärpning av konkurrensbegränsningslagen bör man väl göra klart för sig varför propositionen tillkommit.

Den metod som nu användes innebär uppgörelse genom förhandling. Nu har det emellertid visat sig att detta system icke respekteras, och det har gjort att man tvingats föreslå en skärpning av lagstiftningen. Om leveransvägran som kan betecknas som skadlig skulle få passera opåtalad, riskerar man att förhandlingsmetoden sätts ur funktion.

I såväl propositionen som tredje lag-

Ang. användande av halvljus å motorfordon

utskottets utlåtande understryks vikten av hittillsvarande förhandlingssystem. Departementschefen uttalar att införandet av en vitesmöjlighet inte bör ändra de nuvarande principerna för bedömning av när skadlig verkan av konkurrensbegränsning skall anses föreliggande. Det är således endast då det saknas förutsättning för rättelse genom förhandling som vitesföreläggande bör komma i fråga.

De farhågor, som framför allt herr Gösta Jacobsson gör gällande skulle inträffa genom den förslagna skärpningen, anser jag vara i hög grad ogrundade. I såväl departementspromemorian som lagutskottets utlåtande framhålls på samtliga punkter, att samma bedömningsgrund som hittills bör gälla.

Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 594 och II: 731 och alltså avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten **A**, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles motionerna I: 594 och II: 731 och avslås alltså Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten **B** hemställt.

Ang. användande av halvljus å motorfordon

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om skyldighet att i vissa fall använda halvljus å motorfordon.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagens väckta motioner, nr 588 i första kammaren av herr *Isacson* och nr 724 i andra kammaren av herr *Hedin*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:ts föreslå utredning och förslag om sådan ändring av 51 § vägtrafikförordningen, att däri stadgades, att minst halvljus skulle vara tänt på fordon vid färd under icke fullt tillfredsställande ljusförhållanden.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 588 och II: 724, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ISACSON** (h):

Herr talman! Såsom motionär i denna fråga skulle jag bara vilja knyta några synpunkter till utskottsutlåtandet.

Utskottet har, som man säger, gjort en välvillig skrivning. Min motion har dock inte tillstyrkts med hänvisning till att

Ang. användande av halvljus å motorfordon

denna fråga ligger under utredning i den nordiska vägtrafikkommittén. Jag vill emellertid understryka hur viktigt det är att frågan mycket snabbt blir löst.

Jag har denna vinter upplevt en rad situationer, där det blivit uppenbart för mig att vi inte kan fortsätta med den ordning som nu gäller beträffande belysning av fordon. Det står ju i 51 § vägtrafikförordningen, att man skall ha strålkastare tända i mörker och tät dimma. Det finns emellertid många situationer, där man inte kan säga att det är mörker eller tät dimma, men där man ur trafiksäkerhetssynpunkt måste ha ljuset tänt.

Från NTF har riktats upprepade uppmaningar i radio och TV om denna sak, och många har väl efterföljt dem. Men jag har just i vinter under de resor jag gjort konstaterat, att inte hälften av bilförarna bryr sig om uppmaningarna. De tycker att när de själva ser något så när bra, så finns det ingen anledning att ha ljuset tänt. För övrigt är det ofta så, att man när det är kallt är rädd om bilbatteriet och vill att det skall laddas så mycket som möjligt. Vi har det ju fortfarande förfärligt dåligt ställt då det gäller bilbatterier med hög kapacitet.

Låt oss ta den situationen där man kör bil och ligger efter en långtradare. Det virvlar upp snö. Man gör allvarliga försök att komma förbi långtradaren någonstans, och så tycker man att det är ett lämpligt tillfälle. Men bara några hundra meter längre fram kommer en smutsvit bil i ett vitt vinterlandskap utan att ha lyset tänt. Man märker bilen för sent, och en olycka kan inträffa. Det finns många sådana situationer, där det råder dimma eller andra besvärliga förhållanden och man inte upptäcker den mötande bilen tillräckligt snabbt. Är halvljuset eller helljuset tänt — inte parkeringsljuset, ty det är meningslöst — då kan man se den mötande bilen på tillräckligt avstånd för att hinna göra den manöver som man skall göra.

Jag tror att denna fråga inte uppmärksammas tillräckligt. Jag tog kontakt med trafiksäkerhetsrådet innan jag skrev min motion. Då fick jag i min hand en hel del material, som ytterligare stärkte mig i min uppfattning att denna fråga är utomordentligt viktig ur trafiksäkerhetssynpunkt. Jag tror att många olyckor har inträffat just därför att man inte förstått vad detta innebär. Man skulle faktiskt vilja ha bilfärger som kontrasterade mot landskapet och vägen. Det är väl omöjligt att få något sådant, ty landskapet skiftar alltid. Men vad man kan göra är att ha strålkastarna tända, och det vore bra att ha en regel som föreskrev att man alltid skall ha halvljuset tänt — oavsett ljusförhållandena — när bilen rör sig framåt. Jag tror att det ur trafiksäkerhetssynpunkt skulle vara en betydande åtgärd till förbättring.

Jag vill, herr talman, med detta bara säga att jag väntar att vägtrafikkommittén skall komma med ett förslag i denna riktning. Det får inte pågå som nu, att man många gånger förorsakar olyckor som skulle varit ogjorda, om det funnits ett annat stadgande i vägtrafikförordningen och detta efterlevts.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om skyldighet för gående att i mörker bära reflexanordning eller tänd lykta;

nr 7, i anledning av väckta motioner angående stopplikten vid huvudled; och

nr 8, i anledning av väckta motioner om höjning av maximihastigheten för bil med släpvagn.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställdes bifölls.

Om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner angående användningen av engångsförpackningar samt angående åtgärder mot nedskräpning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 21, av herr *Sundin* och herr *Carlsson, Harry*, samt II: 36, av herr *Jonsson m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:tt skulle hemställa, att frågan om utvidgning av folkpensionärsrabatterna på SJ samt införande av dylika rabatter på SJ:s busslinjer och av postverket trafikerade linjer måtte bli föremål för utredning; ävensom

2) motionen II: 772, av herr *Eriksson* i Bäckmora, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:tt måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till utsträckt tid för folkpensionär när å genom 67-kortet åtnjuta rabattresor å statens järnvägar i enlighet med vad i motionen framhållits.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 21 och II: 36 samt motionen II: 772 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson, Enarsson* och *Nyman*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Blomquist, Johan Olsson, Rimås, Larsson* i Borrbý, *Nilsson* i Båstekille, *Nilsson* i Agnås, *Andersson* i Örebro och *Josefson* i Arrie, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna I: 21 och II: 36 samt motionen II: 772 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:tt anhålla om utredning av frågan om utvidgning av folkpensionärsrabatterna på statens järnvägar samt införande av dylika rabatter på av statens järnvägar och postverket drivna busslinjer.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Frågan om utvidgning av SJ-rabatterna till folkpensionärerna är en gammal och för oss alla välkänd fråga. Många motionärer från olika partier har sysslat med denna fråga, och man kan väl säga att deras författarmöda inte varit utan framgång. SJ har i stor utsträckning tillmötesgått motionärernas önskemål.

Om rabattresornas betydelse för folkpensionärerna behöver här inte ordas. Vi har väl alla sett och erfarit vad detta kan ha för betydelse, och man kan väl säga att det är en mycket god form av sysselsättningsterapi.

Frågan har också rönt stort intresse i riksdagen under årens lopp. Om jag inte är fel underrättad är det trettonde gången den behandlas nu. Utskottet har sagt att goda skäl kan anföras för vissa förbättringar av rabattvillkoren och att detta inte minst gäller en utvidgning av rabatterna till resor på busslinjer och en utvidgning till att avse även de förtidspensionerade, som så långt som möjligt bör jämföras med övriga pensionärer.

När frågan behandlades i riksdagen förra året avslög denna kammare motionerna med röstsiffrorna 65—61, och i

Om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

andra kammaren var siffrorna 95—89. I utskottet fanns förra året tio reservanter, och i år är det tolv. Man kan alltså säga att det finns en trend som gör att vi i dag borde få omvända siffror.

Enligt gällande regler avgör trafikföretagen uppenbarligen själva vilka rabatter som skall gälla. Dessa avgöranden måste vara kommersiellt betingade eller förutsätta anslag från staten.

Det måste väl vara riktigt som motionärerna i år framhåller, att denna fråga bör bli föremål för en utredning. Det s. k. 67-kortet har funnits i några år, och tiden kan väl nu anses mogen för ytterligare överväganden. Ett utredningsresultat i denna fråga skulle göra det lättare för oss att ta ställning och skulle ge oss fastare mark under fötterna. Givetvis bör den begärda utredningen bedrivas i nära kontakt med trafikföretagen. Med tanke särskilt på järnvägsnedläggningarna bör man i första hand ta upp frågan om att låta 67-kortet gälla vid resor med buss. Många som har haft ett kort, som har gällt på järnvägen, tycker det är litet underligt att kortet inte längre gäller i den stund då järnvägen läggs ner och ersätts med en busslinje.

Till kravet på att rabatterna skall utvidgas till att även gälla busslinjerna har SJ hittills ställt sig avvisande. Vilken uppfattning postverket har känner vi inte till.

Givetvis skulle det vara en lättnad för oss alla att ha ett utredningsresultat som utgångspunkt när vi i fortsättningen skall behandla denna fråga, och därför, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Jag vill i stort instämma med den föregående talaren. Jag vill gärna betyga den stora popularitet som SJ:s reserabatter har rönt ute i landet. Att det finns stort intresse för frågan framgår också av, att den återkommer här i riksdagen år efter år.

Rabatteringen har säkerligen medverkat till att det gamla slagordet om att statens järnvägar är hela folkets järnväg har blivit något av en realitet.

Det har klargjorts att den reserabatterning som hittills genomförts har varit lönsam för statens järnvägar. Det är alltså inte fråga om en direkt subventionering. Genom att ge rabatter till folkpensionärer under tider då statens järnvägars tåg inte är alltför fyllda har man fått bidrag till täckande av de fasta kostnaderna. Den åsikten har heller inte vederlagts, att man kan gå ännu ett stycke för att så att säga få större bidrag till täckningen av SJ:s fasta kostnader genom att utöka de perioder under vilka reserabatterna gäller.

Jag tror att SJ har anledning att särskilt uppmärksamma den grupp som det här är fråga om. Folkpensionärerna är en grupp som man bör satsa på. De kommer säkerligen att resa i allt större utsträckning framöver, i den mån deras ekonomiska situation förbättras. Ur ren företagsekonomisk synpunkt synes skäl finnas för SJ att arbeta in sig på dessa områden, och det gäller nog inte bara järnvägarna som sådana, utan också busslinjerna. Det primära för en busslinje är väl att det finns folk som reser med den. Har man en busslinje i gång, har man tagit på sig vissa fasta kostnader, som blir lättare att bära ju fler resande man har.

Även om personalkostnaderna för SJ alltså tillfälligt kan öka och även om, som det har sagts, restiderna kan något förlängas, tror jag att det på sikt är av värde att arbeta in sig på den stora grupp som det här är fråga om och som alldeles säkert i framtiden kan bidra till att förbättra SJ:s ekonomi.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Det är riktigt som det har påpekats att detta ärende håller på att bli en av riksdagens eviga följesla-

Om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

gare. Det är nu trettonde gången frågan behandlas, och den behandlades senast under fjolåret.

Motionärerna begär nu liksom tidigare en utvidgning av SJ-rabatterna dels i tiden, dels till omfattningen. Man vill att rabatterna skall gälla dels SJ:s, dels postens bussar, vidare att 67-kortet skall gälla under en månad i sommarens högt trafik och att det skall gälla för nya grupper, såsom förtidspensionärer, pensionärer med hustrutillägg, blinda och andra handikappade.

Utskottet och riksdagen har ofta upprepat, att man behjärtar önskemålet om förbättrade rabattförmåner inom ramen för SJ:s trafikpolitik. Statens järnvägar har också tillmötesgått önskemål härom i ökad omfattning. Senast har giltighetstiden för 67-kortet utsträckts till några dagar kring jul och nyår, alltså under en trafiktopp, och erfarenheterna härav bearbetas för närvarande inom statens järnvägar.

När riksdagen har behjärtat dessa önskemål har det dock funnits ett bestämt förbehåll. Riksdagen har nämligen ständigt betonat, att rabatterna skall hållas inom ramen för vad som är trafikpolitiskt och affärsmässigt motiverat. Det är alltså inte meningen att bedriva socialpolitik via dessa rabatter — det har varken SJ eller riksdagen avsett.

Riksdagen har upprepade gånger fastslagit sin principiella inställning till SJ:s trafikpolitik — det skedde senast, och då närmast i skärpande riktning, år 1963. Att pålägga SJ åtaganden som inte är affärsmässigt och trafikpolitiskt godtagbara och motiverade kan inte vara lämpligt och skulle direkt strida mot tidigare riksdagsbeslut. Detta är ett huvudmotiv för den hållning utskottet har intagit till rabattfrågorna och som ligger bakom utskottets utlåtande i dag.

Vidare bör förbättringen av pensionärernas ekonomiska villkor ske genom generella förmåner, d. v. s. genom bättre pensioner, som ger en rimlig stan-

dard och som ger möjlighet till utgifter av den karaktär som resor innebär. Det sker också numera genom årliga förbättringar av pensionsförmånerna. Detta är ett andra huvudmotiv för utskottets hållning. Jag vill upprepa, att det inte kan vara rationellt att bedriva ett socialpolitiskt plotter via rabatter. Det är en irrationell och godtycklig linje, som därtill slår mycket olika för olika pensionärer. Jag vill nämna att det för närvarande finns 140 000 67-kort, innebärande en 50-procentig rabatt. Det är en förmån för pensionärerna och det har hittills varit en hygglig affär för SJ — till en viss gräns.

En undersökning visar, att resorna med 67-kort fördelar sig ungefär så här: hälften av dem går till slakten, 25 procent är rekreationsresor och 25 procent är affärsresor eller liknande resor. De senare resorna skulle ha företagits ändå, alldeles oavsett om rabatt gets eller ej. Detta utvisar alltså SJ:s undersökningar. Den sistnämnda delen av rabattresorna är stigande. Det säger sig självt att ju mer denna grupp reser, desto mindre blir rabatttrafiken företagsmässigt sett en god affär för SJ.

Det skulle innebära en klar avvikelse från hittills tillämpad trafikpolitik av riksdagen och SJ att låta rabattkortet gälla även under en månad under trafikens högsäsong, d. v. s. under sommaren, så som motionärerna önskar. Förpliktelser av denna karaktär bör riksdagen inte ålägga SJ — särskilt som förpliktelserna går stiek i stäv mot tidigare fattade riksdagsbeslut.

En väsentlig faktor, som bör uppmärksammas, är att SJ för närvarande håller på att utarbeta ett delvis nytt persontaxsystem, som avses träda i kraft om något år. Man siktar till att stegvis få en bättre överensstämmelse mellan järnvägs- och busstaxor. SJ:s företrädande gästade utskottet och berättade hur man såg på frågorna och sade sig hoppas att de problem, som motionärerna berör, skall i rimlig mån kunna lösas genom detta nya taxsystem.

Om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

Jag vill gärna uttala den förhoppningen, att man när detta taxesystem utformas särskilt skall uppmärksamma de problem, som uppstår när järnvägar läggs ned och därmed vissa rabattförmåner kan försvinna.

Vad jag här har sagt gäller även i tillämpliga delar för förtidspensionärer och de andra grupper som motionärerna vill föra in under rabattvillkoren.

Vad gäller resor med postens bussar och bussar över huvud taget kan om 67-kortet sägas följande. 67-kortet på järnväg användes i genomsnitt för resor om 200 kilometer och har således en stor ekonomisk betydelse. När det gäller bussresor däremot understiger 90—95 procent ett avstånd av 50 km. Det är alltså fråga om ganska små resor, och det rör sig om ringa belopp, som inte har någon större ekonomisk räckvidd. Däremot skulle det innebära ett stort administrativt kineseri att hålla på med otaliga poster småbelopp, om man införde en rabattflora även för dessa resor.

Vad gäller en senare motion, som jag tillåter mig att beröra i detta sammanhang, nämligen den om rabattresor för värnpliktiga, har den frågan hänskjutits till 1965 års försvarsutredning. Där kommer alltså motionärernas önskemål att prövas.

Jag vill allmänt säga, att SJ ägnar dessa frågor en ständig uppmärksamhet och beaktar de möjligheter till rabatt som finns — vilket alltså är helt i överensstämmelse med riksdagens upprepade uttalanden.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess utlåtande nr 4 och återkommer senare med yrkanden beträffande utskottets utlåtande nr 5.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! För att denna fråga inte skall bli en riksdagens eviga följeslagare vore det ju lämpligt att nu bifalla kravet på en utredning. En sådan skul-

le ge oss möjlighet att se hur vid ram vi har att hålla oss inom. Innan vi får den utredningen, är det inte lätt att veta vilka krav man kan ställa och ändå hålla sig inom den ram som vi alla är överens om.

Beträffande herr Möllers riktiga påpekande, att folkpensionärernas ställning skall tryggas genom ökade generella förmåner, så måste det i alla fall sägas att detta är en mycket stor sak ur ekonomisk synpunkt, medan frågan om dessa rabatter är en liten fråga.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställ-

Om reserabatt åt handikappade

des nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 51.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om reserabatt åt handikappade

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om reserabatt åt handikappade.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade, likalydande motionerna I: 126, av herr *Strandberg m. fl.*, samt II: 171, av fru *Sundberg* och herr *Nordstrandh*, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att anvisningar måtte utfärdas, innebärande att SJ:s 67-kortsystem även innefattade handikappade personer, vilka tillerkänts förtidspension och icke uppnått 67 års ålder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 126 och II: 171 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utfärdande av anvisningar i syfte att göra det s. k. 67-kortsystemet tillämpligt på förtidspensionärer, vilka icke uppnått 67 års ålder.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Möller*, *Sörlin*, *Helleblad*, *Hedlund*, *Helge Karlsson* och *Wååg*, fru *Jäderberg* samt herrar *Svensson* i Kungälv, *Haglund*, *Wikner* och *Gustafsson* i Uddevalla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att de likalydande motionerna I: 126 och II: 171 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Med hänvisning till mitt nyss hållna anförande ber jag att få yrka bifall till reservationen under detta utlåtande.

Herr **ENARSSON** (h):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 5, som vi nu går att behandla, gäller frågan om en utvidgning av giltigheten för det s. k. 67-kortet att även omfatta de personer som har förtidspension.

Det torde vara så, att det stora flertalet av denna kategori lever under samma betingelser som ålderspensionärerna. Många av dem kanske har det mera bekymmersamt med ekonomin än de övriga pensionärsgруппerna. Till detta kommer den press som ett handikapp av större eller mindre grad alltid medför. Det är naturligt att förtidspensionärerna känner sig orättvist behandlade i jämförelse med de vanliga folkpensionärerna som, i och med att 67 års ålder uppnås, får den förmån som gällande rabattsystem ger. Utskottets majoritet anser, att starka skäl talar för att de, som inte uppnått 67 års ålder men av hälsoskäl prövats vara i behov av folkpension för sitt uppehälle, även bör komma i åtnjutande av de reserabatter som gäller folkpensionärer över åldersstrecket.

Det har i det föregående talats om att 67-korten för SJ varit en ganska god affär. Utskottet hyser den uppfattningen, att en utvidgning av 67-kortet till att omfatta förtidspensionärer inte behöver rubba de av riksdagen antagna riktlinjerna för trafikpolitiken.

Jag ber med detta kortfattade inlägg, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **STRANDBERG** (h):

Herr talman! Antalet ålderspensionärer här i landet ökar som bekant år-

ligen. Nettoökningen är nu uppe i över 20 000 per år, och totalantalet närmar sig siffran en miljon. Antalet förtidspensionerade har i flera år varit i stort sett oförändrat, och denna kategori utgör antalsmässigt endast omkring 150 000 personer, således cirka 18 procent av totala antalet ålderspensionärer.

I den motion som vi här har att behandla, har endast föreslagits — och jag vill be kammaren lägga märke till detta — att dessa 150 000 förtidspensionärer skall komma i åtnjutande av samma rabattsystem, som gäller för de närmare en miljon ålderspensionärerna. Det är också klart och tydligt sagt ifrån, att alltsammans sker inom den ram och de bestämmelser som nu gäller för SJ:s 67-kort.

Jag kan inte föreställa mig att ett bifall till denna motion på något sätt skulle påverka SJ:s ekonomi eller stå i strid mot de principer om trafikföretagens lönsamhet, varom riksdagen tidigare fattat beslut. Jag kan inte finna att det skall vara nödvändigt att göra skillnad på ålderspensionärer och förtidspensionärer.

Herr Möller nämnde att det för närvarande finns cirka 140 000 67-kort, vilket skulle innebära att i runt tal något under 20 procent av folkpensionärerna har utnyttjat denna möjlighet. Med samma kalkyl beträffande förtidspensionärerna, om man bedömer att de i samma grad kan utnyttja denna förmån, skulle det innebära i runt tal 25 000 personer till. Nog kan dessa 25 000 personer rymmas inom SJ:s trafikpolitik med de bestämmelser som i dag gäller! Det behöver man inte göra någon utredning om. Riksdagen har nyss avslagit det utredningskravet, men ett bifall till denna motion i likhet med utskottets hemställan här tycker jag i sanning kan vara på sin plats.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om reserabatt åt handikappade

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag nödgas återkomma ännu en gång till dessa ärenden, men jag skall fatta mig mycket kort.

Jag konstaterar att herr Strandberg och herr Enarsson inte vill ta någon som helst hänsyn till vad riksdagen tidigare har beslutat om sin principiella inställning till SJ:s taxepolitik. Man tar inte heller någon som helst hänsyn till den huvudlinje som riksdagen följer, nämligen att ålderspensionärernas liksom förtidspensionärernas villkor skall förbättras genom generellt ökade förmåner, vilket sker årligen. Jag tycker det är graverande att ni inte vill ta någon hänsyn till dessa väsentliga faktorer för att belysa problemen.

Herr Strandberg säger, att det ligger helt inom ramen för SJ:s taxepolitik om vi här bestämmer i dag att alla förtidspensionärer skall ha 67-kortet. Det är herr Strandbergs uppfattning. Den delas inte alls av statens järnvägar, vilket framgick av föredragningen i utskottet. Detta tyckande kan vi bedriva, men det har inte tillräckligt värde för att vi skall följa herr Strandbergs förslag.

Jag konstaterar också att herr Strandberg och herr Enarsson i detta fall inte ens vill ha en utredning för att få förutsättningarna klargjorda, utan de vill att riksdagen utan vidare i dag skall beställa hos Kungl. Maj:t att få anvisningar hur systemet skall fungera. Jag tycker att detta är ganska svagt både formellt och i sak, och jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Herr Möller sade nyss att jag inte tog någon som helst hänsyn till de beslut som fattats angående SJ:s trafikpolitik. Jag sade, herr Möller, att det är vår uppfattning att om vi för in denna kategori under 67-kortet så behöver det inte rubba de beslut, som föreligger om SJ:s trafikpolitik och dess taxepolitik.

Om reserabatt åt handikappade

Jag vill göra herr Möller och även kammaren uppmärksam på att jag framförde detta i mitt första anförande. Jag har anledning att på goda skäl vidhålla mitt krav såsom varande en rimlig begäran, och jag vet också att det finns ett mycket stort intresse bland människorna ute i landet att få en rättvisare fördelning på detta område av gällande rabattsystem.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande och hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag delar inte herr Enarssons uppfattning att detta ligger inom ramen för den taxepolitik som riksdagen har manat SJ till. De rabatter som beviljas av SJ dikteras av trafikekonomiska och affärsmässiga skäl.

Herr Enarsson vill, anser jag, av rent socialpolitiska skäl klumpvis föra in en stor grupp under detta rabattsystem. Det är alltså fråga om en socialpolitisk motivering, som tidigare har varit främmande för rabattfrågan.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! För det första ber jag beträffande vad jag har sagt bara att få hänvisa till vad som kommer att stå i protokollet.

För det andra vill jag säga: Menar herr Möller att SJ gör förlust på 67-kortet, så säg ut detta inför kammaren!

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag har i och för sig ingenting att tillägga till herr Möllers utomordentliga anförande, men jag tycker att frågan principiellt är så pass viktig att jag vill slå fast följande: Riksdagen har antagit de allmänna riktlinjerna för SJ:s verksamhet. Enligt dessa skall SJ:s taxepolitik bestämmas av SJ och icke av riksdagen.

Det är klart att man kunde ändra på det förhållandet och gå på den linjen,

att järnvägstaxorna skall fastställas av riksdagen, men jag tror att det är mycket få som skulle vilja det. Har man tagit ställning för principen, att SJ skall sköta taxepolitiken, bör man hålla fast vid den och inte försöka skjuta sönder den underifrån, när man kan hitta något ömmande skäl.

Är det så att motionärerna vill ha rabatter för olika grupper, så vill jag uppmana dem — och även de ledamöter som står för utskottsutlåtandet — att väcka motion om bidrag över socialhuvudtiteln för att statens järnvägar skall kunna ge billigare biljetter till olika grupper av människor. Det är den enda väg man kan gå, om man inte vill uppgge de principer för statens järnvägars verksamhet varom så gott som total enighet rådde här för ett par år sedan.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Efter att ha hört statsrådet Palmes resonemang utgår jag ifrån att han kommer att påverka järnvägsstyrelsen att i petita till nästa år lägga fram förslag om någon slags socialpenningdel, med hänsyn till att det automatiskt blir 25 000 nya pensionärer som är berättigade till SJ:s 67-kort.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Strandbergs senaste anförande ger mig anledning till ytterligare ett inlägg.

Jag tänker inte under hand söka påverka järnvägsstyrelsen. Ingripanden av det slaget är något som skulle väcka mycken ond blod i riksdagen. SJ får sköta sin taxepolitik efter bästa förmåga, och inom ramen för sin verksamhet har SJ funnit utrymme för 67-kortet. SJ skall inte anvisa socialbidrag inom ramen för sin verksamhet. Däremot kan naturligtvis riksdagen anslå medel till SJ för vissa sociala ändamål.

Detta, herr Strandberg, är — vilket herr Strandberg inte har upptäckt — grundläggande för den trafikpolitik som riksdagen har enats om.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Jag noterar att herr Möller i sitt senaste anförande sade, att han inte delar min uppfattning, och ett sådant uttalande accepterar jag helt, men det var det tidigare uttalandet som jag reagerade mot och som jag ville bemöta i mitt förra inlägg.

Jag vill också påpeka, att jag inte önskat införa någon i och för sig ny princip, eftersom SJ i flera år har tillämpat folkpensionärsrabatter. Det s. k. 67-kortet gäller för en viss kategori och är knutet till åldern — åldersgränsen sammanfaller med tidpunkten för folkpensionsålderns inträde. Nu begärs att en grupp människor, som är pensionärer och som lever under likartade eller kanske sämre förhållanden, skall få komma in under samma princip.

Frågan är här om det för SJ blir en dålig eller en bra affär. Det torde väl inte vara någon som med säkerhet kan säga detta i dag. Utskottets majoritet hyser den uppfattningen, att de handikappade kan inrymmas i den transportkapacitet som SJ har till sitt förfogande. Det behövs i varje fall inte i nämnvärd grad försämra SJ:s ekonomiska resultat. Jag vidhåller den uppfattningen.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag nödgas fortsätta denna pedagogiska verksamhet, och jag är villig att upprepa den hur många gånger som helst.

Huruvida förslaget bör genomföras eller inte skall avgöras av järnvägsstyrelsen, så länge ärendet ligger inom ramen för taxepolitiken, och *inte* av riksdagen. Det har riksdagen bestämt och inte järnvägsstyrelsen. Vill riksdagen påverka dessa rabatter, får det ske via bidrag. Jag går in på detta gång på gång, eftersom det är grundläggande för hela trafikpolitiken.

Det talas så mycket i andra sammanhang om att statens företag och verk skall skötas företagsekonomiskt och af-

Om reserabatt åt handikappade

färsmässigt, att man inte skall lassa på dem uppgifter som inte är deras, att de skall konkurrera på lika villkor och allt sådant. Ingen drömmer om att väcka sådana här motioner när det gäller privatägda företag. Vill staten likväl införa rabatter får det ske bidragsvägen, om inte järnvägsföretaget självt anser att det bör ändra sina taxor.

Detta är absolut A och O i trafikpolitiken när det gäller SJ:s taxor och det är ytterligt värdefullt att en majoritet i riksdagen har slagit vakt om den principen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Möller begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befun-

Meddelande ang. enkel fråga

nos vid omröstningens slut rösterna ha-
va utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 66.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkänna-
givit, att de avstode från att rösta.

Herr *Stadling* anmälde, att han vid
den nu företagna voteringen avsett att
rösta nej men markerats såsom frånva-
rande.

Vid förnyad föredragning av allmän-
na beredningsutskottets utlåtande nr 6,
i anledning av väckt motion angående
statens järnvägars rabattresor för värn-
pliktiga, bifölls vad utskottet i detta ut-
låtande hemställt.

Anmälades och godkändes konstitu-
tionsutskottets förslag till riksdagens
skrivelse, nr 80, till Konungen i anled-
ning av väckta motioner angående
statschefens ställning.

Anmälades och bordlades följande till
kammaren överlämnade kungl. proposi-
tioner:

nr 33, om förklaring enligt artikel 46
i Europarådets konvention angående

skydd för de mänskliga rättigheterna
och de grundläggande friheterna; samt
nr 35, angående förlängning av gil-
tighetstiden för 1962 års internationella
veteavtal.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kam-
marens ordningsstadga följande enkla
fråga denna dag framställdes av herr
Nilsson, Ferdinand, (cp) till herr stats-
rådet och chefen för justitiedeparte-
mentet: »Vilka konsekvenser ur rätts-
lig synpunkt får ett bifall till proposi-
tion nr 33 till innevarande riksdag an-
gående skydd för de mänskliga rättig-
heterna, artikel 23 punkt 2, i fråga
om den svenska dyrortsgraderingen, då
därigenom tillförsäkras 'envar utan åtskillnad rätt till lika lön för lika ar-
bete'?»

Justerades protokollsutdrag för den-
na dag, varefter kammarens sammanträ-
de avslutades kl. 15.57.

In fidem

K.-G. Lindelöw